

T.C.

**ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİMDALI
TASAVVUF BİLİM DALI**

**ALİ SEZÂİ KURTARAN'IN
HAYATI VE FİKİRLERİ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Erol USTA

BURSA-2012

T.C.

**ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİMDALI
TASAVVUF BİLİM DALI**

Ali Sezai Kurtaran'ın Hayatı ve Fikirleri

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Erol USTA

Danışman:

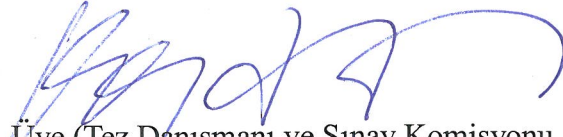
Prof. Dr. Mustafa KARA

BURSA-2012

TEZ ONAY SAYFASI

T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Tasavvuf Bilim Dalı'nda 700823042 numaralı Erol Usta'nın hazırladığı "Ali Sezai Kurtaran'ın Hayatı ve Fikirleri" konulu Yüksek Lisans Tezi Çalışması ile ilgili tez savunma sınavı, 12 /01./ 2012 günü 11:00 – 12:00 saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin başarılı olduğuna oybirliği ile karar verilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu
Başkanı)

Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Prof. Dr. Mustafa Karay

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Prof. Dr. M. Asım Yediyıldız

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Dr. Dr. Abdurrahman Zeki

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

...../...../ 20.....

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı	: Erol USTA
Üniversite	: Uludağ Üniversitesi
Enstitü	: Sosyal Bilimler
Anabilim Dalı	: Temel İslam Bilimleri
Bilim Dalı	: Tasavvuf
Tezin Niteliği	: Yüksek Lisans
Sayfa Sayısı	: IX+83
Mezuniyet Tarihi	: ...../...../2012
Tez Danışmanı	: Prof.Dr. Mustafa KARA

ALİ SEZAI KURTARANIN HAYATI VE FİKİRLERİ

Ali Sezai Efendi 1867 yılında Maraş'ta doğmuş, babasının adı Hacı Ahmet, annesinin adı ise Fatma Hatun'dur. Baba tarafından bilinen ilk dedesi Emir Abdülcelil olup şecere ile Hazreti Hüseyin soyundan olduğu oğlu Halit tarafından belirtilmektedir. Beş yaşında, babasının vefatı ile annesi ve eniştesinin gözetiminde büyümüştür.

17 yaşında Kadiri şeyhi Şakir Efendi'ye intisap etmiş, 24 yaşında ise ilk icazetini almıştır. Şakir Efendi 1894'te vefat edince, onun işaretini ile ders vermeye başlamıştır.

1919 yılında, Maraş'ın İşgali sırasında Fransızlara karşı mücadele etmiş ve işgalin sona ermesine kadar savunmanın on komutanından biri olmuştur.

1924 yılında, Pazarcık ilçesi gezici öğretmenlik görevi verilmiş ve bu görevini 1926 yılına kadar devam ettirmiştir.

Basımı yapılmamış çok sayıda eseri mevcuttur. Bunların bir kısmı dini, bir kısmı da tıp ve eczacılık konularını içermektedir.

1926 yılında Maraş merkez vaizliğine tayin edilmiştir. 1937 yılında ölümüne kadar Ulu Camii'ndeki bu görevini sürdürmüştür.

Soyadı Kanununun çıkması ile Maraş Valisi Fahrettin Kiper'in tavsiyesi ile Ali Sezai Efendi, Kurtaran soyadını almıştır.

Döneminin belediye başkanıyla düştüğü ihtilaf sebebiyle hapse atılmış ve hapisten çıktıktan kısa süre sonra da ölmüştür.

Anahtar Kelimeler:

Hatuniye Dergâhı, Kurtuluş, Bayrak, İşgal, Şeyh, Mürşid, Mürid.

ABSTRACT

Author	: Erol USTA
University	: University of Uludağ
Main Department	: Department of Fundamental Islamic Sciences
Department	: Islamic Mysticism
Quality of thesis	: Master's Thesis
Page's Number	: IX+83
Date of Graduation	: ...../...../2012
Advisor	: Prof. Dr. Mustafa KARA

THE LIFE AND OPENION OF ALİ SEZAI KURTARAN

Ali Sezai Efendi was born and grew up in Maraş in 1876.His father's name is Hacı Ahmet, his mother's names Fatma Hatun. His father's eldest known grandfather Emir Abdülcelil .It is indicated that he comes from the descent of Hz. Hüseyin by Ali Sezai's son Halit.After his father died when he was only five years old, He was brought up by his mother and his uncle.

He was subject to Kadiri Şeyhi Şakir Efendi when he was only seventeen years old. When he was twenty-four years old, he got the first diploma.

After Şakir Efendi died in 1894,he started to teach on Şakir Efendi's recommendation.

During to occupation of Maraş, he struggled against French in 1919.In this periot he got a people agitated by saing that."The friday paryers of non free people isn't valid" and until the end of the occupation, he has been one of ten commanders of the defense.

In 1924 he was given the task of teaching as a itinerant teacher in Pazarcık, continued until 1926. There a lot of book which published, some of them are about religion, the other a bout medicine medicine and chemistry.

He was appointed as a prime preacher of Maraş. He maintained this positions at Ulucami until death in1937.

He took KURTARAN as surname on the recommendation of the Maraş governor Fahrettin Kiper after the acception the law of surname.

He was thrown in jail because of conflict between mayor of the period and him and he died because of catching severe disease there shortly after leaving the prison.

Key Words:

Hatuniye Dervish Lodge, Salvation, Flag, Occupation, Sheikh, Mentor, Disciple.

ÖNSÖZ

Günümüzden yaklaşık bir asır önce, dünya yeniden kurulurken iki hayati mesele ile karşı karşıyaydık: Birincisi, paylaşımaya karar verenlerle aynı masaya oturacak gücümüz yoktu; ikincisi, pay edilecek topraklar bizim toprağımızdı. Zaten yarım asırdır vatan küçülmekteydi. Kopuşlar başlayalı epeyce olmuştu. Devlet-i Âliye, “küffarı” durdurabileceği son noktaya kadar çekilecekti. Fas’tan, Tunus’tan, Üsküp’ten, Kosova’dan, Hicaz’dan, Yemen’den ric’at sürmekteydi. “Geldikti bir zamanlar Sarı Saltuk’la Asya’dan / Dağıldık bir bir Diyar-ı Rum’a Sakarya’dan” diyen Yahya Kemal’in işaret ettiği veçhile fetihler, Sarı Saltuk, Balaban Baba, Kurt Baba, Seyyid Ali gibi erenler, dervişler öncülüğünde yürümüştü.

Ömer Lütfi Barkan’ın tabiriyle *kolonizatör Türk dervişleriydi* onlar! Giderken önden onlar gitmişti. Çekilirken de geride kalanları onlar derleyip toplamışlardı. Mücadelenin, mücahedenin olduğu yerlerde izleri daha derindi. Kafkaslarda, Balkanlarda, Mağriplerde ve Anadolu’da Devlet-i Âliye’nin “bozgun” yıllarında Anadolu’daki mücadelenin hemen her yerinde yine onlar vardı. Millet Meclisi’nin açılışında çekilen o fotoğraf, mücadelenin de resmi gibidir: Sarıklılar ve kalpaklılar. Onlar, cami kürsülerinde, meydanlarda düzenlenen mitinglerde, kurdukları cemiyetlerde, cephelerde halka rehberlik etmişlerdi. Mallarını ve canlarını feda etmede hiç de tereddüt etmediler. Ancak yeni devletin eksen değişikliği ile beraber istikamet de değişmişti ve bu yeni istikamette sarıklıların göz önünde olması, hayal edilen o resme hiç ama hiç muvafık değildi. Yeni kurulan düzende din adamlarının portresi Sinekli Bakkal’ın *imamı* ile çizilmişti. Resimde, romanda, matbuatta ve topyekûn kamusal nizamda din adamlarına ancak bu kadar yer verilebilirdi. Uzun sayılabilecek bir dönem böyle geçti. Ve o dönem içinde yetişen nesillerin pek çoğunun nazarında din adamları karanlığın, cehaletin sembolü oldu. O sarıklı mücahitler ise, zaten hiç var olmamışlardı. Dinin ve din adamlarının toplumda hakiki veçhesiyle yer alması, o sarıklı mücahitlerin yeni nesillere tanıtılması milli kimliğinin idrakinde olanlar için bir vicdan borcudur.

Bu çalışma; Ali Sezai Efendi'nin eserleri, günlükleri, vaazları ve bazı notları; kendisine tabi olan müritlerinin görüş ve yaşam biçimleri; o gruba ait kitap, gazete ve dergilerin yanı sıra, Kurtuluş Savaşı'nı konu alan eserlerden ve saha çalışmasında elde edilen bilgilerden faydalanılarak hazırlanmıştır.

Çalışmamız, giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında dönemin kültürel yapısı, tarihi geçmişi, bölgenin işgali ve işgale karşı tekke, medrese ve bazı din âlimlerinin rollerine temas edilmiştir. Bölümler kısmında ise Ali Sezai Kurtaran'ın hayatı eserleri ve halifeleri, ikinci bölümde Maraş'ın kurtuluşundaki faaliyetleri ve son bölümde de tasavvufi görüşleri ele alınmıştır.

Bu çalışmayı yapmaya beni teşvik eden kıymetli hocam Prof. Dr. Mustafa Kara'ya ve çalışma süresince göstermiş olduğu ilgi ve yardımları dolayısıyla da hocam Doç. Dr. Abdurrezzak Tek'e şükranlarımı sunarım. Ayrıca araştırmacı gazeteci Mustafa Zincirkıran'a "Kahramanmaraş İl Milli Eğitim Şube Müdürü", Araştırmacı yazar Serdar Yakar'a "Kahramanmaraş Belediyesi Kültür Müdürü", Kahramanmaraş'ta alan çalışmasında her türlü yardımı sunan Hakan Yılmaz'a "Kahramanmaraş Galibi Vakfı Yöneticisi" ve konu olarak seçtiğimiz şahsın bu gün hayatta olan torunu Dr. Sezai Kurtaran'a, teşekkür ederim.

BURSA 2012

Erol USTA

KISALTMALAR

Kısaltma	Bibliyografik Bilgi
a.g.e.	Adı Geçen Eser
a.g.m.	Adı Geçen Makale
a.g.s.	Adı Geçen Sempozyum
a.g.y.	Adı Geçen Yayın
a.s.	Aleyhisselâtu vesselâm
AÜİF	Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
b.	Baskı
Bkz.	Bakınız
c.c	Celle celalühu
C.	Cilt
çev.	Çeviren
der.	Derleyen
DİA	Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
h.	Hicrî
haz.	Hazırlayan
H.z.	Hazreti
m.	Miladî
mat.	Matbaası
nr.	Numara
r.a	Radiyallahu anh
S.	Sayı
s.	Sayfa
s.a.v.	Sallallâhu aleyhi vesellem
ss.	Sayfadan sayfaya
Ter.	Tercüme
T.B.M.M	Türkiye Büyük Millet Meclisi
t.y.	Basım tarihi yok
UÜİF	Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
vb.	Ve benzeri
y.e.	Yazma Eser
y.y.	Yayın Yeri Yok

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
KISALTMALAR.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii

GİRİŞ

YAŞADIĞI ASIRDAKİ GENEL TASAVVUFİ DURUM.....	1
I. TARİHTE KAHRAMANMARAŞ.....	4
II. MARAŞ'IN KURTULUŞUNDA AKTİF ROL ALAN BAZI DİN ALİMLERİ.....	5
A. VEZİR HOCA.....	5
B. SANDAL HOCA.....	6
C. SÜTÇÜ İMAM.....	7

BİRİNCİ BÖLÜM

ALİ SEZÂİ KURTARANIN HAYATI, ESERLERİ, HALİFELERİ.....	11
I. HAYATI.....	11
II. TAHSİLİ.....	13
III. HALİFELİĞİ.....	15
A. ŞAHSİYETİ VE KİŞİLİĞİ.....	15
B. HİZMETLERİ.....	16
IV. MÜRŞİD OLDUKTAN SONRAKİ HAYATI.....	17
A. İRŞADI.....	17
B. ESERLERİ.....	19
V. HALİFELERİ:.....	21
A. MUSTAFA YARDİMEDİCİ.....	21
B. SOFU ÖKKEŞ MARAŞLIOĞLU.....	26
C. HASAN GALİP KUŞÇUOĞLU.....	26

İKİNCİ BÖLÜM

MARAŞ'IN KURTULUŞUNDAKİ FAALİYETLERİ	28
I. MARAŞ MİTİNGİ VE PROTESTOSU	31
II. BAYRAK OLAYI.....	33
III. MARAŞ MÜDAFAA-İ HUKUK CEMİYETİ'NİN KURULUŞU VE FAALİYETLERİ	38
IV. MARAŞ MİLLİ MÜCADELESİNİN BAŞLAMASI	42
V. MARAŞ'IN KURTULUŞU VE İSTİKLAL MADALYASININ VERİLMESİ.....	45
VI. KURTULUŞ SONRASINDAKİ OLAYLAR	47

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TASAVVUFİ GÖRÜŞLERİ.....	50
I. DİNİN HAKİKATI	50
II. VELİ	55
III. ZİKİR.....	59
IV. AŞK.....	62
V. RABİTA.....	64
VI. KADIN.....	66
VII. TESBİHAT	68
VIII. RÜYA VE İSTİHARE	69
SONSÖZ.....	72
KAYNAKLAR.....	73
EKLER.....	77
ÖZGEÇMİŞ.....	83

GİRİŞ

YAŞADIĞI ASIRDAKİ GENEL TASAVVUFİ DURUM

Anadolu'da on bin yıllık tarihi boyunca, burada yüzlerce uygarlık yaşamıştır. Bölgenin İslamlaşmasında etkili olan tasavvuf faktörü, korunmasında da ciddi bir etkisi vardır. Osmanlı İmparatorluğu'nun kurulmasında ve Rum diyarının İslamlaşmasında savaşçı, fetih ruhuna sahip Müslüman Türk dervişlerinin, yani Alp Erenlerin, Ahi Pirlerinin büyük katkısı olmuştur.¹ Osmanlı İmparatorluğu'nun altı yüz yıl sürecek saltanatının temelleri; ordu, medrese ve tekke üzerine kurulmuştur. Bazı araştırmacılar ise Osmanlı Devleti'nin temelinde iki büyük kuvvet vardır ki çağdaşı öteki devletlerde rastlanmayan bu iki önemli unsurdan biri 'şeriat' diğeri ise 'tarikat'tır demişlerdir.²

Günümüz Türkiye'sini düşündüğümüzde, tasavvufun etkisinin sadece tarikatlar üzerinde yoğunlaştığını söyleyemeyiz. Ahmet Yesevi'den başlayarak, Yunus Emre'ye ve bugüne kadar devam eden halk edebiyatının ve milli zevkin bir araya gelmesiyle oluşan tasavvuf edebiyatı da tasavvufun kalıcı izler bıraktığı alanlardan biridir. Ahmet Yesevi ve Yunus Emre'nin Türk Edebiyatı'nın gelişmesindeki emsalsiz nüfuzlarını inkâr etmek mümkün değildir.³

Tasavvuf ve tarikat dünyası, din dairesi içinde özel bir bölümdür. İnsanın ruhî-ahlakî, felsefî kültürüne zemin hazırlayan tasavvuf ve tarikatlar bizim tarihimizin de vazgeçilmez bir parçasıdır. Osmanlı İmparatorluğu'nun kurulmasında etkili olan tasavvuf veya sufilik zamanla kurumsallaştı. Sünni İslam ile sufilik, toplum üzerinde etkili olmaya başladı. Sünni İslam, resmi dini yaydı. Toplumun muhtelif katmanlarındaki kuruluşlar tarikatlarla resmi bir ilişkiye girdi. Tasavvuf ehlinin idarecilerle, ilmiye mensupları ve

---

¹ Bu dönemde Anadolu'da tanınmış dört taife vardır. 1. Gaziyân-ı Rûm, 2. Ahîyân-ı Rûm, 3. Abdâlân-ı Rûm ve 4. Bâciyân-ı Rûm. Bkz.(Bakınız), Ahmet Yaşar Ocak, **Osmanlı İmparatorluğu'nda Marjinal Sûfilik: Kalenderîler**, TTK Yayınları, Ankara, 1999, s.(Sayfa) 80.

² Geniş bilgi için Bkz. Cemal Şener, **Türkiye'de Yaşayan Etnik ve Dinsel Gruplar**, Etik Yayınları, İstanbul, 2006, s. 9; Şerif Mardin, **Din ve İdeoloji**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1969, s. 73.

³ Fuad Köprülü, **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar**, Akçağ yayınları, Ankara, 2003, s. 328.

halkla olan ilişkileri, büyük ölçüde zaman ve mekâna bağlı olarak şekillendi. Osmanlı toplumunda tasavvuf yaygınlaştı ve farklı kesimlerce de benimsendi. Yeniçeriler, esnaf kuruluşları, belirli tarikatlarla gönül bağı kurdu. Devletin din ve kültürünü halk kültürüne bağlayan bu ağ, imparatorluğun en önemli yapısal pekiştiricisi oldu.⁴

Tarikatların uzun vadedeki tesirleri imparatorluğun yıkılışıyla ortaya çıkmıştır. 1826'da Yeniçerilikle birlikte lağvedilen Bektaşî tekkeleri başta olmak üzere, bütün tarikatlar baskı altına alındı. İdam ve sürgünlerle bu gaile atlatıldıktan yüz sene sonra 677 sayılı kanunla birlikte bütün tarikatlar yasaklanmış, idam sehpaları yine dervişlerle tanışmıştı.⁵

Ancak inkâr edilemez bir hakikat şudur ki, Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasında, tasavvuf ehlinin katkıları inkâr edilemez. Fransız filozof Gustav Le Bon bu konuda şunları söylemekten kendini alamamıştır:

*“Müslümanların bu harpte göstermiş oldukları şecaat ve cesaret bir filozof için ibret alınacak bir derstir. Çünkü şimdiye kadar dünyayı idare etmiş olan din kuvvetinin bugün dahi idare etmekte olduğunun bir delilidir.”*⁶

Yine Mustafa Kemal'in dönemle ilgili olarak:

*“Halk, hakiki vaziyeti anlamamışlardı. Fikirlerde karışıklık vardı. Dimağlar adeta durgun bir haldeydi pek çok din adamı hakikati halka izah ettiler doğru yolu gösteren vaaz ve nasihatlerden sonra herkes çalışmaya başladı.”*⁷

Sözleri bu görüşü destekler mahiyettedir.

Din adamlarının katkısı sadece Maraş bölgesine münhasır değildi. Yurdun dört bir yanında aynı cehtle din adamlarını hep önde görmekteyiz. Mesela İzmir'in işgalinden sadece dört saat gibi kısa bir süre sonra düzenlenen mitingde: İşgal edilen memleket halkının silaha sarılması dini bir görevdir! diyen Müftü Ahmet Hulusi Efendi'nin etrafında Denizlililer hemen birleşmişlerdir.”⁸

⁴ Şerif Mardin, **Din ve İdeoloji**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1969, s.74; Reşat Öngören, **Osmanlı'da Sufilerin Farklı Toplum Kesimleriyle İlişki Tarzları, Tasavvuf Kitabı**, haz.(Hazırlayan), Cemil Çiftçi, Kitabevi, İstanbul, 2003, s. 192.

⁵ Mustafa Kara, **Metinlerle Günümüz Tasavvuf Hareketleri**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2003, s. 5.

⁶ Şerif Mardin, **Türkiye'de Din ve Siyaset**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007, s. 30.

⁷ Ali Sarıkoyuncu, “Mustafa Kemal ve Milli Mücadele'de Din Adamları Konulu Konferansı Sunuş Konuşması” **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, S.(Sayı), 39, C. XIII, Kasım 1997.

⁸ Ali Sarıkoyuncu, **Milli Mücadele'de Din Adamları I**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1985, ss.(Sayfadan sayfaya), 79-80.

Sadece savaşlarda değil meclisin kurulmasında da yine tasavvuf önderlerinin etkileri görülmektedir. Siyasi hayata ilk defa giren, büyük kısmı başı sarıklı bu mebuslar, vazifelerini hayret uyandıracak cesaret ve samimiyetle yerine getirmişlerdir.⁹

Yöneticiler ile tasavvuf ehli arasında gerilimin yaşandığı zamanlar da olmuştur. Bu gerilim en üst noktasına 1925 Şeyh Sait ve 1930 Menemen olaylarıyla ulaşmıştır. Neticede 1925'te tekke ve zaviyeler kapatılmıştır. Tekke ve zaviyelerin kapanmasına rağmen, tarikatlar faaliyetlerine illegal olarak devam etti. Cumhuriyet devrinde İsmail Fenni Ertuğrul ve Kenan Rifai gibi şahsiyetler tasavvufu entelektüel alanda temsil ettiler. Nakşibendî tarikatının Halidi kolu etkinliğini sürdürdü. Şeyh Şerafettin Zeynelabidin Dağistanî (1875-1936), Şeyh Abdulhakim Arvasi (1860-1943), gibi kişiler, derin dini kültürleriyle, günümüze kadar gelen bir etkinlik alanı oluşturmuşlardır.¹⁰

Türkiye'de tarikatlar Osmanlı dönemine göre daha yaygın bir hale gelmiştir. Bunun sebebi, İslam'ın dış baskılar nedeniyle içe kapandığı dönemlerde, tarikatların Müslümanlar için bir sığınak olmasıdır. İnsanlar, İslami kimliklerini dervişlik ile korumaya çalışmışlardır. Yürütülen sistemli kampanyalar ve onları bir yer altı örgütü gibi gösterme çabaları başarılı olmamıştır.¹¹

Tasavvufî faaliyetlerin bazen yavaşladığı, bazen geçici olarak durduğu görülüyorsa da bu faaliyetler bütünüyle tarih sahnesinden kaldırılamamıştır. Bunda tasavvuf ehlinin bir kısmının Tanzimat'a "eyvallah" diyen, Meşrutiyeti alkışlayan, Cumhuriyetle İslam'ı özdeşleştiren tavırları etkili olmuştur.¹² Bütün bunlara rağmen, Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasında medreselerin ve onların sarıklı müderrislerinin, tekkelerin ve dervişlerinin katkılarının olduğu; bunların açık desteği ve büyük gayretleriyle bağımsızlığın yeniden elde edildiği görülmüştür.¹³

---

⁹ Cemal Kutay, **Kurtuluşun ve Cumhuriyetin Manevi Mimarları**, DİB (Diyanet İşleri Başkanlığı) Yayınları, Ankara, 1973, s. 99; 1920'de toplanarak, Milli Mücadele'yi yürüten ilk Meclis'te 403 milletvekili yer aldı. Bunların 85'i din eğitimi almış kişiler veya bilfiil din adamı olarak görev yapan kişilerdi. Meclis'te 10 kadı, 7 dava vekili, 17 müftü, 42 müderris ve 9 şeyh vardı. Milli Mücadeleciler, İstanbul hükümetinin fetvalarına, 100 müftünün onayıyla hazırlanmış fetvalarla cevap verdiler. Bkz. Kutay, a.g.e., s.100.

¹⁰ Mardin, **Türkiye'de Din ve Siyaset**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007, s. 30, 32.

¹¹ Galip Kuşçuoğlu, "Şeriat Bin Dört Yüz Sene Önce Geldi", **Nokta Dergisi**, 11 Aralık, 1988.

¹² Kara, Adı geçen eser (a.g.e.), s. 6.

¹³ İsmail Çolak, **Kuvayi İlmiye**, Nesil Yayınları, İstanbul, 2008, s. 18.

Şurası muhakkak ki, halkın Milli Mücadele Hareketi'ne gönülden inanması ve desteklemesi, Anadolu'da güven ve itimadın değişmez adresi olarak kabul edilen müderrisler, tekke şeyhleri ve diğer din adamları kanalıyla gerçekleşmiştir. Bunların izni, katılımı ve desteği olmadan Anadolu'da neredeyse hiçbir milli faaliyet yapılamamış ve hiçbir milli teşkilat kurulamamıştır. Mitinglerde, protestolarda, müdafaa-i hukuk cemiyetlerinin kurulmasında, Kuvay-ı Milliye'nin oluşturulmasında, TBMM'nin açılmasında ve tüm yerel direniş hareketlerinde hep onların eli, işareti ve himmeti vardır.

Özellikle işgal altındaki İstanbul'da her türlü tehlikeyi ve zorluğu göze alan bazı tekkelerin, kimi şeyhlerin ve dervişlerin büyük bir gayret ve fedakârlıkla ifa ettikleri hizmetler, Kurtuluş Savaşı'nda büyük bir yere ve ehemmiyete sahiptir. Bu manada Üsküdar Sultan Tepesi'ndeki Özbekler Tekkesi Şeyhi Mehmed Ata Efendi'nin, Eyüp'teki Hatuniye Tekkesi ve Şeyhi Saadettin Efendi ile diğer bir kısım tekkelerin dervişlerinin, sergiledikleri gayret ve hizmetler inkâr edilemez boyuttadır.

Kurtuluş Savaşı'nda kullanılan silah ve cephanenin, hatırı sayılır bir kısmının, İstanbul'daki İtilaf devletlerine ait silah depolarının, tekke dervişleri ve gizli örgütlerce basılıp, buralardan elde edilen mühimmatın, Anadolu'ya nakledilmesi suretiyle karşılandığına tarihi kaynaklar açıkça temas etmektedir.¹⁴ Ancak günümüzde karartılan bu hizmetlerin bir kısmını teşkil eden Maraş bölgesindeki kurtuluş hareketinde, din adamlarının üstlendiği görevler, ülke genelindekinin hilafına değildir.

I. TARİHTE KAHRAMANMARAŞ

Kahramanmaraş bilinen tarih olarak, M.Ö.1650'li yıllarda Hititlerle başlayıp sırasıyla Asurlular, Medler, Persler, Makedonyalılar, Kapadokya Krallığı, Roma İmparatorluğu ve Bizans hâkimiyetinde kaldı. En sonunda da Hz. Ömer'in talimatıyla Hz. Halid b. Velid tarafından M.637 senesinde fethedildi ve İslam beldesi oldu.¹⁵Buradaki Hıristiyan halkın can, mal ve ibadet hürriyeti artık Müslümanların güvencesi altındaydı. Bu süreç sırasıyla Emeviler, Abbasiler, Selçuklular, Dulkadir Oğulları Beyliği ve nihayet Osmanlılar döneminde de bu şekliyle devam etmişti. Osmanlı İmparatorluğu zayıflayıp

---

¹⁴ Çolak, a.g.e., s. 23.

¹⁵ Ahmet Eyicil, "Kahramanmaraş'ın Tarihi", **Makaleler**, Ukde Yayınları, Kahramanmaraş, 2009, s. 6.

gücünü kaybedip, I.Dünya Savaşı'ndan da mağlup ayrılınca, galip devletler tarafından girilen işgal hareketleriyle birlikte, azınlık durumundaki gayrimüslim tebaa, işgalci kuvvetlerle birlik olup, asırlardır birlikte yaşadığı komşularına karşı, ayaklanmaya başladı.¹⁶

Osmanlı Devleti 30 Ekim 1918'de Mondros Mütarekesi'ni imzaladı. Bu anlaşmaya göre, Anadolu'nun birçok yeri gibi Maraş da işgal edildi. Maraş önce, İngiliz kuvvetleri tarafından 23 Şubat 1919'da işgal edildi. 8,5 ay süren İngiliz işgali sırasında pek kayda değer bir olay cereyan etmedi. Bunun da en büyük nedeni, işgal kuvvetleri arasında çok sayıda Cezayirli, Tunuslu ve Hintli Müslüman askerin bulunmasıydı. 29 Ekim 1919'da İngiliz işgali sona erdi. Şehir bu defa da Fransız kuvvetlerinin işgali altına girdi. Fransız kuvvetlerinin şehre girişleri yerli Ermeniler tarafından büyük coşku ve taşkınlıklarla karşılandı. Bu durum Maraş'ın yerli halkını çok rahatsız etti. Şehir içten içe kaynamaya başladı.¹⁷ Böylesi bir ortamda Maraş halkı, din adamlarının telkinlerinin etkisiyle, bir araya gelmeye başladı.

II. MARAŞI'N KURTULUŞUNDA AKTİF ROL ALAN BAZI DİN ÂLİMLERİ

A. VEZİR HOCA

Kurtuluş Savaşı'nın Maraş cephesindeki din adamlarından biri de Vezir Hoca lakabıyla anılan Müderris Mehmed (Alparslan) Efendi'dir. Maraş'ın işgale uğramasından sonra, Veziroğlu Mehmed Alparslan'ın evinde bir toplantı yapılmıştır. Bu toplantıda, Maraş'ın ileri gelenlerinden Veziroğlu Mehmet, Sandal Osman, Cerrahoğlu Zekeriya, Başkâtip Rıza, Karcı Hacı, Kocaoğlu Evliya, Veliefendioğlu Ziya ve Hocaoğlu Nuri'den oluşturulan 8 kişilik temsil grubunun, doğrudan Sivas Heyet-i Temsiliyesi ile ilişki kurması kararı alınmıştır.

Vezir Hoca, bir taraftan halkı işgalcilere karşı teşkilatlandırırken, bir taraftan da, Dar'ül-Hilafe Medresesi'nde hocalık yapmakta ve civar kaza ve köylerden gelen talebeleri

---

¹⁶ a.g.e., s. 18.

¹⁷ Yalçın Özalp, **Gazilerin Dilinden Milli Mücadelemiz**, Semih Ofset, Kahramanmaraş Belediyesi Yayınları, Ankara, 1984, s. 57.

okutmakla da meşgul oluyordu. Mücadele başlayınca da, merkezdeki idareci kadronun başında yer almış ve Kayabaşı Mahallesi'nde tesis ve teçhiz ettiği cephenin reisliğini ifa ederek talebeleriyle birlikte fiilen harbe iştirak etmiştir. O kadar ki, yoğun bomba ve kurşun sağanağı altında dahi, mürit ve talebelerinin ısrar ve yalvarmalarına aldırış etmeden mücadeleye devam etmiştir. Dikkatli olması ve siperden ayrılmaması rica edildiği durumlarda da küffarın kurşunu bize işlemez diyerek, mücadeleden bir an olsun geri durmamıştır.¹⁸

Zaferden sonra bir müddet Maraş Merkez vaizliğini yapan Vezir Hoca 1935 yılından itibaren yedi yıl süreyle Göksun müftülüğü görevini ifa etmiş ve sonra emekliye ayrılmıştır. 15 Mart 1972' de ise fani âleme gözlerini kapamıştır.¹⁹

B. SANDAL HOCA

Hafız Osman Sandal, 26 Ekim 1325'te (Miladi 1909 yılında) Bektutiye Medresesi'nde hıfzını tamamlayarak mezun olmuştur. Bektutiye Medresesi, Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'nde belirttiği 11 medreseden biridir. Hafız Osman Sandal'ın hıfzını tamamladığı yıllar, Osmanlı için önemli hadiselerin ve önemli bir yönetim değişikliğinin olduğu döneme rastlar. Hafız Osman Sandal bu sıkıntılı yılların başlangıcında (1909 yılında) Numune-i İrfan Mektebi'nde öğretmenliğe başlar. Bu görevi 1928 yılına kadar devam eder. Hafız Osman Sandal, Maraş'ın kurtuluşu yıllarında önemli vazifeler görmüştür. Maraş'ın kurtuluşu için Aslan Bey ve arkadaşlarıyla birlikte Kur'an-ı Kerim üzerine yemin ederek, Maraş'ın kurtuluşu için çalışmıştır. 1917'den itibaren Maraş Çukuroba Camii'nde imam olarak görev yapmıştır. Maraş'ın kurtuluşunda Müslüman halka silahların önemli bir kısmı bu Çukuroba Camii hüccresinden dağıtılmıştır. Hafız Osman Sandal, Maraş'ın kurtuluşu yıllarında hep ön saflarda yer almıştır.²⁰ Kurtuluştan sonra Maraş'ta uzun yıllar nikâh memurluğu yapmıştır. Kahramanmaraş'ta açılan ilk imam hatip

---

¹⁸ Ahmet Sandal, **Milli Mücadele Döneminde Müderris Hocalar**, Kahramanmaraş Belediyesi Yayınları, Kahramanmaraş, 2009, s. 65.

¹⁹ İsmail Çolak, **Milli Mücadelede Kalemli Ordu**, Yitik Hazine Yayınları, İstanbul, 2010, s. 44.

²⁰ Özalp, a.g.e., s. 30.

lisesinin kurucu müdürlüğünü de yapan Sandal Hoca 1962 yılında, 79 yaşında hakkın rahmetine kavuşmuştur.²¹

C. SÜTÇÜ İMAM

Sütçü İmam, 1871 yılında Maraş'ın Fevzi Paşa Mahallesi'nde dünyaya geldi. Babası Kireççi Ömer, annesi Emine Hanımdır. Asıl adı İmam'dır. Maraş'ta Hacı İmam lakabıyla tanınırdı. Adının yanında mesleği de imamlıktı. Beş vakit namaz haricindeki vakitlerini süt sattığı dükkânında geçiren Sütçü İmam, İslamiyet, maişet için çalışmayı da bir nevi ibadet kabul eder ve Allah boş duranları sevmez, sözlerinin hükmünü yerine getirmeye çalışırdı. Osmanlılar zamanında, her mesleğin bir üniforması olduğu için, üniforma mahiyetindeki imamet sarığı devamlı başında dururdu.²²

Ermeniler 31 Ekim 1919 günü arkalarını Fransız askerlerine dayayınca saldırıların dozunu artırırlar. Şarap imalatı ile uğraşan bir Hıristiyan, mahzenindeki fiçileri caddenin ortasına çıkarıp lejyonerlere sunar. Askerler de sarhoş olunca, Hükümet konağının kapısındaki nöbetçi askere sataşır ve ona hakaret ederler. Bu esnada yoldan geçmekte olan bir posta müvezzine saldırır ve onu darp ederler.

İkinci üzeri, bir grup Fransız askeri ve Ermeni milis kışlalarına dönerken Uzunoluk Hamamı'ndan çıkan Türk hanımlarını sıkıştırırlar. Saldırganlardan biri kadının peçesini yırtınca, kadın baygınlık geçirir. Bu duruma şahit olan Sütçü İmam, süt sattığı kulübeden çıkıp bu Ermeni askerlerinden birini öldürür, birini de yaralar. Diğerleri de kaçarlar.

---

²¹ Sandal, a.g.e., s. 81.

²² a.g.e., s. 158.

Bu kurşun, aynı zamanda, İstiklal mücadelesinin de ilk kıvılcımı olur. Ertesi gün Sütçü İmam, Fransız ve Ermeni askerleri tarafından ev ev aranır, ancak bulunamaz.²³ Bu durum işgal güçlerini oldukça kızdırır. 1 Kasım 1919 günü Şeyhadil Mahallesi'nde, Sütçü İmam'ın dayısının oğlu Tiyeklioğlu Kadir'i yakalayıp, ellerini ve ayaklarını arkadan bağlayarak kulaklarını, burnunu kesmek suretiyle hunharca şehit ederler. Cesedini de ibret-i âlem olsun diye bir tabut içerisine koyarak, Hükümet konağı önünde halka teşhir ederler. Maraş'a gelen Aslan Bey başkanlığında kurulan, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, her mahallede faaliyete geçmiştir.

21 Ocak 1920 günü şehir harbi başlar. 22 gün ve gece süren bir mücadeleden sonra, düşmanı mağlup ederler. Ancak pek çok şehit verilir. Maraş'ın düşman istilasından kurtulması, Kurtuluş Savaşı'nın da ilk hareketini teşkil eder. Maraşlılar, daha o tarihte 'Kendini Kurtaran Şehir' unvanı ile anılmaya başlamışlardır.

Aslan Bey başkanlığında kurulan Merkez heyeti ilk iş olarak, Maraş'ı on bölgeye ayırdı. Her bölgede birer yönetim kurulu oluşturuldu. Merkeze bağlı köyler de grup grup bu bölgelerin emrine verildi. Kaza merkezlerinde de birer yönetim kurulu vardı. Bu toplantıya: Şişman Hacı Ahmet, Veli Efendi oğlu Ziya Sabit, Başkâtip Rıza, Cerrahoğlu Zekeriya, Hacı Yahyaoğlu Hacı Sandaloğlu Hacı Osman, Hacı Mehmetoğlu Evliya, Hoca Sabsızoğlu Hacı, Karpuzoğlu Mehmet, Hatice Hocoğlu Nuri, Kuruşçuoğlu Ali, Paşa Cicoş, Mustafa Çavuş, Güroğlu Rüstem, Hasan Trakyalı, Kömeç oğlu Ali Çavuş, Uncu Halil oğlu Ahmet, Gök Ökkeş, Cin Ali, Kadir, Tombakların şeyhi Hacı Mehmet, Muharrem Bayazıt, Kayabaşından Şükrü Efendi oğlu Mahmut, Muhasebe memuru Ferruh, Evkaf Müdürü Evliya, Karakız Zeki, Karakız oğlu Muhittin, Baba Halil oğlu Mehmet, Medine oğlu Abdullah Çavuş, Köker Ahmet vs. katıldılar. Vezir oğlu Mehmet Efendi, toplantıya katılanların bağlılık yeminlerini aldı. Daha sonra bu cemiyete; Belediye Başkanı Hacı

---

²³ Ali Sezai Kurtaran, **Kurtuluşun Günlüğü**, ss. 2-3, Yazma Eser(y.e) 'Torunu olan Sezai Kurtaran nezdindedir' Olay 31 Ekim 1919'da meydana geldi, 21 Ocak 1920'de savaş başladı ve 21 gün sürdü. Toplam 2 ay 21 gün sonra Sütçü İmam Maraş'a geldi. İki ay yirmi bir gün Ahşekisi'nde saklandı. Ahşekisi şehre 15 dakikalık mesafede bulunuyordu. Maraş'ta kıyasıya sokak savaşı varken, düşman kendi başının derdine düşmüşken neden savaşa katılmamıştır? Düşman 11 Şubat gecesi kaçtıktan sonra Sütçü İmam ortaya çıkmıştır. Savaştan sonra Belediye Başkanlığı, Sütçü İmam'a bir kadro vererek temizlik işçisi olarak işe aldı. Bu kadro altında kalede bulunan topu atmakla görevlendirildi. Bir gün top atarken fitili ateşledi ve top çalışmadı. Eğilip namlusuna bakarken top ateş aldı ve Sütçü İmam barutun etkisiyle torba gibi şimdiki PTT binasının yanına düştü. Ağır yaralı olarak Kümbet Eytemhanesi'ne götürüldü ve tedavi edilirken vefat etti. Bu bilgiler Mustafa Zülkadiroğlu'nun 16. 06 1994 tarihli notlarından alınmıştır; Bknz. Eyicil, "Maraş Savunması Ve Ermeniler" **Makaleler**, s. 453.

Bekir Sıtkı, Refet Hoca, Hüdai Tahsin, Çukadar Hacı Mehmet, Evkaf memuru Evliya, Ziyazâde Hacı Mehmet, Hoca Dede oğlu Mehmet, Şişman oğlu Arir, Kocabaş Hacı Naci, Nafia Mühendisi Abdulltif, Aslan Bey katıldı. Üyeler arasında yapılan seçimde Aslan Bey başkanlığa, Refet Hoca ikinci başkanlığa, Hacı Nuri Bey veznedarlığa, tapu memuru Faik kâtipliğe seçildiler. Teşkilatlanmada Maraş 10 bölgeye ayrıldı ve her bölgenin kumandanları belirlendi Maraş'ta kurulan on idare heyetinin isimleri ve başkanları şöyle idi:²⁴

1. Çavuşlu Mahallesi Başkanı; Çukadarzade Hacı Mehmet Efendi
2. Bektutiye Ser Müsevvit Ahmet Efendi
3. Restebaiye Baba Halilzade Ahmet Efendi
4. Acemili Evkaf memuru Evliya Efendi
5. Kayabaşı Tapu memuru Faik Efendi
6. Divanlı Hasan Bey
7. Ekmekçi Sapsız Hacı Efendi
8. Cığcığı Muhacir memur Nasrulah Efendi
9. Âlemlî Zülkadiroğlu Süleyman Bey
10. Hatuniye Şeyh Ali Sezai Efendi

Merkez Heyeti ile İdare Heyeti kurulduktan sonra para toplanmaya ve erzak biriktirilmeye, silah ve cephaneye temin edilmeye başlandı. Tüccarlardan Beşen Beyzade Hacı Nuri Bey, Merkez Heyeti'nin veznedarlığını yaptı. Toplanan zahire gizli depolarda biriktirildi. Herkes kendine düşen yiyecek ve para yardımını gönüllü olarak yaptı. Bu arada Çukadarzade Hacı Mehmet Efendi 500 altın vererek büyük bir fedakârlık ortaya koydu.²⁵

İşgalci güçlerin, şehirde yaptığı taşkınlıklar tam bir terör havası estirir. Olaylar bir türlü dinmek bilmez. 27 Kasım 1919 gecesi Ermenilerin ileri gelenlerinden Hırlakyan'ın²⁶ evinde, işgal komutanının şerefine bir balo tertiplenir. Baloda komutanın dansa davet ettiği

---

²⁴ Eyicil, "Maraş Savunması ve Ermeniler", **Makaleler**, s. 445.

²⁵ Yaşar Akbıyık, **Milli Mücadelede Güney Cephesi(Maraş)**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1999, s. 50; Hüsamettin Karadağ, **İstiklal Savaşında Maraş**, Mersin, 1943, s. 24-25.

²⁶ Agop Hırlakyan, 1914-1918 Dönemi Osmanlı Meclisi Mebusudur.

genç Ermeni kızı: Sizinle dans etmekten mazurum. Çünkü kendimi esarete hissediyorum. Kalede Türk Bayrağı dalgalandığı sürece, sizinle dans edemem. Diyerek teklifi reddeder. Bunun üzerine askerlerine derhal emir veren komutan, Kaledeki Türk Bayrağı'nı indirir.²⁷

28 Kasım 1919 Cuma günü Maraşlılar, Kale burcundaki bayrağı göremezler. Bu olay şehri infiale sürükler. Avukat Mehmet Ali Kısakürek kaleme sarılarak, 'Âlem-i İslam'a Hitap' beyannamesini yazarak şehrin muhtelif yerlerine dağıttırır.²⁸ Halkı, Bayrağın indirilmesine tepki göstermeye davet eder. Cuma namazı vakti halk Ulu Cami'ye toplanır. Ezan okunduktan sonra, camide toplanan halk: 'Bayraksız namaz kılınmaz!' diye bağırır. O esnada Cami İmamı: Aziz Cemaat, kalesinde düşman bayrağı dalgalanan bir millet hürriyet'ini kaybetmiş sayılır. Hürriyet olmayan bir yerde cuma namazı kılmak caiz değildir. Sözleriyle dağıtılan beyannamenin doğru olduğunu tasdik eder. Bunun üzerine halk, topluca kaleye hücum ederek, indirilen bayrağı yeniden kale burçlarına diker ve cuma namazını orada eda ederler.²⁹

---

²⁷ Nedim Kutlusoy, "Milli Mücadeleden Bir Yaprak, Maraş Destanı", **Kuva-yı Milliye Dergisi**, 1960, S. 23, s. 11-12; Feridun Şamil, "Çalamam Ağam Bu Din Bahsidir", **İrfan Mektebi Dergisi**, S. 27, İstanbul, 19 Ekim, 2009.

²⁸ Halit Kurtaran, "Türk İstiklal Savaşında Maraş Milli Mücadelesine Ait Tarihçe", **Hizmet Gazetesi**, 15.5.1957 Tefrika numarası (nr), 31; Adil Bağdatlıoğlu, **İstiklâl Harbinde Kahraman Maraş**, Toker Matbaası (mat), İstanbul, 1974, s. 59-60; Murat Sertoğlu, "Kendini Kurtaran Şehir Kahramanmaraş'ın Destanı", **Tercüman Gazetesi**, 19 Mart 1970; Celal Çoğalan-Halit Kurtaran, **Her Yönüyle Maraş**, İstanbul, 1963, s. 25-26; Özalp, **Milli Mücadelenin İlk Zaferi**, Kahramanmaraş Belediyesi Yayınları, 1984, s. 54; Hüsamettin Karadağ, **İstiklâl Savaşında Maraş**, Mersin, 1943, ss. 15-16.

²⁹ Akbıyık,a.g.e., s.115.

BİRİNCİ BÖLÜM

ALİ SEZAI KURTARAN'IN HAYATI, ESERLERİ, HALİFELERİ

I. HAYATI

Ali Sezai Efendi Maraş ve civar köylerdeki ahalinin, dini terbiye ve tahsil elde etmelerine vesile olması için gerek tekkesinde, gerekse de halkın içinde sürekli eğitimle meşgul olan birisiydi.¹

Tekkedeki zikir ve eğitim çalışmalarına aralıksız devam eden Ali Sezai Efendi, 1920 yılına kadar, geceleri müritleri ile birlikte zikir ayinlerini sürdürmüş, gündüzleri ise çocukları eğitip yetiştirmeye özen göstermiştir. Bu arada bazı Yahudi aileleri de çocuklarını Ali Sezai Efendi'ye göndererek, okuma yazma ve bilgi öğrenmelerini sağlamışlardır.²

Ali Sezai Efendi, kurtuluş mücadelesinde manevi önderlik yapmış bir şahsiyettir. Şecere yönünden Hazreti(Hz) Hüseyin'in radiyallahu anh (r.a.) soyundan gelmiştir. Bilinen ilk dedesi Emir Abdülcelil'dir. Onun oğlu Veli Mehmet, onun da oğlu Hacı Ahmet'tir. Ali Sezai Efendi, Hacı Ahmet Efendi'nin oğlu olup, annesi de Fatma Hanım'dır. 1867 yılında Şekerli Mahallesi'nde dünyaya gelmiştir. Daha 5 yaşında iken babası ölmüş ve kız kardeşi Ayşe Hanımla öksüz kalmışlardır. Eniştesi Saraç İbrahim Efendi'nin bir ara Hatay'ın Akbez kasabasına göçmesiyle, kendisi de birlikte giderek, oradaki Fransız okuluna bir müddet devam etmiş ve iyi derecede Fransızca öğrenmiştir. Kur'an, dinî dersler ve diğer genel bilgileri o yörenin hoca efendilerinden öğrenmiştir.³

Maraş'ın kurtuluşundan sonra Türkiye genelinde devam eden Millî Mücadele'nin başarısı için Maraş'ta yeni yeni teşekkül ettirilen askerî birliklerin bilgilendirilmesi ve

---

¹ Mustafa Zincirkıran, “Şeyh Ali Sezai Kurtaran”, **Tarihi Uzunluk Dergisi**, 12 Şubat, 2005.

² a.g.m., s. 17.

³ Halit Kurtaran, “Türk İstiklal Savaşında Maraş Milli Mücadelesine Ait Tarihçe”, **Hizmet Gazetesi**, 15 Mayıs, 1957, Tefrika numarası (nr.), 15.

moral kazandırılmasında görevlendirilmiştir. 1924 yılında gezici öğretmenlik görevi verildiği için Pazarcık ilçesindeki vatandaşlarımızı bilgilendirmiştir. Fransız ve İngiliz ajanların buralardaki olumsuz propagandaları etkisiz olmuştur. Gezici öğretmenlik görevi 1926 yılına kadar devam etmiş, daha sonra Maraş merkez vaizliğine tayin edilmiştir. Ölümüne kadar Ulu Camiiindeki vaizlik görevini sürdürmüştür.⁴

Heybetli görünüşü, güler yüzü ve alçak gönüllü kişiliği, toplumun her kesiminde saygı uyandırıyor. Maraş'taki Hıristiyan ve Yahudi din adamları ile iyi bir diyalog içinde olmuştur. Bundan dolayıdır ki Müslüman ve gayrimüslim halkın sevgisini kazanmıştır. Etkileyici bir hitabet gücüne sahip olduğu için, millî bayramlarda halka hitap ederdi.⁵

1930'lu yıllarda dönemin belediye başkanının emriyle mezarlıktaki mezar taşlarının kırılarak, amacı dışında kullanılmasına karşı çıkan Ali Sezai Efendi, o devrin mahallî yöneticileriyle ters düşmüş, bundan dolayı da bir takım kovuşturmayla tabi tutulmuştur.

Suç unsuru olarak emniyete getirilen, önceden hazırlattığı kendine ait olan mezar taşında, “Allahümme edhilnel Cennete bi hürmeti Lâ ilâhe illallah. 22 Cemaziyelahir (Hicri) 1336” ibaresi mevcuttu. Mezar taşı harf İnkılâbından daha önce hazırlandığı halde, inkılâp düşmanı olduğu gerekçesiyle hapse atıldı. Bu soruşturmalar sırasında, evinde bulunan kitapların tamamı, çuvallara doldurularak emniyete götürülmüş ve bir daha geri verilmemiştir. Soruşturmayı yürüten görevlinin: Sizi sorgulamaktan hayâ ediyorum ama buna mecburum. Şeklinde beyanları olmuştur.⁶

Ali Sezai Efendi 11 Haziran 1937 yılında Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur.⁷ Mezarı, Kahramanmaraş Şeyh Adil mezarlığının 1no'lu ana giriş kapısından şehitliğe giderken 40-50 metre ileride sağdadır. Mezarının yanında eşi ve ailesinin diğer fertlerine ait mezarlar vardır.

Ali Sezai Efendi, kendisinin derslerine devam eden öğrencilerinden, Hacı Mustafa Yardımedici ve Sofu Ökkeş Maraşlıoğlu gibi iki önemli kişiyi yetiştirmiştir.⁸

---

⁴ Halit Kurtaran, a.g.m., Tefrika nr. 14, 14 Mayıs, 1957.

⁵ Çoğalan, Kurtaran, a.g.e., s. 47.

⁶ Halit Kurtaran, a.g.m., Tefrika nr. 14, 14 Mayıs, 1957.

⁷ a.g.m., 14 Mayıs, 1957.

⁸ Mustafa Zincirkıran, “Maraşın Kurtuluşu”, **Memleket Gazetesi**, Kahramanmaraş, 11 Haziran, 2003.

Dört evlilik yapmış olan Ali Sezai Efendi'nin 8 çocuğu küçükken, Ahmet Said adındaki oğlu lise öğrencisi iken vefat etmiştir. Fatma Salime, Hatice Naciye, Gülsüm Zübeyde adlı kızları ile Mehmet Halit adlı oğlu ve bu çocuklarından torunları olmuştur. Kahramanmaraş'ta sağlık Müdürlüğü de yapmış olan Dr. Sezai Kurtaran, Halit Kurtaranın oğludur. Adil Aytemiz ile eczacı Hasan Aytemiz de Ali Sezai Efendi'nin kızının oğullarıdır.⁹

1980'li yıllarda Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı vakfı desteğiyle, Ajans 1400 ekibinin yapımını üstlendiği, Maraşın kurtuluşu sırasındaki faaliyetlerin konu edildiği 'Sahibini Arayan Madalya' isimli bir film çekilmiştir. Yine, yazar Mehmet Alperen tarafından kaleme alınan Cumhuriyete Giden Yolda Kurtuluşun Manevi Mimarları isimli 200 sayfalık, Ali Sezai Kurtaran'ın ana kahraman olarak işlendiği bir roman, Ukde Yayıncılık tarafından Aralık 1998 yılında yayınlanmıştır. Ayrıca Serdar Yakar tarafından hazırlanmış olan, Şeyh Ali Sezai Efendi ve Milli Mücadele isimli eser baskıya hazırlanmaktadır.

II. TAHSİLİ

Küçük yaşta eğitim ve öğretime başlayan Ali Sezai Efendi, çocuk yaşlarında mahalle mektebine giderek Kur'an ve din dersi almıştır. Eniştesi Saraç İbrahim Efendi, bir ara Halep sınırındaki Akbez kasabasına göçmesi ile beraberinde Ali Sezai'yi de götürmüş ve onu bu kasabadaki Fransız okuluna göndererek Fransızca öğrenmesini sağlamıştır.¹⁰

Daha sonra Mahalle mekteplerinde dönemin seçkin hocalarından eğitim almıştır. 17 yaşında iken Rifai şeyhi Şakir Efendi'nin müridi olarak, tekkesine devam etmeye başlamıştır. Bir süre sonra şeyhinin takdirini kazanarak icazet almaya layık görülerek 1891 yılında 24 yaşında iken şeyhliği onanmıştır. Ayrıca fıkıh konusunda da kendini yetiştirmiştir.¹¹

Ali Sezai'nin, dini ve ilmi kitapları ihtiva eden zengin bir kütüphanesi vardı. Ancak Maraş'ın Kurtuluş Mahallesi İsmail Namlı Sokak No: 20 deki tekkesindeki kütüphanesi, Kurtuluş Savaşı'nda işgal kuvvetleri tarafından, yakılmak suretiyle imha edilmiştir.

⁹ Zincirkıran, "Maraşın Kurtuluşu", **Memleket Gazetesi**, 12 Haziran, 2003.

¹⁰ Halit Kurtaran, a.g.m., Tefrika nr. 17, 17 Mayıs, 1957.

¹¹ Yaşar Alpaslan- Serdar Yakar, **İstiklal Savaşında Maraş**, Ukde Yayınları, Kahramanmaraş, 2008, s. 55.

Bundan sonraki dönemlerde, ilmi faaliyetlerini evinde devam ettirmiştir. Bu kütüphaneyi oğlu Halit Kurtaran, Maraşlı araştırmacı yazar Yaşar Alparslan'a bırakmıştır. Kütüphane, onun gözetiminde korunmakta ve ilgililerin hizmetine sunulmaktadır.¹²

Ali Sezai Efendi, başta fıkıh olmak üzere, birçok dini ilmi Kadiri şeyhi Kalalı İmamzade Hacı Osman Efendi'den almış ve onun birçok yönünden istifade etmiştir. Silsile şöyledir; 1896 yılında Kalalı İmamzade Hacı Osman Efendi'den Kadiri icazeti almıştır. Ali Sezai Efendiden hacı Mustafa Yardımedici, ondan da Hacı Galip Kuşçuoğlu'na şeyhlik intikal etmiştir.¹³ Şu anda Hacı Galip Hasan Kuşçuoğlu Kültür ve Eğitim Vakfı (Kuşçuoğlu Vakfı) adı altında faaliyet göstermektedirler.

Ali Sezai Efendi halka eğitim verebilmek için, bulunduğu yeri kütüphane haline getirdi.¹⁴

Ali Sezai Efendi, Kurtuluş Savaşı'nda bile, herkesle iyi geçinmiş ve halkla hükümet arasında köprü vazifesi görevini üstlenmiştir.¹⁵

Elyazması notlarını, Halit Kurtaran'ın vasiyeti ile muhafaza eden Yaşar Alparslan, bu notları tasnif ederek, Ali Sezai Efendi'nin kişiliği hakkında şu tespitlerde bulunmaktadır:

“Sezai Hoca, Fransızca bilen ve fevkalade Arapçası da olan bir âlim. Her kitabı okumuş. Her çeşit kitaptan Arapça ve Türkçe notlar almış. Hocam da olan oğlundan duymuştum; Fransızca okumuş, Governör'le Fransızca konuşmuş. Bendeki sandıktan da Fransızca'yı öğrendiği kitaplar çıktı. Türkçesi fevkalade mükemmeldi. Son dönem Osmanlı ilim dilini, halka yakın, sade edebi dil kullandı. Hoca Efendi o gün için İslam tarihinde gelişen bütün tababet çeşitleriyle uğraşmış, bunlara vâkıf olmuş, bilgilerini defterlere geçirmiş, kâğıtlara aktarmış. Duyduk, biliyoruz, hastalara uygulamış. Hoca Efendi'nin yazısı çok güzeldir, hattattır. Yazdıkları, bozulanlar hariç çok güzel okunuyor.”¹⁶

Maraş'ın kurtuluşunda düşmanla mücadelede gösterdiği başarıdan dolayı direnişin manevi lideri sayılmıştır.

¹² Zincirkıran, a.g.m., 12 Haziran, 2003.

¹³ Mustafa Zincirkıran, “Ölümünün 72. Yıldönümünde Maraşlı Şeyh Ali Sezai Kurtaran”, **Manşet Gazetesi**, Kahramanmaraş, 12 Mayıs, 2005.

¹⁴ Halit Kurtaran, a.g.m., Tefrika nr. 19, 19 Mayıs, 1957.

¹⁵ Alparslan, Yakar, a.g.e., s. 85.

¹⁶ a.g.e., s.63.

III. HALİFELİĞİ

Ali Sezai Efendi üç ayrı tarikattan beş icazet almış (2 Nakşibendî, 1 Kadiri, 2 Rifai) ve Şeyh olmuştur.¹⁷ Ali Sezai Efendi, üç farklı tarikattan toplam beş icazet almıştır. Bunlar:

1. 17 yaşına geldiğinde Rifai Şeyhi Şakir Efendi'ye mürid oldu ve bir müddet sohbetlerine devam etti. 1891 yılında 24 yaşında iken, Rifai Şeyhliği onanmıştır. Böylece ilk kez şeyhlik unvanına kavuşmuş oldu.
2. 25 yaşında 1892 yılında, Nakşibendî şeyhi Darendeli Hacı Mehmet Efendi'den Nakşibendî Şeyhliği icazeti aldı.
3. 26 yaşında, Urfalı Şeyh Mustafa Efendi'den, ikinci kez Nakşibendî icazeti aldı.
4. 29 yaşında, 1896 yılında, Kalalı imamı İmamzade Hacı Osman Efendi'den Kadiri icazeti aldı. Fıkıh derslerini, bu alanda üne kavuşmuş bulunan, Şeyh Kalalı Osman Efendiden aldı. Ali Sezai Efendi haftanın altı günü, Hacı Osman Efendi'nin tekkesine gelmek suretiyle derslerine devam etmiştir.
5. Son olarak 31 yaşında, 1898 yılında, Halep Nakibi Mehmet Ebülhüda Efendi 'den ikinci kez Rifai Şeyhliği icazetini almıştır. 'Rifai şeyhliğini daha ön planda tutmuştur'. Giydiği Rifai kıyafetini oğlu Halit Kurtaran şu şekilde tarif etmektedir: Başında 12 divrimli, koyu yeşil sarıklı ve tepesinde yuvarlak bir düğme bulunan taç (12 divrim Kelime-i Tevhid'in 12 harfini, tepedeki düğme ise Allah'ın birliğini simgelemektedir.) Sırtında, kol ve gövdesi geniş biçimde yapılmış yakasız, açık mavi çuhadan hayderiyesinin boyundan göğüs kısmına iki taraflı 12 dikiş indirilmiş olup her iki yanındaki 12 sayısı yine (Lâ ilahe illallah Muhammedün Rasulullah) ibaresinin harf sayısını simgelemektedir. Haydariye altında 3 etek zubun ve ayağına rogandan yapılmış kaluçlu potin giyerdi.¹⁸

A. ŞAHSİYETİ VE KİŞİLİĞİ

Kimsenin hatırını saymayı ve sormayı boşlamazdı. Geçtiği sokaklarda oturmakta olan herkes, Yahudi ve Hıristiyanlar bile, ayağa kalkarak saygı gösterirlerdi. Kendisi de

¹⁷ Halit Kurtaran, a.g.m., Tefrika nr. 15, 15 Mayıs, 1957.

¹⁸ Alparslan- Yakar, a.g.e., s. 20.

her birinin hal ve hatırlarını sorar, iltifat ederdi. Papazların üst düzey görevlilerinden olan Katagos ve Kile, pazarları kilise papazlarını denetlemeye geldiklerinde, Tekkeye kendisini ziyarete gelip uzun uzun sohbet ederlerdi. Onlara her türlü izzet ve ikramda bulunurdu.

B. HİZMETLERİ

Tekkesi, Maraş'ta Alaiddevle Bey evkafından olup, Pazarcık ilçesinde yer alan Osman Dede zaviyedarlarının yönetiminde idi. Ancak ilgilenen kişilerin ölmesiyle 1862 yılından beri terk edilmişti. Bakımsız geçen yıllarda harabeye dönen tekke ve bitişiğindeki üç dükkâna, 1894 yılında Mahkeme-i Şer'iyye'ce yetki belgesi verilerek mütevelliliğe atanan Ali Sezai tarafından onarımı yapılarak işlerlik kandırılmıştı. Burası Rifai tekkesi olarak faaliyet göstermeye başlamış ve burada cemaatle namaz kılınıyordu.¹⁹

Nihayet 1912 yılında, başlığı Sultan Reşat tuğralı, Padişahlık Evkaf Nazırlığı'nın beratı ile tekke ve üç dükkânın bakım ve onarımından sorumlu olmak şartı ile zaviyedarlığı yasal olarak Ali Sezai Efendi'ye verilmiştir. Bu tekkede 1920 yılına kadar geceleri zikredilmiş, mescit bölümünde ise cemaatle namaz kılınmasına devam edilmiştir. Gündüzleri ise belli ailelerin yetenekli çocuklarına ders vermiş, bu çocukları dini ve dünyevi bilgilerle eğitip yetiştirmeye özen göstermiştir. Bu arada bazı Yahudi aileleri de çocuklarını buraya göndererek, güzel yazı dersleri ve genel bilgiler almalarını sağlamışlardır.²⁰ Tekke, aynı zamanda halk arasında ve aile içindeki bazı anlaşmazlıkların hakemliğine başvurulmuş bir kurum olma hüviyetine de sahipti.²¹

1919'da işgalin başlamasından, kurtuluşa kadar süren zamanda, başlattığı milli mücadele, ilk olarak işgal komutanlarına karşı giriştiği sözlü savunmaları, ardından teşkilatlanma girişimleri ve daha sonra 10 mıntıkaya ayrılan savunma şubelerinden 4 mahalleyi kapsayan bir şubenin, savaş sonuna kadar yönetimini sürdürmüştür.²² Maraş'ın kurtuluşundan sonra, Türkiye genelinde devam eden milli mücadelenin sürdürülmesi için,

---

¹⁹ Alparslan- Yakar, a.g.e., s. 29.

²⁰ a.g.e., s. 25.

²¹ Tekke, Kuşçuoğlu Eğitim-Bilim, Kültür ve Yardım Vakfı olarak kurulmuştur. Vakfın Ankara, Antalya, İstanbul, Konya, Kırıkkale, Tokat, Bursa, Adana, Isparta ve Gaziantep illerinde şubeleri vardır. Hizmet günün şartlarına göre değişir. Tekke bu gün de bu özelliğini devam ettirmekte olup ayrıca, ihtiyaç sahiplerine yiyecek yardımı ve nakdi yardımlar yapmakta ve sürekli halka açık olarak hizmet vermektedir. Perşembe günü akşamında da mensuplarınca dini sohbetler ve zikir yapılmaktadır.

²² Sezai Kurtaran, **Kurtuluşun Günlüğü**, s. 32.

kuruluşları yapılmakta olan askeri birliklerin uyarılması ve moral kazandırılması için, Maraş'ta da birliklere Ali Sezai Efendi görevlendirilmiştir.²³

Soyadı kanunu çıktığında, zamanın Maraş valisi Fahrettin Kiper'in, Ali Sezai Efendi'nin Maraş'ın kurtuluşuna hizmetlerini göz önüne alarak öneride bulunması ile Kurtaran soyadını almıştır.²⁴

IV. MÜRŞİD OLDUKTAN SONRAKİ HAYATI

A. İRŞADI

Sözlükte doğru yolu göstermek anlamına gelen irşat, dinî bir kavram olarak, müminleri dinî görevlerini yerine getirmeye çağırmak demektir. Hidayet ile eş anlamlı olan irşat, Allah'ın kulunun fiilini kendi rızasına uygun şekilde yaratması anlamına gelen tevfik kelimesi ile anlam yakınlığı bulunmaktadır. Ancak irşad, hem mümin hem de kâfire yönelik olduğu halde, tevfik sadece müminler için söz konusudur.

İrşad eden kimseye mürşit denir. Bir ayette Allah kime yol gösterirse doğru yolu bulan odur ve kimi de sapıklık içinde bırakırsa, artık onun için doğru yolu gösteren (mürşit) bir dost, bir koruyucu bulamazsın²⁵ buyrulmak suretiyle gerçek İrşad edicinin Allah olduğu belirtilmektedir.

Hadislerde Reşîd (râşid) kelimesi esma-i hüsnâdan biri olarak Allah'a nispet olunmuştur.²⁶ Hz. Ali'ye Senin aracılığınla tek bir kişinin Müslüman olması sana en değerli malların (kıızıl develerin) verilmesinden daha hayırlıdır²⁷ demesi İslâm'da İrşad faaliyetinin önemini ortaya koymaktadır. İrşad faaliyetinde bulunan kimsenin samimi ve iyi niyet sahibi olması, insanları Allah yoluna hikmetle ve güzel öğütle çağırması yapılan irşadın etkili olması için zaruridir.²⁸

Ali Sezai Efendi'nin Tekkesinde, günde beş vakit ezan okunup, cemaatle namaz kılınmakta ve dini sohbetler yapılmakta idi. Yine bu tekkede, 1925 yılına kadar geceleri

²³ a.g.e., s. 93.

²⁴ Halit Kurtaran, a.g.m., Tefrika nr. 22, 22 Mayıs, 1957.

²⁵ Kehf, 18/17.

²⁶ İbn Mâce, Dua, 10; Tirmizi, Deavat, 82.

²⁷ Buhârî, Cihat.

²⁸ Nahl, 16/125.

zikir yapılmış, gündüzleri yetenekli çocuklar okutulmuş, güzel yazı dersi verilmiş, dini ve genel bilgilerle eğitilip yetiştirilmeye çalışılmıştı.²⁹ 1924 yılında Pazarcık ilçesi ve köylerindeki halkı aydınlatıp, onlara uyarıda bulunması için gezici öğretmenlik görevi verilmiştir. Ayrıca, Maraş Ulu Cami’inde de ölümüne kadar vaazlarında halka dini telkinlerde bulunmuştur.³⁰

İrşadı süresince Ali Sezai Efendi’ye keramet türünden bazı olaylar da nispet edilmektedir. Keramet kavramı tasavvufta ve tasavvufî terbiyede öne çıkan kavramlardan biri olarak kabul edilmiştir. Ali Sezai Efendi’nin de keramet konusundaki tavrını şu cümle bize göstermektedir:

“Evliyada görülen keramet, insanları irşat için verilmiş Allah’ın bir lütfüdür. Mucize ve keramet Allah’ın güç ve kudretiyle gerçekleşir. Kula düşen şüphe taşımadan bunlara iman etmek olduğu gibi bunların inkârı da küfürdür.”³¹

Keramet konusuna oldukça önem veren Sezai Efendi bununla birlikte ifşa edilmesine de karşı idi. Ancak ona bazı kerametlerin atfedildiği de görülmektedir. Bunlardan bazılarını şöyle sıralayabilir:

Tekkeden bir gün halı çalınır, kendisi halıyı bulmak için çok uğraşır fakat başarılı olamaz. Öğrencilerinden birinin babası, zamanın yöneticilerindenmiş. Öğrencisine, babana söyle halıyı buldursun, der. Çocuk bu olayı babasına anlatır ve hocasının kendisinden yardım istediğini söyleyince, çocuğun babası, Hoca Efendi’nin bulamadığını ben nasıl bulayım, der. Sonunda, Ali Sezai Efendi, bir testi içine su koyup, kırk tane çakıl taşı okuyup bu testinin içine koyar ve testinin ağzını kapatır. Yakındaki hamamın kül hanesine gönderir. Hamamcıya tekrar haber gönderinceye kadar, testinin kül hanede kalmasını ister. Nihayet, Tekkenin civarındaki bir kahvehanede adamın biri sancılanıp, yerden yere yuvarlanmaya başlayınca, kahvede bulunanlar adama, Tekkeyi soyan sen olmayasın, diye sorarlar. Adam, kahvedeki ranzanın altına gizlediği çuvalı gösterir, malları teslim ettikten sonra, adamın rahatsızlığı geçer.³²

²⁹ Alparslan- Yakar, a.g.e., s. 19.

³⁰ a.g.e., s. 105.

³¹ Sezai Kurtaran, **Tasavvuf Risalesi**, s. 17.

³² Halit Kurtaran, a.g.m., 25 Mayıs, 1957.

Ali Sezai Efendi, akraba ziyareti için, tarif üzerine İstanbul'a gider. Üsküdar'da aradığı adresi sormak için, rastgele bir berbere girer. Berbere adresi sorar. Bu esnada berberde tıraş olan şahsın, aradığı şahıs olduğu ortaya çıkar.³³

Bir gün, bir gurup derviş, hükümet konağının bahçesinde, hançeri havaya atıp karınlarına saplayarak gösteri yapmak isterler. Fakat hançeri karnına saplanan dervişlerden biri yere yığılır. O esnada oradan geçmekte olan Ali Sezai Efendi duruma müdahale ederek dervişi ayağa kaldırır ve şöyle der: Her yerde gösteriş yapılmaz. Dervişlik gösterişle olmaz, kalpte gizlidir.³⁴

Ali Sezai Efendi, şeyh olduğunu hayatta iken kimseye söylememiştir. Ancak halk onun ölümünden sonra, şeyh olduğunu ve icazet aldığını öğrenmiştir. Çünkü Ali Sezai Efendi önce şeriat, sonra tarikat ilkesini benimsemiş ve irşadı boyunca bu hususa vurgu yapmıştır. Şeriata tam vâkıf olamayan kimse şeyh olamaz. Şeyh olma şartlarının başında, dört mezhebe göre sorulan soruları cevaplandırarak bilgiye sahip olunması gerekir. El öpmekle, çalım satmakla, höykürmekle şeyh olunmaz³⁵ sözleriyle de bu ilkeyi dile getirmiştir.

C. ESERLERİ

Tekkesi milli mücadele yıllarında, içerisindeki kütüphanesi ile birlikte yanmıştır.³⁶

İki kez yangın geçiren kütüphane'nin, kurtarılabilen bütün eserleri Yaşar Alparslan'ın nezdindedir. O da kalan notları tasnif etmiş ve ortaya şu sonucu çıkarmıştır:

- 1- **Nasihat Risalesi:** Türkçe ve Arapça yazılmış bir hutbe kitabıdır. Bazı konuları şöyle verelim: Peygamber-i Zışan'a ittiba' etmek, Kardeşlik - Dargınlık, Tevazu, Kibir, Fahri-i Kâinat Efendimiz'in Ahlakı, Allah Teâlâ'dan Haşyet ve Neda ,Hüsn-ü Muaşeret, Akarsulardan Faydalanmak, Tevekkül Nasıl Olur, Neye Yarar, gibi konuları içeren kitabı.
- 2- **I.Dua Risalesi:** Seksen üç sahifelik dua kitabı.
- 3- **II. Dua Risalesi:** Yüz yetmiş üç sahifelik dua kitabı.

³³ a.g.m., 25 Mayıs, 1957.

³⁴ a.g.m., 25 Mayıs, 1957.

³⁵ Sezai Kurtaran, **Tasavvuf Risalesi**, a.g.e., s. 18.

³⁶ Alparslan-Yakar, a.g.e., s. 21.

- 4- **Kurtuluşun Günlüğü:** Maraş harbinin tarihçesine dair yazdığı hulasa parçalar.
- 5- **Klasik tarz bir tıp kitabı:** Kalın bir defter dolusu, hemen hemen bütün bitkilerin faydalarını ihtiva eden bir çalışma, mesela; hardal, zencebil, zeytin şu işe yarar.
- 6- **Muhtelif konuları not ettiği bir defter:** Cemaatin ve müritlerinin sorduğu dini sorular ve verdiği cevapları içeren notlar.
- 7- **Seyfu'l-kaviyyu'l-Metin Fî Nasri'l-müslimîn** isimli cihad üzerine bir kitap. 1339'da yazmış. 110 sahife.
- 8- **Namaz Risalesi:** Tamamen namaza ait meselelerle alakalı yazdığı bir kitapçık.
- 9- İçinde her çeşit eski tıbbi bilgilerin bulunduğu bir not defteri. Şekillerle izah eden bir deftercik. Ancak bir miktar yıpranmış.
- 10- **Tasavvuf Risalesi:** İçinde daha çok tasavvufi konular olan bir defter.
- 11- Dış kapağında 'Emir Abdülcelilzâde Ali Sezai Efendi. Maraş. Gafarallahü Lehû ve Livâlideyhi ve Liecdâdihi ve muallimihi. Âmin' yazılı bir defter. Onlarca konuyu içinde derlemiş. Kompozisyon tarzında yazmış. Ayet hadis metinlerini Arapça yazmış, Türkçe karşılıklarını vermiş. Açıklamaları Osmanlıca yazmış.
- 12- 100 sahife civarında içinde muhtelif mevzuların işlendiği bir defter.
- 13- Beş sahife tutacak kadar vaaz notları veya kendisinin okuduğu kitaplardan tuttuğu notlar. Bunlar tamamen dini konular, kaynak ayrımı yapmamış. Ehl-i tarikın kitaplarını okumuş, notlar almış ve kullanmış.³⁷

Hoca aşağıya adını yazdığımız kitapları ise istinsâh etmiştir.

- a) Celâleddin Suyûtî'nin "Errahme fittıbbı velhikmet" Baştan sona eserin özelliği tıbb-ı nebevi ile beraber havas tıbbın da bulunması.
- b) Tercüme-i Risâle-i Rabıta Mevlana Halid-i Bağdâdî'nin eseri.
- c) Selim Baba'nın telifatından "Bürhanül ârifin" adlı tasavvufîla alakalı Türkçe bir kitap. Kitap 112 sahife.

---

³⁷ Alparslan-Yakar, a.g.e., s. 78.

d) Şeyh Mustafa Vahyi Efendi'nin Tuhfedüssâlinin ve Sübhadüzzâkirin adlı kitabı. Kitabı sürekli kullanmış. Etrafını notlarla doldurmuş. Neyi nerden aldığını yazmış. Kitap 148 sahife. Tasavvuf ağırlıklı. Sonuna ismini şöyle yazmış: “Harrerehû elfakîr eddâî, Hadimül Hâlid Ennakşibendî velkâdiri verrufâî bimedinetilmaraş Emir Abdülcelizâde Sânehüllâhü bilfevzi vesseâdedi. Aynı kitapta Marifetnâmeden bir nakil almış. Yine aynı kitapta Mustafa bin Kemâlüddinin Hulefâ-i Râşidinin faziletine aid bir kitap. Her halife bir başlık altında işlenmiş. İhyâ'dan “Kitâbü âdâbissima' velvecd” kısmı. Aynen alınıp kitaba geçirilmiş. Muhammediyye'den uzun bir parça alınmış. Ve nihayet aynı kitabın içinde “Risâle-i meşğûliyye. Şeyh Ali Nâilî Mağnisâvî (Manisalı) Seyr ü sülûkla alâkalı küçük bir risale.

e) Muhammed Esad Efendi'nin Kenzülirfan adlı eserini istinsah etmiştir.

V. HALİFELERİ:

Ali Sezai Efendi'nin gözetiminde seyr ü sülûkuna devam edip icâzet alarak hilafet mertebesine kadar ulaşan müridlerinden Hacı Mustafa Yardımedici ve Sofu Ökkeş Maraşlıoğlu onun önde gelen halifelerindendir.

A. MUSTAFA YARDIMEDİCİ

Son devrin Kadiri şeyhlerinden Mustafa Yardımedici, Rumi1315(M.1898) tarihinde dünyaya gelir. Babası Mustafa Sünnüoğlu, o daha 6 yaşındayken vefat eder. Gerek anne tarafı Hurşitoğulları, gerekse baba tarafı olan Sünnüoğulları Maraş'ın maruf zengin ailelerindendir. İki kız kardeşi ve Yemen harbinde şehit olan Hüseyin isminde bir erkek kardeşi vardır. Sülalesi servet sahibi olan Mustafa Yardımedici, bu servetten pek faydalanamaz.

Çocukluğu fakirlikle geçer. Fatma Hatun, çocuğunun yetişmesi için elinden geleni yapar. Mustafa 8 yaşından itibaren ulema meclisine toplantılara gider. Küçük yaşta çıraklığa başlar. Bu esnada Sofu Ökkeş isminde bir derviş, onu Ali Sezai Efendi ile tanıştırır. Annesinin tasvibi ve şeyhin de kabulüyle, Ali Sezai Efendi'nin manevi terbiyesine girer.

Mustafa Yardımedici, oğluna, şeyhinden bahsederken şunları nakleder: Ben üstadımın hizmetini görürken bütün işlerini yapardım, çayını, suyunu verir, elbiselerini temizlerdim. Elinde 99 luk tespahiyle, dört köşe bir mindere otururdu. Bayramlarda ve mübarek gecelerde ziyarete gelenlere elini öptürür ve minderin altından onlara para dağıtırdı. Bir gün kendi kendime, yahu bu minderin altında nasıl bir hazine vardır ki hiçbir zaman bitmiyor, dedim. Şeyhimin abdest tazelemeye çıktığı bir zamanda, minderi kaldırıverdim. Minderin altı bomboştı. Şeyhim abdestini alıp geldikten sonra ibadetini yaptı, minderin üzerine oturdu ve zikrini yapmaya başladı. Ben dikkat kesilmiş ve minderden hiç gözümü ayırmıyordum. Biraz zaman ilerledikten sonra, elini öpmek için fakir fukaralar geldiler. Ben gözümü ondan hiç ayırmıyor, ne yapacak diye merak ediyordum. Âdeti üzerine elini minderin altına soktu ve eline gelen beş kuruş, on kuruş, yirmi beş kuruş ne varsa dağıttı. Şeyhim böyle birisiydi.

Bir defasında da ikindi namazını kılmak için dergâha geldiğimde, şeyhimi oturur halde buldum. Biraz yorgun gibiydi. Hatta sakalında, yüzünde tozlar vardı. Acaba nerede çalıştı da geldi diye içimden geçirdim. Bir ara şeyhim dışarı çıkınca, efendimin dertop olmuş pardösüsünü alarak, dışarıya çırpmaya gittim. Pardösüyü açınca birde gördüm ki sırt taraflarında leblebi delikleri gibi delikler mevcuttu. O sıralar, kurtuluş mücadelesi şiddetle devam ediyordu. Demek ki benim şeyhime, düşman kurşunları hiç işlememişti.³⁸

Annesi tarafından dergâha teslim edilen Mustafa'ya, belli bir süre sonra Kadiri Tarikatından ders verilir. Kendisi böylece bu yolun müridi olmuş olur. Dergâhta yapılan toplantılar, sohbetler, onun için iyi bir fırsat oluşturur. Çıraklık yaptığı dükkândan, fırsat buldukça dergâha gelir, hem hocasına hizmet etmekte hem de buranın manevi havasını teneffüs etmiştir. Bu hal, onun, hocasına sadakatle bağlanmasını ve onun istek ve tavsiyelerine katıksız itaat etmesini sağlamış, manevi tekâmülünü hızlandırmıştır.

Mustafa Yardımedici'nin, düzenli bir medrese hayatı olmamıştır. Kendisinin ilmi, büyük ölçüde şifahi kültüre dayanmakta olup, tanınmış birçok ilim erbabının sohbetlerine katılmıştır. Okuma yazmayı, mahalle mektebinden öğrenmiştir. Bu yıllarda, ayakkabı tamirciliği yaparak geçimini sağlamıştır. Askerlik dönüşü, dayısı kendisine bir dükkân açmış ve burada ayakkabı yapıp satmakta ve civar şehirlere de bunları götürüp, pazarlarda

---

³⁸ Mehmet Davarcıoğlu, Emir Abdulcelilzade Ali Sezai Efendinin Hayatı ve Hizmetleri, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, (Yayımlanmamış Lisans Tezi), Ankara, 2002, s. 19.

da satmıştır. Bir gün Adana'da bulunan Sami Efendi (Nakşî şeyhidir) Mustafa Yardımedici'yi evinde ağırlar ve ona Nakşî dersi verir. İsteyen olursa, onlara da Nakşî dersi verebileceğini söyler. O da Sami Efendi'ye Kadiri usulüne göre ihlâs dersi verir.

Mustafa Yardımedici, 1953 yılında ailesiyle, Ankara'ya yerleşir. Ankara onun hayatında dönüm noktası olur. Daha önceleri (Maraş'ta) sessiz, münzevi bir hayat tercih eden Mustafa Yardımedici, burada sürekli halkın arasında bulunur. Hocanın oğullarından Şerafettin, İbadullah Camii imam hatibi olunca, bir gün onu ziyarete gelir ve buyurur ki: "Oğlum, ben senin cemaatin arasında marangoz Galip Efendi adında birini arıyorum." Galip (Kuşçu) Efendi, o yıllarda gençlik çağında olup, marangozluk yapmaktadır. Namaz vakitleri gelince, dükkânına yakın olan İbadullah Camii'nde namazını kılmakta, sonra dükkânına gitmektedir. Galip Efendi'yi namazı müteakip çağırırlar. Gelince, Mustafa Yardımedici Efendi'nin elini öper. Ona hitaben, oğlum Galip sen misin, diye sorar. Evet, cevabını alınca: "Ben seni yetiştirmek için Maraş'tan geldim." der ve beraberce çıkarlar. Bundan sonra Galip Efendi, Mustafa Yardımedici'nin evine sık sık gelmeye başlar. Hatta Mustafa Yardımedici, onun marangoz atölyesinin yanına, küçük bir ayakkabı dükkânı açar.³⁹

Ankara yılları, onun halkla iç içe olduğu bir devre olmuştur. Sık sık devlet ricaliyle görüşüyor, onlara tavsiye ve telkinlerde bulunuyordu.

*"Maneviyat ehli insanlarla, diğer insanları birbirinden ayıran en belirgin özellik nedir, diye sorulacak olursa, öncelikle, birincilerin teoriden ziyade pratiğe dönük olmaları, cevabı verilebilir. Sufiler, çenelerinden çok ellerini çalıştırırlar, onlar masa başında oturup, hayatın, toplumun gerçeklerinden bigâne, teori üretmekle vakit geçirmezler. Bizzat toplumun içine girerek, toplumu yönlendirmekle vakit geçirirler. Sufi, insanların gönlünde, zihninde inkılâp yapan kişidir."*⁴⁰

O sürekli halkın içinde olduğu gibi, devrin siyasi ve bürokrat kişilikleriyle de birlikte olur, onlara dini ve tasavvufi bilgiler verirdi. Zaman zaman, halkla devlet erkânı arasında aracılık yapar, ahalinin taleplerini gerekli mercilere taşır ve çözümü konusunda yardımcı olmalarını sağlardı.⁴¹

Mustafa Yardımedici, dini ilimlerde meşhur zevatla da sık sık bir araya gelir ve uzun süren sohbetlerde bulunurlardı. En çok değer verdiği kişilerin başında da Hoca Sami

³⁹ Üsâme Sert, Galibi Piri Hasan Galib Kuşçuoğlu Hayatı Eserleri ve Tasavvufi Fikirleri, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, (Yayımlanmamış Lisans Tezi), 2001, s. 18.

⁴⁰ Muzaffer Yaman, Son Devir Kadiri Şeyhlerinden Mustafa Yardımedici ve Tasavvuf Anlayışı, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, (Yayımlanmamış Lisans Tezi, Ankara), 1993, s. 28.

⁴¹ Davarcıoğlu, a.g.e., s. 21.

Efendi gelirdi. Yine Onun görüştüğü kişiler arasında, Süleyman Efendi de olup, bir gün, Süleyman Efendi'nin Şehzade Paşa Camii'ndeki ders halkasını ziyaret edince, Süleyman Efendi şöyle bir bakar ve talebelerine: Misafirimiz gelmiş bu günlük derse ara veriyoruz. Buyurarak beraberce eve giderler. Sohbet ederler. Yine Marmara Oteli'nde Said-i Nursi ile görüştüğü bilinmektedir. Kendisi, zamanın evliya ve ulemasına yakınlık gösterip: Evliyaullahın hışmına uğramaktan herkes kaçsın. Onların gönül cemilini manen ve madden kimseler incitmesin. Sonra paramparça, perişan olurlar. Allahın huzuruna kara yüze çıkarlar.⁴² diye telkinde bulunurdu.

Hocası Ali Sezai tarafından halifelik verilince, önceleri kendini pek göstermemiştir. Kendisindeki bu sıfatı saklamasının nedeni, tedbir için olsa gerektir. Çünkü o devirde, tasavvuf erbabına karşı menfi bir atmosfer hâkimdi. Dönemine bir ışık tutması adına, Gaziantep'li Ali Rıza Erhan isimli, Tekke Camii müezzini bir Kadiri dervişinin şu mısraları yeterlidir.

*“Birçok dervişi menfi ettiler, kimisini kestiler kimisini zindanlara bastılar,
Medet ya Hazret-i Gavs-ı Geylanî gel seyreyle bize olan halleri.
İçim kaynar, yaşlar geldi gözüme, bir ateş düşmüştür yanar özüme,
Medet ya Hazret-i Gavs-ı Geylanî gel seyreyle bize olan halleri.”⁴³*

Mustafa Yardımedici, sünnete azami derecede bağlı olup, namazlarını, sair hal ve hareketlerini, sünnete uydurmaya çalışırdı. Tasavvufla şeriatı ayırmaz, bütün hayatında şer-i ölçüleri göz önünde bulundururdu. Kılık kıyafetine azami derecede önem verirdi. Gayet temiz ve şık giyinmeye dikkat ederdi. Ağırbaşlı ve otoriter bir yapısı vardı. Kendisi mizah sever bir yapıya sahipti. Onun şu cümlesi bu konudaki bakışını göstermektedir:

“Bizim nizami hayatımızın ana kaynağı, Allah ve Resulünün bizim gibilere emir ve tavsiye olarak gönderdiği, ilahi hikmetlerin içindedir. Allahın Resulünün yaşayış şekli, bize yeter, bunun dışında model aramaya gerek yoktur.”⁴⁴

---

⁴² Yaman, a.g.e. s. 22.

⁴³ Cengiz Tosun, Ali Rıza Erhan'ın Hayatı, Edebi Şahsiyeti ve Dûvânı'nın İncelenmesi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), 2006, s. 245; Şair ve hattat olan Ali Rıza Erhan 1900 yılında Gaziantep'te doğmuştur. Doğduğu mahalledeki Akyol ve Tekke camilerinde, müezzinlik ve imamlık yapmıştır. 1970 yılında Tekke camiinden emekli olmuştur. Ali Rıza Erhan (Ali Hoca) Divanı adıyla, bir kitabı da 1983 yılında yayınlanmıştır.

⁴⁴ Yaman, a.g.e., s. 27.

En çok meşgul olduğu şey zikrullahtı. Günün beş saatini istirahat için ayırır, kalan süreyi de çalışmak veya ibadetle geçirirdi. Çektiği bütün zikri, evradı 1001 ile tamamlardı. Bunu kendisine mana âleminde verdiklerini söylerdi. Bir defasında, evladım beni şeyhimin vefatından sonra yetiştirdiler, benimle çok ilgilendiler, diyerek üzerindeki mesuliyeti ifade etmiştir. Kabir ziyaretlerine önem verdiği vaki idi. Ankara’da sık sık Hacı Bayram Veli’yi ziyaret eder, onunla manen irtibatlı olduğunu ifade ederdi.

Bir keresinde Hacı Bayram Veli’ye kırılır ve onu ziyaret etmez. Oğlu Hacı Bayram Camii’nde imam hatiptir. Öyle iken, bir türlü o camiye gelmez. Ziyaret etmezdi. Bu kırgınlığın son bulduğunu beyan için yakınlarına: “Neyse, yine gönlümü aldı.” buyurmuştur.

Bir gün mangalın bütün harlığıyla yandığı bir kış gecesi, çocukları etrafına toplar ve şu konuşmayı yapar: “Evlatlarım, ben size bir hakikat anlatmak istiyorum. Görüyorsunuz ki halk arasında bir derviş düşmanlığı vardır. Allah’ı zikreden dervişlere ve ya onları idare eden şeyhlere cephe alma durumu vardır. Bu düşmanlık mesnetsiz ve yanlıştır. Doğru değildir. Tarikata bir nevi hayali bir müessese olarak bakılıyor. Dervişler tenkit ediliyor. Bakın evladım!” bundan sonra, çocukların meraklı bakışları arasında, elini mangala uzatır, oradan bir ateş parçası alır, elinin ortasına koyar ve “:Bakın çocuklar siz bu ateşten korkuyorsunuz, ateşin özelliği yakmaktır; ama Allah dilerse, Allah’tan izin alınırsa, ateş yakmayabilir, ona hâkim olabilirsiniz. Bir su gibi elinize ayağınıza serinlik verir. Allah Teâlâ bizim çektiğimiz bu esmaya mükâfat olarak bize bu burhanı vermiştir.”⁴⁵ der ve ateşi yerine koyar.

Mustafa Yardımedici 1968 yılında, ailesiyle beraber hacca gider. Bu sırada üşütür. Yurda dönünce de rahatsızlanır. Gülhane Askeri Hastanesi’ne kaldırılır, kanser teşhisi konur ve ameliyatına karar verilir. Ancak yakınlarına:” Evladım beni yaramayacaklar, ben ya bu gece ya da sabah rabbimin huzuruna, O’nun yarattığı şekilde varacağım!” der ve sabaha karşı vefat eder.

Mustafa Yardımedici, vefat etmeden önce oğullarını ve müritlerini başında toplamış, kendisinden sonra yerine geçecek halifenin, Galip Kuşçu olduğunu, mührün ona verilmesini istemiştir.⁴⁶ Ankara dışında olan Galip Kuşçu’ya, bilahare emanet tevdi edilir.

---

⁴⁵ Yaman, a.g.e., s. 25.

⁴⁶ Sert, e.g.e., s. 32.

Ankara'da faaliyetine devam etmektedir. Hüseyin Kara ismindeki müridine de halifelik verilmiş olup, ancak onun Ankara'da dergâh açmasına müsaade edilmemiştir. Ancak isterse, Ankara dışında dergâh açabileceği söylenmiştir.

B. SOFU ÖKKEŞ MARAŞLIOĞLU

Sofu Ökkeş Efendi, alay ve tabur imamıydı. Kendisi emekli olmuştu, muska falan yazmaya başlamıştı. Ali Sezai Efendi'nin de asabı bozulmuş, tembih etmiş, yine yapınca, bırakın Mustafa'mın eli altında toplanın, demiş.

Hem görevde iken, hem de emekli olduktan sonra vefatına kadar, dergâhın derslerini, Kanlıdere civarındaki evinde devam ettirmiştir. Sofu Ökkeş Efendi 16.02.1971 tarihinde rahmetli olunca, oğlu Abdullah Efendi dersleri devam ettirmiştir. Abdullah Efendi'nin de 01.02.1978 tarihinde ölümü ile yalnız kalan ve sayıları da azalan dergâhın dervişleri, diğer dergâhlara intisap etmişlerdir.⁴⁷

C. HASAN GALİP KUŞÇUOĞLU

1919 yılında, Çorum'da dünyaya geldi. Nesebi Fatih devrinin astronomi âlimi Ali Kuşçu'ya dayanır. Tasavvufi bir ortamda yetişti. Anne ve babası derviş olup, amcası Hacı Bekir Kuşçuoğlu, Nakşî ve Mevlevî Şeyhi idi. 19 yaşında iken 7 tarikattan icazetli Çorumlu Hacı Mustafa Anaç Efendi'nin, tek çocuğu Fatma Hanım'la evlendi. 7 kız ve 1 erkek çocuktan oluşan ailesinin geçimini, mobilya ustası ve tüccar olarak temin etti. 1950 yılında Ali Sezai Kurtaran'ın halifesi, Kadiri ve Rifai şeyhi Maraşlı Hacı Mustafa Yardımedici'ye intisap etti.⁴⁸

Kendisine 1956 yılı beraat gecesinde irşat vazifesi (hilafet) verildi. Bir kaç ay sonra bu görev şeyhi tarafından kendisine tebliğ edildi. Bu tarihten itibaren vaaz, sohbet ve zikirleriyle insanların irşadı için çaba harcadı.

Tasavvufi ve dini görüşlerini, yazmış olduğu eserlerde ve yapmış olduğu sohbetlerde dile getirmeye çalıştı. Ana gayesi; insanların tasavvufu, hurafeye bid'ata

---

⁴⁷ a.g.e., s. 29.

⁴⁸ a.g.e., s. 22.

kaçmadan, bilimsel, teknolojik ve sosyal gerçeklerle tenakuza düşmeden, kardeşlik içerisinde yaşamalarıdır.⁴⁹

---

⁴⁹ İsa Yalçı, Şeyh Galip Kuşçuoğlunun Hayatı ve Tasavvufi Görüşleri, Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, (Yayımlanmamış Lisans Tezi), 1997, ss. 4-5.

İKİNCİ BÖLÜM

MARAŞ'IN KURTULUŞUNDAKİ FAALİYETLERİ

İngilizler, kendileri için jeopolitik öneme sahip Maraş'ı, Mondros Mütarekesi'nin 7. maddesini gerekçe göstererek, 22 Şubat 1919'da işgal etmişlerdir. Max Andriyo komutasındaki İngiliz kuvvetleri, bir Hint süvari alayından ibaret olup, subay ve erlerinin bir kısmı Müslümanlardan meydana gelmekte idi.¹

İşgal üzerine Maraş'ta ve özellikle Süleymanlı (Zeytun)'da bulunan Ermeniler de göçe tabi tutulmuşlardı. Ancak, İngilizlerin Maraş'ı işgali üzerine, yaklaşık 1500 kişilik bir Ermeni kafilesi geri gelmişti. İngilizlerden gerek maddi gerekse manevi güç alan Ermeniler, Maraş'ın işgal edilmesinden sonra Türklere karşı faaliyete geçerek, İngilizlerle birlikte hareket etmeye başlamışlardı.

İşgalden sonra çok geçmeden, şehirde vaziyet gerginleşmişti. Bunun üzerine Max Andriyo, birtakım mühim meselelerin görüşülmesi için, Maraş ileri gelenlerinden bazılarının Amerikan Koleji'nde toplanmalarını istemişti. Yedi kişiden oluşan heyetin hepsi de din adamı idi.² Bunlar: Maraş Müftüsü Tekerekzâde Hacı Mehmet Tevfik Efendi, Müderris Dayızade Hacı Mehmet Emin Efendi, Eytam Müdürü Müderris İlyas Efendizâde Hasan Refet Hoca, ulemadan Karaküçükzâde Keskin Hacı Mehmet Efendi, Liva Müderrisi Seyithanzâde Osman Efendi, Müderris Leblebicizâde Hafız Ali Efendi, Emir Abdülcemizâde Şeyh Ali Sezai Efendi idiler.³

---

¹ Geniş bilgi için bakınız (Bkz), M. Nedim Kutlusoy, "Milli Mücadeleden Bir Yaprak, Maraş Destanı", **Kuva-yı Milliye Dergisi**, S. 23, Şubat 1960, s. 7-8; Hüsameddin Karadağ, **İstiklal Savaşında Maraş, Mersin**, 1943, s. 5; Halit Kurtaran, a.g.m., 15 Mayıs, 1957, nr. 34; Celal Çoğalan-Halit Kurtaran, **Her Yönüyle Maraş**, İstanbul, 1963, s. 17; Adil Bağdatlıoğlu, **İstiklal Harbinde Kahramanmaraş**, İstanbul 1974, s. 24; Zeki Doğu, "Kahramanmaraş Nasıl Kurtuldu", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, S. 257, Mart, 1976, s. 93.

² Yalçın Özalp, **Gazilerimizin Dilinden Milli Mücadelenin İlk Zaferi**, Ankara 1986, s. 18.

³ Çoğalan- Kurtaran, **Her Yönüyle Maraş**, İstanbul, 1963, s. 18.

Görüşme için yola çıkan heyet, İngiliz askerlerinin kontrolünde, Amerikalı Misyoner Mekalim'in evine götürüldüler. Bir süre sonra, Mutasarrıf Ata Bey de oraya gelmişti. Toplantıda gayr-ı Müslimlerden murahhas ve papazlar da bulunuyordu.

İşgal Kuvvetleri Komutanı Andriyo, Maraş'ın içinde, köy ve kasabalarında bulunan Hıristiyanlar'a, Osmanlı Hükümeti ve İslâm ahali tarafından yapılan tecavüzler sonucunda, Hıristiyanlar'ın nüfus ve mal bakımından büyük zararlara uğradığından bahsederek, söz konusu tecavüzlerin önlenmesi hususunda, Müslümanlar'a gerekli nasihatlerde bulunulmasını istemiştir. Ayrıca hiçbir ferdin, şahsî hukukuna müdahale ve taarruz edilmeyerek, sükûnet içinde yaşanması gerektiği üzerinde durarak, buna uymayanların cezalandırılacağını söylemiştir.⁴

Andriyo sözlerini tamamlayınca, Şeyh Ali Sezai Efendi söz alarak şunları söylemiştir:

*"İşgal kumandanının, Maraş'ta tarafsız olarak, asayişin temini hususunda tedbir alması, takdir edilecek bir insaniyet görevidir, adalet ve medeniyet tavrıdır. Bunu hürmetle karşılıyoruz. İngiltere Devleti medeniyetperver bir devlet olup, Osmanlı Devleti ile münasebetlerinin, dostane olduğu tarihle sabittir. Gayr-ı Müslimler hakkında, Müslümanlara isnat olunan tecavüzlerin aslı yoktur. Eğer, Osmanlı Devleti, gayr-ı Müslimlere zulüm ve tecavüzlerde bulunmuş olsa idi, bugün onlarda bulunan servet ve mallar olmayacaktı. Zaten Osmanlı Hükümet daireleri, onlara her zaman açık olup, işleri ve müracaatları görülmektedir. Türkler sabır ve sükûnete davet edilmektedir. Onlar da olgunluklarını ve sükûnetlerini muhafaza etmektedirler. Ermeni ve Hıristiyan din adamları, Ermenilerin yaptıkları tecavüzlere rıza göstermeyerek, nasihatte bulunmuşlar ise de kabul görmemiştir. Yüzde seksen nispetinde, ekseriyeti teşkil eden necip Türk milletinin maksadı, kimse ile uğraşmak olmayıp, şeref ve şanı ile mütenasip olarak, sulhun neticesini beklemektir."*⁵

Maraş'ı sekiz ay işgalleri altında bulunduran İngilizler, bu esnada milletin hislerini ve dinî duygularını rencide etmekten kaçınmak suretiyle, halkla barışık olmayı tercih etmişlerdir. İşgalin ilk gününden itibaren gösterdikleri tavırlarında, hep bu hava hâkim olmuştur. Nitekim Ermeniler ile Müslümanlar arasındaki anlaşmazlıkları gidermek için, Maraş halkının büyük itibar gösterdiği din adamlarını, muteber ve muhatap kabul etmeleri, bunun açık bir göstergesi idi.

⁴ Halit Kurtaran, a.g.m., 1957, Tefrika nr. 3.

⁵ Halit Kurtaran, a.g.m., 15 Mayıs, 1957, Tefrika nr. 15; Selim Yavuz, "Kahramanmaraş İşgali ve Mücadele Günlüğü", **Tarihi Uzunluk Dergisi**, S. 22, 12 Şubat, 2010, s. 18.

Kurtuluş Savaşı sırasında, İngilizlerin Maraş'ı işgalinde, Ermenilerin büyük rolü olmuştur. Ermenilerin, Türklere karşı tertip ve şikâyetlerinin arttığı bu sırada, İngiliz işgal kuvvetleri siyasi temas memuru Yüzbaşı Hasan Rifai, Türkçesini ilerletmek isteği ile Ali Sezai Efendi ile temas kurmak isteğini iletince, Ali Sezai Efendi de: Bu hususta elimizden gelen her türlü yardımı yapmaya hazırız, uygun vakit bulunursa, yanınıza gelerek çalışmalarda bulunabiliriz.⁶ Diye haber göndermişti. Ali Sezai Efendi'nin bu isteği aslında, Ermenilerin, Türkler aleyhine yaptıkları faaliyetlerden haberdar olmak, teşebbüslerini sonuçsuz bırakmaktı. Bu düşüncesi doğrultusunda da Yüzbaşı Hasan Rifai'ye kendi düşüncesini anlatma fırsatı bulmuş ve gereken şekilde olanları kendisine izah etmiştir. Bunun etkisi neticesinde de Ermenilerden, Türkler hakkında şikâyet dilekçesi vermek isteyenlere, Yüzbaşı Hasan Rifai: Biz buraya asayiş muhafazaya geldik, müracaat yeriniz Osmanlı hükümeti resmi daireleridir. Oraya müracaat ediniz.⁷ Diyerek geri çevirmiştir.

Ekim 1919 başlarında, İngilizlerin Maraş'ı Fransızlara devredeceği hususundaki haberler, etrafa yayılmaya başlamıştı. İşgal haberinin Maraş'ta duyulması, büyük heyecan meydana getirmiştir. Ancak Maraş halkı, gerçek durumun ne olduğunu bilmemekte idi ve antlaşmayı da resmen öğrenememişlerdi. Konuyla ilgili haberler, dolaylı olarak Adana vilayetinden geliyordu. Bu haberlerin dilden dile dolaştığı günlerde, Kadızâde Hacı Hasan Fehmi Efendi, Şeyh Ali Sezai Bey'le görüşerek, Maraş, Zeytun, Hınıs ve Haçin gibi yerlerden toplanan Ermeni fedailerini ile dolu Fransız kuvvetlerinin, İngiliz kuvvetleri ile yer değiştirmek üzere, Maraş'a geleceği haberinin alındığını söylemiştir. Hacı Hasan Fehmi Efendi, Şeyh Ali Sezai Bey'den rica ederek, İngiliz İşgal Kuvvetleri Siyasî Memuru Yüzbaşı Hasan Rifai'den bu hususta kesin bir bilgi almasını istemiştir. Şeyh Ali Sezai Bey: İngilizlerin Maraş'tan çekilip, yerine Fransız kuvvetlerinin geleceğine dair ortalıkta bir takım haber dolaşmaktadır, bu haberlerin doğruluk payı varmıdır? diye Hasan Rifai Bey'e sorunca, O da: Maalesef kuvvetlerin değişme haberleri gerçektir ve bu Ermenilerin şikâyet ve İsteklerinden ileri gelmiştir.⁸ diye bildirmişti.

---

⁶ Halit Kurtaran, a.g.m., 15 Mayıs, 1957, Tefrika nr. 15.

⁷ Alparslan-Yakar, a.g.e., s. 78.

⁸ Halit Kurtaran, a.g.m., Tefrika nr. 15, 15 Mayıs, 1957.

I. MARAŞ MİTİNGİ VE PROTESTOSU

İngilizlerin Maraş'tan çekileceğini ve yerine Fransız kuvvetlerinin geleceğini öğrenen Maraş halkı, bu teşebbüsü önlemek için faaliyetlere başladı. Ali Sezai Bey ve Doktor Mustafa başta olmak üzere, Kadızadelerin konağı olarak bilinen yerde, toplantı yaptılar. Bu toplantıda, protesto telgrafi yazılmasına karar verildi. Telgrafi, şehrin ileri gelenleri imzaladılar. Maraş halkına okunması için de, Ulu Cami'ye gelindi. Orada Maraş'ın ileri gelen halkı toplanmıştı. Burada Ali Sezai Bey, bir konuşma yaptı. Konuşmasında:

“Maraş'taki İngiliz kuvvetlerini, kendi emellerine alet edemeyen Türk düşmanı Ermeniler, çeşitli şikâyet ve girişimleriyle, Fransız kuvvetlerinin, Maraş'a gelmelerini istemişlerdir. Çünkü Fransız kuvvetleri içinde, Türkler aleyhinde faaliyetlerde bulunmuş olan, Ermeni fedailer bulunmaktadır. Şimdi bu kuvvetlerin, İngilizlerin yerine, Maraş'a gelmeleri kesinleşmiştir. Din ve devletin selameti için, Allah'a itimat ile tek yürek olarak, lisanen, bedenlen, malen çalışmamız lazım gelmektedir, bu hususta ihmalkârlık etmenin vebal olacağını aklımızdan çıkarmamalıyız, son pişmanlık fayda etmeyecektir, bu zamanda hükümetten yardım beklemek, gölgeye el atmak gibi akıl dışı bir iştir. El, dil, gönül birliği ile çalışmamız gerekmektedir, şehirde sükûnetin sağlanması amacı ile hükümete yazılan telgrafi, birçok kişi imzalamıştır, şimdi bu telgraf Doktor Mustafa tarafından okunacaktır, herkesin bunu dinleyerek, mühürleyip imza etmesi gerekmektedir.”⁹

şeklinde bir konuşma yaptı. Telgraf, cemaat tarafından kabul görerek imzalanmış ve 16 Ekim 1919 tarihinde Padişah'a, İtilaf Devletleri elçiliklerine ve Mısır'da bulunan, İngiliz Kuvvetleri Kumandanı General Allenby'e gönderilmiştir.¹⁰ Fakat bu girişimlerin hiçbiri Fransa'yı işgal kararından vazgeçirmemiştir. Şehir, Yüzbaşı Fouquet komutasında, içlerinde Ermeni kuvvetlerinin de bulunduğu bir Fransız gücü tarafından, 30 Ekim 1919 tarihinde işgal edilmiştir. Fransızların Maraş'ı işgalinden sonra, olaylar tırmanmaya başlamıştır.

İlk olay, Sütçü İmam hadisesidir.¹¹ Fransızların Maraş'ı işgalinin ilk günleri idi. 31 Ekim 1919 cuma günü, Fransızlardan güç alan Ermeniler, Maraş sokaklarına dağılmışlar, önlerine gelen Türklere hakaret ediyorlar, millete, dine ve mukaddesata dil uzatıyorlardı.

⁹ Alparslan-Yakar, a.g.e., s. 78.

¹⁰ Bkz. Osmanlı Belgelerinde Ermeni-Fransız İlişkileri (1918-1919), C. II, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Yayını, Ankara 2002, s. 81-82; Halit Kurtaran, a.g.m., Tefrika nr. 19; Nedim Evliya, “Maraşın Kurtuluşu”, **Aylık Ansiklopedi**, C. II, Maraş, 1946, s. 722; Yalçın Özalp, **Milli Mücadelenin İlk Zaferi**, Ankara, 1976, s. 41-43.

¹¹ Halit Kurtaran, a.g.m., Tefrika nr. 36-38.

Fransız askerleri ise, bu duruma seyirci kalıyordu. Ermeni askerlerinden birisi, içkinin de tesiriyle, hamamdan çıkan bir Türk kadınına saldırarak, peçesini yırtmış. Peçesi yırtılan kadının bayılması üzerine, hadiseyi Kel Hacı'nın kahvesinden gören Türkler, dışarı çıkıp, olay yerine gelmişlerdir. Ermenilere yollarına devam etmelerini söylemişler ise de, Ermeniler silahla mukabele etmişlerdir. Bu sırada Çakmakçı Sait, Ermeni kurşunlarıyla yaralanmıştır. Bunun üzerine Sütçü İmam, tabancasını çekerek, Ermeni askerini vurarak birini öldürmüş, bir diğerini de yaralamıştır. Silah seslerine, henüz şehri terk etmemiş olan, İngiliz askerleri de gelmiş, Orada bulunan Ermenileri karargâha götürmüşlerdir. Sütçü İmam ise hemen olay yerinden uzaklaşarak izini kaybettirmiştir. Sütçü İmam'ın yakalanması için, Fransızlar ve Ermeniler tarafından yapılan aramalar sonuçsuz kalmış ve Osmanlı yöneticileri nezdindeki başvurulardan da bir netice elde edilememiştir.¹²

Uzunoluk Hadisesi, Hariciye Nezareti'ne çekilen telgrafta: "31 Ekim 1919 Cuma günü, Maraş vilayetinin Uzunoluk Çarşısı'nda, Fransız işgal kıtaları içerisinde bulunan sarhoş Ermeni askerlerinin, Fatma ve Elife adlı kadınlara sataşması, her ikisinin de aynı çarşıda ve az aralıklarla hoş olmayan saldırıya uğramaları, Müslüman halkı rencide etmiştir. Polis Müdürü Sabri Efendi'nin müdahalesiyle, galeyana durdurulmuştur. Sarhoş olan Ermeni askerlerinin, kadınlara saldırı ile birlikte, din ve imana küfretme hadiselerini kabullenemeyen Sütçü Hacı İmam, tabancasıyla Ermeni askerlerinden birini öldürdükten sonra ortadan kaybolmuştur ve kendisi hakkında gerekli yasal işlem yapılmış olup hakkında fezleke düzenlenmiştir."¹³ Şeklinde beyan edilmiştir.

Sütçü İmam olayının ertesi günü (1 Kasım 1919), İngilizler Maraş'ı terk ederek Antep'e doğru gitmişlerdir.¹⁴ Bu tarihten itibaren, gelişen hadiseler Ermeniler lehinde bakan Fransızlar, olayların daha da tırmanmasında büyük rol oynamışlardır. Fransızlardan da güç alan Ermeniler, bu kez cinayet işlemeye başladılar.

14 Kasım 1919'da Fransızlar, Ermenilere silah dağıtmaya başlamışlardır. Türk askeri kılığına sokulan Ermeniler, silah nakliyatında görev almışlardır.¹⁵

---

¹² Halit Kurtaran, a.g.m., Tefrika nr. 20; Hasan Reşit Tankut, **Maraş Yollarında**, Recep Ulusoğlu Basımevi, Ankara, 1944, ss. 24-25.

¹³ Coğalan-Kurtaran, a.g.e., s. 25.

¹⁴ Karadağ, a.g.e., s. 12.

¹⁵ Bağdatlıoğlu, a.g.e., s. 49.

Sütçü İmam hadisesi ve onu takip eden olaylar üzerine, Antep'te bulunan Fransız Kuvvetleri Kumandanlığı'na, 2 Kasım 1919'da, bir protesto telgrafi çeken Maraş ileri gelenleri, telgraflarında;

“Sekiz aylık İngiliz işgalinden sonra, memleket Fransızların eline geçmiştir. İngilizler işgalleri esnasında, milletin hislerini ve dinî görüşlerini rencide edecek hiçbir olaya meydan vermemişlerdir. Fakat çoğunluğunu Adana ve çevresi Ermenilerinin teşkil ettiği Fransız kuvvetleri, Maraş'a geldiklerinin ertesi günü, Türkler aleyhinde faaliyetlere başlamışlardır ve bunlar polis raporları ile sabittir. Türklere karşı yapılan tecavüzlerin derhal önlenmesi gerekmektedir.”¹⁶

Bu telgrafla Fransızlar Cebel-i Bereket (Osmaniye) Askerî Valisi Yüzbaşı Andre'yi Maraş'a göndermeye karar vermişlerdir.

II. BAYRAK OLAYI

Yüzbaşı Andre, 27 Kasım 1919 günü, Maraş'ın ulema ve ileri gelenlerini, bir görüşme yapmak için, Abdülkadir Paşa Konağı'na davet etmiştir. Ancak, Maraş ileri gelenleri, bu toplantıya katılmanın doğru olmayacağını düşünerek, toplantıya gitmemişlerdir.¹⁷

Türk tarafının toplantıya gelmemesi, Yüzbaşı Andre'yi kızdırmıştır. Toplantı cumartesi gününe tehir edilmiştir.¹⁸ Fakat Ermeniler, Andre'nin davetinin hafife alınıp, Türkler tarafından kabul görmemesinin intikamını, Maraş kalesindeki Türk bayrağını indirerek almak istemiş ve Andre'yi buna teşvik etmişlerdir.¹⁹ Andre'nin emri üzerine, Maraş Kalesi'ndeki Türk bayrağı indirilmiştir.

Cuma sabahı, Maraş halkı, kale burcunda Türk bayrağının yerinde olmadığını görünce, hemen mutasarrıfa giderek durumu sordular. Mutasarrıf da Andre'nin kendisine, Fransız kuvvetlerinin bulunduğu yerde, başka devlet bayrağının dalgalanamayacağını, ancak hükümet binasında bulundurulabileceğini söylediğini bildirmiştir.²⁰ Kaleden Türk bayrağının indirilmiş olduğunu, hasta yatağında pencereden gören Kısaküreklerden Halil Ağa'nın oğlu Mehmet Ali, duyduğu üzüntünün bir sonucu olarak, vatani ve milli gayretle, birkaç kıta bir beyanname yazmıştır. İki nüshasını cuma namazından önce, Ulu Cami'nin

¹⁶ Halit Kurtaran, a.g.m., Tefrika nr. 29.

¹⁷ a.g.m., Tefrika nr. 30.

¹⁸ Halit Kurtaran, a.g.m., Tefrika nr. 30.

¹⁹ Kutlusoy, a.g.m., S. 23, s. 11-12.

²⁰ Halit Kurtaran, a.g.m., Tefrika nr. 31.

avlusuna, birer nüshasını da Çeribaşı, Sarayaltı ve Aras'a camilerinde, göze çarpacak yerlere oğlu Şahabeddin vasıtasıyla bıraktırmıştır.²¹ Bu beyannamede şöyle denilmekte idi:

"Ey Necip Osmanlı Milleti! Vaktine hazır ol. Bin üç yüz seneden beri Hz. Allah'ı ve Peygamber- i zişânını hizmetinle razı ettiğin bir din ölüyor. Yani ecdadının başı pahasına fethettiği bir kalenin burcundaki alsancağın, bugün Fransızlar tarafından indirilip yerine kendi bayrağı konuldu. Şimdi acaba bunu yerine koyacak, sende birkaç yüz İslâm gayreti hiç mi yok? Karışıklık arzu etmeyelim yalnız pürvakar ve azametli olarak alsancağımızı geri yerine koyalım, tekrar kemal-i muhabbetle yerlerimize dönelim. Korkma seni buradaki birkaç Fransız kuvveti kıramaz, sen mütevekkilen Allah'a mevcudiyetini gösterecek olursan, değil birkaç Fransız kuvveti, hatta bütün Fransız milleti kıramaz buna emin ol".²²

Namaz öncesi cemaat bir araya gelerek, içlerinden bazıları, bayrağın indirilmesinin, burada Türk-İslâm hâkimiyetinin kalmadığının bir delili olduğunu söylemişlerdir.²³ Halk bu duygular içinde camiye girmiş, ezan okunmuş, sünnet namaz kılınmış ve hatip hutbeye başlamıştı. Bu sırada dışarıdan: *"Bayraksız namaz kılınmaz!"* sesleri duyuldu. Bunun üzerine, minberde bulunan Ulu Cami İmamı Rıdvan Hoca da, cemaatin doğru söylediğini, hürriyeti elinden alınan bir milletin, cuma namazı kılmasının dinen caiz olmadığını ifade etmiştir.²⁴ Cemaat, minberdeki sancağı alarak dışarıya çıkmıştır. Halkın Ulu Cami'den sancağı alarak, kaleye doğru hareket etmesi, şehrin her tarafına yayılmıştır. Halk kaleye doğru yürüdükçe, kalabalık gittikçe büyümüştür. Kalenin kapıları, Fransız kuvvetleri tarafından kapatılmasına rağmen, halk kale duvarını tırmanıp, içeri girip kapıları açmıştır. Fransız askerlerinin çarpışmayı göze alamayarak kalenin arka kapısından kaçmaları üzerine, Türk bayrağı kale burcuna dikilmiştir.²⁵

Burada cuma namazını kılan Maraşlılar, hükümete giderek, Mutasarrıf Ata Bey'e, Fransızların hükümete ve bayrağa, hiçbir şekilde müdahalelerini kabul etmeyeceklerini bildirmişlerdir. Ayrıca mutasarrıftan, Fransız askerî valisinin hükümetten çıkarılmasını, cuma günü Türk bayrağının, kaleye ve valilik binasına çekilmesini ve Fransız jandarmalarının, hükümeti terk etmesini istemişlerdir. Bunun üzerine Andre, kuvvetleri ile birlikte, hükümet binasını terk etmiş ve halk da dağılmıştır.²⁶

²¹ Halit Kurtaran, a.g.m., Tefrika nr. 31; Çoğalan-Kurtaran, a.g.e., s. 25.

²² Çoğalan-Kurtaran, a.g.e., ss. 25-26.

²³ Bağdatlıoğlu, a.g.e., s. 60.

²⁴ Lütfi Oğuzcan, **Milli Mücadele Güney Bölgesinde Bayrak ve Bayrak Özlemi**, Mersin, 1966, s. 13; Çoğalan-Kurtaran, a.g.e., s. 26.

²⁵ a.g.e., s. 27.

²⁶ a.g.e., ss. 27-28.

Ertesi gün, şehirdeki bütün dükkânlar kapanmıştır. Bunu haber alan Andre, tercümanı ile birlikte çarşıya çıkarak, dolaşmaya başlamıştır. Nakip Camii önüne geldiğinde Aşıkoglu Hüseyin ile karşılaşan Andre, ona bayrak hadisesini hatırlatarak, bir bez parçası için niçin bu şekilde hareket edildiğini sorması üzerine, Hüseyin, bayrak için ölmenin her Türk'ün görevi olduğunu, onu görmeden yaşayamayacağını, söylemiştir. Bunun üzerine Andre, oradan ayrılmıştır.²⁷

Bu arada mutasarrıf ve memurlar, halkı teskin için büyük gayretler sarf ederken, Fransızlar da hariçten kuvvet getirmek için, vakit kazanmaya çalışıyorlardı.²⁸

Bayrak hadisesinin ertesi günü, Yüzbaşı Andre, Maraş ileri gelenlerini Terzi Karabet'in evinde toplamıştır (29 Kasım 1919). Toplantıya kalabalık sayıda davetli katılmıştır.²⁹ Yüzbaşı Andre:

“Biz Maraş'ın gelişmesi için çalışıyoruz. Türklere iyi muamele yapmayı düşünmekteyiz, ancak, cuma günü ahali kaleye hücum ederek, bize karşı ayaklanmıştır, bu durumda biz soğukkanlılıkla hareket edip, yumuşaklık gösterdik. İsteseydik kaleye çıkanları öldürebilirdik. Şimdi Maraşlılara soruyorum barış mı harp mi istiyorsunuz?”³⁰

deyince bunun üzerine Ali Sezai Bey söz alarak ona şöyle karşılık vermiştir:

“Dört yüz küsur sene evvel Kanuni Sultan Süleyman'ın Fransa Devleti ve Milleti hakkındaki iyi niyet ve himayeleri tarihi bir hakikattir. Devletlerarasında adil, medeni ve dost olarak tanıdığımız Fransızların dili de Osmanlı okullarında okutulmaktadır. Sizden evvel İngilizler buradayken kumandanları hükümetimizin işlerine karışmamıştı, dini ve milli sembolümüz olan sancağımıza el uzatmamıştı. Fransız işgal kuvvetlerinin tarafsız hareket edeceğine, hükümet işlerine karışmayacağına dair yayınlanan beyannamenin aksine hareket edildiğinden Ermeniler Türklere

²⁷ Sezai Kurtaran, **Kurtuluşun Günlüğü**, s. 18; Nakip Camii önüne geldiğinde Aşıkli oğlu Hüseyin adındaki gençle karşılaştı. Aralarında özetle şu konuşma geçti: Guvernör Andre: -Bir bez parçasından başka bir şey olmayan bayrak için dün bu kadar gürültü yaptınız. İstesem hepinizi yok edebilirdim, yapmadım. Yarın top tüfek kullanacak olursam ne yaparsınız? Çoluk çocuğunuza acımıyor musunuz? Aşıkli oğlu Hüseyin: -Ben anamdan doğdum kalede bayrağımı gördüm. Ölünceye kadar da göreceğim. Biz bütün Türkler böyleyiz. Onu görmemek için ya kör olmak ya da ölmek lazım. Kör değilim. O halde onu görmezsem öldüm demektir. Hem bilir misiniz, bayrak için ölmek bizde şehit olmaktır ve en büyük şereftir. Yalnız ben değil, küçük büyük, kadın-erkek bütün Maraşlı Türkler, her Cuma sabahı uyanınca ilk önce kaleye bakar, bayrağımızı görürüz. Yaşadığımızı anlar ve Allah' a şükrederiz. Sen bizi topla tüfekte susturacağını sanma. Bir gün senin silahlarınla karşılaşacak olursak, biz çoluk çocuğumuza top tüfek sesi duyurmamız. Önce onları biz öldürürüz, sonra evlerimizi ateşe veririz. Arkamızda bekleyenimiz, ağlayanımız kalmadıktan ve şehir kül olduktan sonra da karşına çıkarız. O zaman istersen bütün dünyanın silahlarını getir, bizi ölümden korkutamazsın.

²⁸ Halit Kurtaran, a.g.m., Tefrika nr. 35.

²⁹ a.g.m., Tefrika nr. 36.

³⁰ Özalp, **Milli Mücadelenin İlk Zaferi**, s. 63.

karşı hunharca cinayetlere başlamışlardır. Dünkü gün de sancağımıza tecavüz edilmesi, halkın heyecan ve galeyanını doğurmuştur."³¹

Buna karşılık Yüzbaşı Guvernör, mutasarrıfa dönerek hiddetle: Milletın galeyanına sebep sensin! şeklinde ithamda bulununca Ali Sezai Efendi:

*"Galeyana asıl sebep sizsiniz, Mutasarrıf Bey değil. Hür olan bütün İslam ülkelerinde senede iki bayram ve haftada bir cuma namazı kılınmaktadır, milletimizin İstiklal ve hâkimiyet şerefının alameti olan ay ve yıldızlı Osmanlı Sancağı öteden beri kaleye çekilmektedir, sancağa el uzatıldığını gören halkı cuma namazını kılamayacağından galeyana gelmiştir ve meşru hakkı olan sancağını yerine diktikten sonra dağılmıştır. Bunun işgal kuvvetlerine yapılan bir ayaklanmayla ilgisi yoktur."*³²

diyerek karşılık vermiştir. Yüzbaşı Andre: Sancağın dini kaidelerinizden olduğunu bilmiyordum. Bilseydim orada asker koymaz ve onu indirmezdim diyerek ortamı yumuşatmaya çalıştı.³³ Bu konuşmalardan sonra Şeyh Ali Sezai Bey, Fransız kuvvetlerinin asıl amacı nedir ve ne yapmak istiyorsunuz, diye sormuştur. Yüzbaşı Andre, Fransa'nın Osmanlı Devleti ile fikir birliği içinde, sulh neticeleninceye kadar, jandarma ve zabıta teşkilatı kurulup, genel güvenliğin sağlanmasına çalışıldığını ileri sürmüştür.³⁴ Ali Sezai Bey de:

*"Ermeniler, Fransızlar Maraş'a geldiklerinden beri, tecavüze başlamıştır, İslâm kadınlarına el uzatmaktadırlar, şehir civarında yalnız buldukları insanları dövmekte, zulüm ve tahribat yapmaktadırlar, Maraş Müslümanları, diğer yörelerdekiyle kıyas edilemez, bura insanları cesur, hamiyetli, dindar kişilerdir. Ne zaman din namus ve vatan tecavüze uğrayacak olsa, hepsi bu uğurda hayatını feda eder ve Osmaniye civarında, Fransız askerlerinin arasındaki Ermenilerin, Müslümanlara yapmadığı mezalim kalmamıştır."*³⁵

diyerek Ermenilerin işlediği cinayetleri, tek tek dile getirmiştir.

Daha sonra, mücadele yönteminin belirlenmesi için toplanan Maraş'ın ileri gelenleri şu kararları almışlardır:

- Göç yasak olup, arazi ve emlak ancak Türklere satılacak, yabancılara verilmeyecektir.

³¹ Çoğalan-Kurtaran, a.g.e., s. 25; Halit Kurtaran, a.g.m., Tefrika nr. 31.

³² Eyicil, "Milli Mücadelede Maraş", **Makaleler**, s. 18.

³³ Halit Kurtaran, a.g.m., Tefrika nr. 36-38.

³⁴ Sabahattin Seleğ, **Milli Mücadele Ulusal Kurtuluş Savaşı**, Örgün Yayınevi, İstanbul, 1970, s. 352.

³⁵ a.g.e., s. 352.

- Halk arasında samimi bir birlik ve beraberliğin kurulmasına çalışılacak, herkes birbirine milli maksatlar uğruna, malen ve bedenen yardımla görevli tutulacaktır.
- Milli amaca hizmet edecek, halkı aydınlatacak, öğretmenler görevlendirilip mektepler açılacaktır. Türk olmayanlar hakkında, sıkı bir boykot tatbik olunacak, Teşkilat personelinin güvenle çalışması için, her türlü emniyet tedbiri alınacaktır. Teşkilata karşı koyan nüfuzlu şahısların, etkisiz hale getirilmesi için çalışılacaktır.
- Yardım sandıkları kurulacak ve millet uğrunda çalışanların ailelerine yardım yapılacaktır.
- Milli kurulların idaresi, kesinlikle subay ve astsubaylara, özellikle hizmete layık tecrübeli kişilere verilecek ve kolordu bölgelerinden seçilerek gönderilecektir. Milli kuvvetler bu esaslar çerçevesinde teşkil edilecektir. Bunu, İslâm cemaati şeklinde kurmak ve milleti İslâm mabetleri etrafında birleştirmek suretiyle, dinî bir görünüş vermek mümkün kılacaktır.
- Cami ve mescidi olan her köy, mahalli bir piyade takımı sayılarak, bunun idaresi, mescidin imam veya müezzini gibi din adamlarına veya bu sıfatı taşıyacak gönüllülere teslim edilecektir. Her nahiye merkezi, bir bölük ve her kaza merkezi bir tabur heyeti teşkil edecektir. Askerlik şubesindeki subaylar da bölük komutanı olarak atanacaklardır.
- Cami ve mescitler ile buralara yakın yerlere, kontrol altında bulunmayan askerlik şubesi depolarına kolordular, hemen silah ve cephane göndererek hazırlığa başlayacaklardır. Gönüllü müfrezeler, saldırıya uğrayan köy ve kasabaları savunamayacak kadar zayıf ise heyetin kararı ve askerlik şube başkanlarının emri ile köy ve kasabalardaki milli ordu takımları, gizli bir surette silah altına alınacaktır.”³⁶

3-13 ve 20. kolordulara tebliğ edilen bu kararlar dâhilinde, işgal altındaki bölgelerde, milli teşkilatlar kurulmaya başlanmıştır. Kararlar, bölgedeki teşkilatlanmalarda son derece etkili olmuş ve özellikle Adana, Maraş, Antep ve Urfa'da direniş teşkilatlarının kurulması veya geliştirilip yeniden düzenlenmesini sağlamıştır. Maraş'ta milli teşkilatlanmayı zaruri kılan faktörler; Fransızların idareye müdahalesi, Maraş kalesinden

---

³⁶ Özalp, **Milli Mücadelenin İlk Zaferi**, s. 74.

Türk bayrağını indirmeleri, Ermenilerin Adana civarında yaptıkları işkence ve zulümler olmuştur.

Fransız işgaline karşı teşkilat kurma fikri ilk defa, Dr. Mustafa tarafından teklif edilmişti. Daha Fransızların Maraş'a gelmelerinden bir iki gün önce, Ulu Camii'nde ikinci namazından sonra bir konuşma yapan Dr. Mustafa, konuşmasında Fransızların yakında geleceğini ve Maraş'ta da Adana'daki gibi çeşitli işkencelerde bulunacaklarını anlatmış, halkı silahlanmaya ve karşı koymaya davet etmişti. Ancak o gün için, bu öneri gerçekleşmemişti. Milli teşkilat kurma faaliyetleri, bayrak hadisesinden sonra hız kazanmıştı.³⁷

III. MARAŞ MÜDAFAA-İ HUKUK CEMİYETİ'NİN KURULUŞU VE FAALİYETLERİ

Maraş Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin kurulması için ilk toplantı, bayrak hadisesinden sonra, Çiçekli Camii İmamı Veziroğlu Mehmet (Vezir Hoca) Bey'in,³⁸ evinde yapılmıştır. Toplantıya Velioğlu Ziya Bey, Avukat Cerrahioğlu Zekeriyâ Bey, Başkâtip Rıza Bey, Karcı Yahya Efendioğlu Ali Rıza Bey, Hocaoğlu Evliya Efendi, Atilla Bey, Abdi Keçeci Bey vb. birkaç kişi daha katılmıştır.³⁹

Heyet, İlyas Efendizâde Refet Hoca başkanlığında, Belediye Reisi Bekir Sıtkı Bey, Kocabaşzâde Arif Bey, Hacı Naci Efendi, Hacı Ahmet Efendi, Şişmanzâde Arif Bey, Dedezâde Mehmet Bey, Beşan Beyzade Hacı Nuri Efendi, Hancızâde Hafız Ali Efendi ve Mühendis Abdüllatif Bey'den meydana geliyordu.⁴⁰

³⁷ Kutlusoy, a. g. m., S. 24, s. 10.

³⁸ Mehmet Alparslan Efendi (Maraş 1299): Mehmet Eşref Efendi'nin oğludur. Vezir Hoca lakabını aldı. Rüşdiye'den mezun oldu. Bektutiye Medresi'nde okudu. Halep'de özel hocalardan Hadis, Tefsir ve Fıkıh dersleri aldı. İstanbul'da Fatih dersiamlarından Serezli Hacı Eyüb Efendi'den fen dersleri gördü. Mekteb-i Kudât'a devam etti. Cihan Harbi'nin çıkması üzerine Darü'l-Hilafe Muallimliği ile Maraş'a tayin edildi. Maraş'da Mütenevvia dersleri okuttu. Milli Mücadele sırasında Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin şehir ve köylerde teşkili ile silah ve cephaneye dağıtımını yaptı. Kayıt Mahallesi'nin çete reisliğinde bulundu. Kılıç Ali'nin işe ve cephanelerinin ikmal vazifesini yürüttü. Maraş'ta teşkil edilen, Milis taburu ile Haruniye ve Antep mücadelerine katıldı. Antep cephesinde çarpıştı. Maraş merkez vaizliği ve Göksün kazası müftülüğü yaptı. 1973'de vefat etti. Bkz. Özalp, **Gazilerin Dilinden Milli Mücadelemiz**, s. 78.

³⁹ Zeki Doğdu, "Kahramanmaraş Nasıl Kurtuldu", **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, Mart, 1976, S. 257, s. 96.

⁴⁰ Çoğalan-Kurtaran, a.g.e. ss. 30-31.

İkinci toplantı, iki gün sonra, Veli Efendi oğlu Ziya Bey'in evinde yapılmıştır. Ancak güvenilir olmayan bazı kişilerin toplantıya gelmesi üzerine, teşkilat meseleleri konuşulmadan toplantıya son verilmiştir.

O günün gecesi, yine Ziya Bey'in evinde toplanılmıştır. Toplantıya gelenlerin sayısı, çoğu şeyh, hoca ya da hacı sıfatlarını haiz 35 kişi idi. Maraş'ta birbirinden bağımsız çalışma ve faaliyetler bulunuyordu. Teşkilat çalışmaları hem Kayabaşı Mahallesi'nde hem de Şekerli Mahallesi'nde birbirinden habersiz olarak çok gizli bir şekilde yürütülmüştür. Şekerli Mahallesi, daha sonra Kayabaşı grubuna iltihak etmek suretiyle birleşmiştir. Heyette Hoca Refet Efendi, Hoca Ali Sezai Efendi, Belediye Reisi Sıtkı Bey, Vezir Hoca ve Çanakoğlu Hüseyin Bey gibi daha çok yaşlı, varlıklı kişiler ve din adamlarından teşekkül etmiştir.

Başlangıçta bu heyetlerin birbirlerinden haberleri yokken, bilahare birleşerek merkezleri cami olmak üzere Maraş Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurulmuştur.⁴¹ Cemiyet başkanlığına Arslan Bey, ikinci başkanlığına Refet Hoca, Hatip Faik Efendi, Veznedar Hacı Nuri Bey, Hafız Ali Efendi, Evliya Efendi, Fatmalıoğlu Derviş Efendi, Belediye Reisi Hacı Sıtkı Bey, Kısakürek Mümtaz Bey, Mühendis Abdülatif Bey, Adanalı Hasan Bey ve Müftü Abdullah Mehmet Efendi seçilmişlerdir.⁴² Cemiyet merkezi Ulu Camii Medresesi idi.⁴³ Teşkilat planına göre, muharebe esnasında düşmana karşı koyabilmek için şehir on bölgeye ayrılmıştır.⁴⁴

Maraş Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, kurulduktan sonra para, erzak, silah ve cephane toplanması çalışmalarında bulunmuştur. Tüccardan Beşen Beyzade Hacı Nuri Merkez veznedarlığını yapıyordu. Gerek para gerekse yiyecek olarak herkes hissesine düşeni veriyordu. Bu arada, Hacı Mehmet Efendi bir defada 500 altın vermiştir. Bundan sonra cemiyet, teşkilatlanma ve milli kuvvetler kurma çalışmalarında bulunmak üzere Maraş'ın doğu köylerine Zülkadıroğlu Süleyman Bey'i, Güney köylerine Fatmalı Derviş Efendi ile Vezir Mehmet Efendi'yi (Vezir Hoca), batı köylerine Mülazım Abidin Bey'i, kuzey köylerine Bayezidoğlu Zafer ve Muharrem Beyleri ve şehrin yakın köylerine de Mehmet Dulkadir Bey'i göndermiştir.

---

⁴¹ Çoğalan-Kurtaran, a.g.e., s. 31.

⁴² Mahmut Goloğlu, **Üçüncü Meşrutiyet**, İşbankası Yayınları, İstanbul, 2010, s. 310.

⁴³ Özalp, a.g.e., s. 84.

⁴⁴ Çoğalan-Kurtaran, a.g.e., s. 33.

Ayrıca Yenice kale Nahiyesi Müdürü Hacı Yüzbaşıoğlu Neriman Efendi'nin, batı köylerinin teşkilatlanmasında önemli hizmetleri görülmüştür.⁴⁵

1919 Aralık ayı başlarında, Fransızlar Maraş'ta değişik bir politika izlemeye başladılar. Onlar, aşiretleri kandırarak işgal alanlarını genişletmek ve birlikte yaşayan toplulukları bölmek istemişlerdir. Bunun üzerine nasihat müessesesi bir kere daha uygulama alanına konulmuştur. Bu amaçla Müderris Dayızade Hoca Hacı Mehmed Emin Efendi'nin halka nasihat etmesi münasip görülmüştür. Hacı Mehmed Emin Efendi, Belediye'de toplanan Türk, Yahudi ve Ermenilerden meydana gelen halka, kardeş ve vatandaş olarak yaşanıldığını ve yaşamak mecburiyetinde olduğunu anlatmıştır. Toplantıya katılanların hepsi memnun kalmış ve Hoca Efendi'ye müteşekkir olmuşlardır.

Bu arada Hacı Mehmed Emin Efendi, Taşnak Komitesi Reisi Misak'dan bir tehdit mektubu almıştır. Mektupta, insanları kandırmaktan vazgeçmesini, aksi takdirde hayatından olacağı yer alıyordu. Diğer taraftan Fransızlar, halkı kendi yanlarına çekebilmek için 150 altını Belediye Reisine gönderip fakirlere dağıtılmasını istemişlerdir. Belediye başkanının, kendisinin yetkili olmadığını ileri sürmesi üzerine bu kez, Müftü Efendi'ye altınları göndermişlerdir. Müftü Efendi'nin de aynı mazereti belirtmesi üzerine Fransızların bu gayretleri boşa çıkmıştır.⁴⁶

Bayrak olayından sonra kuvvetlerinin yetersizliğini gören Fransızlar Maraş'a takviye kuvvetler göndermek için birliklerini Antep'den Maraş'a doğru hareket ettirmişlerdir. Yol üzerinde Türk Kuvâ-yı Milliyesi'yle yapılan savaşta Fransızlar iki ölü ve birçok yaralı bırakmışlardır. Nihayet güç şartlar altında yapılan yolculuktan sonra Fransızlar bitkin bir vaziyette 23 Aralık'ta Maraş'a ulaşabilmişlerdir.⁴⁷ Bu hadise, Maraş'ta galeyanın artmasına ve Fransızlar aleyhinde sürdürülen propagandaların tekrar canlanmasına sebep olmuştur. Nitekim Maraş Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti bu tarihten sonra çalışmalarını artırmıştır.

Bu arada Sivas, Harput ve Malatya'dan gelen yeni mühimmat ve silahlar 25 Aralık 1919'da Pazarcık'a ulaşmıştır.⁴⁸ Maraş Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nde 1920'lerde bazı

---

⁴⁵ Kutlusoy, a.g.m., S. 25, s. 11.

⁴⁶ Özalp, a.g.e., s. 87.

⁴⁷ Burhan Cahit, **Gazinin Dört Süvarisi**, İstanbul, 1932, s. 30.

⁴⁸ a.g.e., s. 41.

değişiklikler olmuştur. Yeni Yönetim Kurulu Reisi Arslan Bey, Nakibüleşraf Kapanîzâde Hacı Mehmet Efendi, Karakötezkâde Eczacı Lütfi Bey, tüccardan Nazîfzâde Ahmet Efendi, Kocabaşzâde Ömer Efendi, Defter-i Hakani Memuru Faik Bey, Meclis-i İdare Başkâtibi Dulkadirzâde Süleyman Bey'den meydana gelmiştir. Maraş halkı gücü ölçüsünde, malen ve bedenen muhtelif şekillerde silah tedarikiyle yabancı saldırılara karşı vatanın haklarını savunmaya hazırlanmakta idi. Maraş'ta Fransızlar kışla ve depo civarını siper ve tel örgülerle çevirmekte, bir de hava alanı hazırlamakta idiler.

Ocak 1920'de, Maraş'tan İstanbul Harbiye Nezareti'ne gönderilen, Elbistan çıkışlı bir telgrafta:

*"Mütareke şartlarına aykırı olarak Maraş, İngiliz ve Fransızlarca işgal edilmiştir. Osmanlı Hükümeti'nin idaresine karışılmayacağına yazılı ve sözlü teminat verilmesine rağmen, Maraş'a gelen Cebel-i Bereket Guvernörü Mösyö Andre, her şeye müdahale ederek, kutsal gün olan Cuma günü Osmanlı sancağını kaleden indirmiştir. Bundan sonra Maraş'a gelen Querette de, mevcut kuvvetleri artırmış ve toplar getirerek Maraş'ı tahkim etmiş, ileri gelenleri de gözdağı ve tehditlerle sindirmek istemiştir. Ayrıca Ermenileri silahlandırmış, harp malzemesini kiliselere doldurmuş, % 90'ı Müslüman olan Maraş'ı Osmanlı Devleti'nden ayırmak istemişlerdir. Mütareke ve Wilson Prensipleri'nin 12. maddesi ihlâl edilmiş, hükümet işlerine ve zabıtaya müdahale edilmiştir. Bu şekilde heyecan içinde bulunan halkın yatıştırılması yolunda gerekenlerin yapılması için, bu protestonun İstanbul'daki yabancı devlet temsilcilikleri aracılığıyla Sulh Kongresi Yüksek Meclisi'ne arz ve tebliği ve yine umum basın aracılığı ile de medeniyet dünyasına neşir ve ilanı istirham edilmektedir"*⁴⁹ deniyordu.

General Querette, 6 Ocak 1920 tarihinde, şehrin ileri gelenlerini toplayarak, memlekette güvenliği sağlama görevinin kendisine verildiğini hatırlatarak Türk Kuvâ-yı Milliyesi'ni eşkıya olarak nitelendirmiştir. Bunun üzerine Refet Hoca:

*"Korumaktan ve medeniyetten söz ediyorsunuz. Hâlbuki Ermenilerin bizlere yaptığı fenalıkları bile önleyemiyorsunuz. Kadınlarımıza taarruz ettiler, birçok din kardeşimizi öldürdüler... Bir taraftan da Ermenileri silahlandırıyorunuz. Bu kadar işleri yapmaya gücünüz yetiyor da eşkıya dediğiniz Kılıç Ali'yi neden cezalandıramıyorsunuz?"*⁵⁰ diye mukabelede bulunmuştur.

Daha sonra Maraş'tan hareket eden Fransız kuvvetleri, Eloğlu'nun kuzeyinde Kılıklı köyüne vardığı zaman, Muallim Hayrullah emrindeki 60 kişilik Türk müfrezesinin pususuna düşmüştür. Meydana gelen çarpışmada 30 Fransız askeri esir alınmış, geri kalan Fransız kuvvetleri Maraş'a dönmek zorunda kalmıştır. Bunun üzerine mücahitlere nasihatte

⁴⁹ Ahmet Eyicil, "Maraş Mücadelesinde Atatürk", **A.A.M.D.**, S. 47, C.XVI, Temmuz 2000.

⁵⁰ Recep Çelik, **Milli Mücadelede Din Adamları**, Emre Yayınları, İstanbul, 1999. s. 724.

bulunmak üzere bir nasihat heyeti gönderilmesi General Querette tarafından uygun görülmüştür. Mutasarrıf Vekili Cevdet Bey'in teklifi üzerine Belediye Reisi Bekir Sıtkı Bey, Jandarma Kumandanı Binbaşı İsmail Hakkı Bey, Mühendis Abdüllatif Bey ve Hocalardan Refet Efendi, Kara Küçükzâde Hacı Mustafa Efendi, Müderris Hafız Ali Efendi, Kocabaşzâde Hacı Efendi ve Dedezâde Mehmet Hilmi Bey'den meydana gelen bir heyetin gönderilmesi kararlaştırılmıştır. Heyetin yola çıktığı sırada esir alınan Fransız kuvvetleri serbest bırakılmıştır.

General Querette, 21 Ocak 1920'de, Maraş ileri gelenlerini karargâhına davet etmiştir. Ancak onlar gelmeden önce tabur kumandanlarını toplayarak durum hakkında bilgi vermiş ve bütün kuvvetlerin harekete hazır bulundurulmasını istemiştir. Ayrıca verilecek işareten sonra şehirde işgal edilecek stratejik noktaları tayin etmiştir. Bu arada General, aynı gün Antep konvoyunun tamamen imha edildiği haberini almıştır. Bir süre sonra Maraş ileri gelenleri karargâha gelmişlerdir. Heyette Mutasarrıf Vekili Cevdet Bey, Jandarma Kumandanı İsmail Abdüllatif Bey, Bayezidzâde Mehmet Bey, Müftü Hacı Mehmet Tevfik Efendi, Eytam Müdürü Refet Bey, Karaküçükzâde Hacı Mustafa Efendi, Hafız Ali Efendi, Şişmanzâde Arif Bey ve Kocabaşzâde Hacı Nuri Bey bulunuyordu.⁵¹

IV. MARAŞ MİLLİ MÜCADELESİNİN BAŞLAMASI

Fransızlara göre, Maraş'ın ileri gelenlerinin, Türk Kuvâ-yı Milliyesi ile ilgileri vardı ve onları tahrik ediyorlardı. Grup toplanır toplanmaz, General tarafından tabur kumandanına emir gönderilerek, hâkim noktalara el konulması emredilmiştir. Toplantı sırasında General Querette, Maraş'ın ileri gelenlerini, Fransız konvoyuna saldırıda suç ortaklığı ile itham etmiş, buna karşılık, Maraş'ın ileri gelenleri, bu ithamı kabul etmeyerek, olaylardan firarileri mesul tutmuşlardır. Ayrıca, Mondros Mütarekesi'nin ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.⁵²

Görüşmeler sonunda General Querette, söz konusu olaylar sebebiyle, Mutasarrıf Vekili Cevdet Bey, Jandarma Komutanı İsmail Hakkı Bey, Mühendis Abdüllatif Bey, Belediye Reisi Bekir Sıtkı Bey, Kocabaş Hacı Nuri ve Şişmanzâde Arif Bey'leri

---

⁵¹ a.g.e., s. 724.

⁵² Karadağ, a.g.e., s. 36.

alıkoyarak, diğerlerini serbest bırakmış ve onlardan gidip, halka nasihat etmelerini istemiştir.

Querette'nin konuşması bitince, Hoca Refet Efendi söz alarak: "Burada kalanları halk sorar. Bu, neticede galeyana sebep olur. Ya onları da salınız yahut biz de kalalım."⁵³ Demişse de faydası olmamıştır.

Maraşlı münevverlerin, Fransızlar tarafından tevkifi, halkı galeyana getirmiştir. Bu arada bir Türk jandarmasının öldürülmesi üzerine, Kızılkırlık'ta siperde Kılıç Ali Bey, komutasında bekleyen 400 Kişilik bir kuvvetle, tekrar Maraş'a gelmiştir. Fransız askerlerinden bir grup, hükümet binasını işgal etmek için harekete geçince, Milli güçler tarafından ateşle karşılanıp geri püskürtülmüşlerdir. Bütün Maraş'ta silah sesleri duyulmuş, Fransızlar her tarafta top ve tüfek ateşine başlamışlardır.⁵⁴

Maraş, Türk Kuvâ-yı Milliyesi, karargâhı Bayezidli Mahallesi'nde hükümet konağı yakınındaki, Katıpzâde Mehmet Efendi'nin evinin alt katında kurulmuştu. Kumandayı Heyet-i Merkeziye Reisi Arslan Bey⁵⁵ eline alarak hareketi buradan idare etmeye başlamıştır.⁵⁶ Arslan Bey, savaşın başlamış olduğunu ilan eden bir bildiriye yayınlarken halkı Fransızlara karşı koymaya çağırmıştır.⁵⁷ Arslan Bey bildirisinde şunları söylüyordu:

*"Arkadaşlar, harp başlamıştır. Allah'ın inayeti, Peygamber'in ruhaniyeti, din kardeşlerin fedakârlığı ile her şey göze alınmıştır. Vatanımız, tek kişi kalıncaya kadar, düşmana teslim olmayacaktır. Gayret bizden, yardım Allah'tandır..."*⁵⁸

Böylece, Maraş'ta Milli Mücadele başlamış bulunuyordu.

⁵³ Çelik, a.g.e., s. 725.

⁵⁴ Akbıyık, a.g.e., s. 175.

⁵⁵ Cengiz Gönen, **Ulusal Kurtuluş Savaşının İlk Kahramanı Maraş**, Lazer Ofset, Şubat, 2005, Ankara, s. 23; Arslan Toğuz: 1886'da Kahramanmaraş'ın Göksun ilçesinde doğmuştur. 1858-1859 yıllarında, Kafkasya'dan göç etmiş Toğuzata aşiretinin, Maraş bölgesine yerleştirilen bir boyuna mensuptur. İlk ve orta öğrenimini Elbistan'da tamamladıktan sonra, 1908'de Halep'e giderek, polislik mesleğine girmiştir. Bir süre Polis Okulunda görev yaptı. I. Dünya Savaşı sırasında, Trablusşam Polis Baş komiseri ve sahil casusu, mücadelesi vazifesinde iken, 1918 Mondros Mütarekesinden sonra, Osmanlı Devleti'nin yöreden çekilmesi üzerine, Maraş'a dönmüştür. Maraş'ta Fransız işgaline karşı, Müdafaa-i Hukuk teşkilatını kurarak, milli kuvvetlerin komutanlığını üstlenmiştir. Maraş Müdafaa-i Hukuk Teşkilatı Kayabaşı ve Şekerli heyetlerinin birleşmesi ile merkez heyeti teşkilatını oluşturmuş ve sonra yapılan seçimle heyette, Reisliğe getirilmiştir. I. Dönem Maraş milletvekilliği de yapmış olan Arslan Bey, Pazarcık'ta çiftçilik yaparken, 7 Haziran 1963'te vefat etti.

⁵⁶ Karadağ, a.g.e., s. 41.

⁵⁷ Akbıyık, a.g.e., s. 179.

⁵⁸ Orhan Doğan, Kahramanlığa Giden Yolda Maraş Mücadelesi, Sütçü İmam Üniversitesi, Sempozyum, 28-30 Nisan, 2011.

23 Ocak 1920 günü Müftü Hacı Mehmet Efendi, halkı Karababa Mescidi'nde toplayarak, kısa bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında, Maraş'ın kurtulacağından kimsenin şüphesinin olmaması gerektiğini, Allah'ın yardımının büyük olduğunu, cihad etmenin bütün Müslümanlara farz olup, namaz, oruç vb. ibadetlerden faziletli olduğunu ve Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti ile beraber hareket edip, silaha sarılmak gerektiğini belirtti.

Çatışmaların devam ettiği dönemde, 28 Ocak 1920 tarihli Umum Maraş Livası Müdafaa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti adına, Elbistan Merkez Heyeti imzasıyla, vilayete gelen telgraf sureti, büyük üzüntü oluşturmuştu. Telgrafta Maraş'taki mezalim ve faciaya biran önce son verilmesi, ashab-ı kiram gibi iman eden Maraşlı din kardeşlerimizin, altı gün altı gecedir susuz, uykusuz, sessiz ve huzursuz bir halde, düşmanın kahrı, gazap yağdıran ve cehennemi andıran, bin türlü eziyetleriyle kızgın aslan gibi pençeleyiyor. Maraş'ın şu anda, tüm dünya sakinlerine bir fazilet dersi vermeye çalıştığı ve 20. Asırda ortaçağ zihniyeti ile Haç'a sağlamak istediği itibar ve ihtişam, Müslümanların gökyüzündeki dinî simgesi olan, eski ve nurlu hilalimize nasip olacaktır. Kardeşler gayret bizden yardım Allah'tandır. Temennisıyla son buluyordu.⁵⁹

Fransızlar, şehri top ateşine tutmuşlardır, Ermeni askerleri ve savaş araçlarıyla donatılan Katolik ve Ermeni kiliselerindeki hakim noktalardan, Müslümanlar üzerine aralıksız top ve mitralyöz atışları yapmaktadırlar. Binaların yıkılmış ve yer yer yangınlar çıkmıştır. Çatışmaların ise yoğun bir şekilde devam etmektedir. Maraş'ın, Fransızlarca kuşatma ve abluka altında tutularak, katliam yapılmasını protesto için Silvan, Maden, Ilgın, Bodrum'dan telgraflar gönderilmiştir.⁶⁰

4 Şubat 1920'de, Maraş Evkaf Müdürü Evliya Efendi emrine verilen, İmamoğlu Seyyit komutasındaki 30 kişilik Yarpuz Çetesi, Ahır önündeki camide misafir edilmişlerdir. Çete, Kırklar Kilisesi'ni yakmakla görevlendirilmiştir. Evliya kuvvetleri, Bedesten'i geri aldıktan sonra, Taşhan'a yüklenmişlerdir. Düşmanın şehri top ateşine tutmasına rağmen, Evliya kuvvetleri Taşhan'ı iyice sıkıştırmıştır. Ancak bu arada bir Cezayirli askerın beyaz bayrak açarak "Ben Müslüman'ım" demesi üzerine, onu kurtarmak üzere ayağa kalkan Evliya Efendi, Çeçen Şahin ve Hafız Ökkeş Ermenilerin ateşi sonucu

⁵⁹ T.C.Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Belgelerinde Ermeni-Fransız İlişkileri (1920-1922), C.3. Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Yayın nr. 66, Ankara, 2003, ss. 83-84.

⁶⁰ Çelik, a.g.e., s. 725.

şehit olmuşlardır. Evliya Efendi'nin şahadeti milli kuvvetlerin maneviyatının bozulmasına ve dağılmasına sebep olmuştur. Ermeniler boşaltmaya mecbur oldukları yerleri tekrar ele geçirmişlerdir. Ancak Şehit Evliya Efendi'nin arkadaşları, hücumu sürdürmeye karar vermişlerdir. Divanlı, Kanlıdere ve Çarşıbaşı Mahalleleri'nde yangınlar çıkmış ve birçok yer yanarak harap olmuştur.

Maraş Müdafaa-i Milliye Cemiyeti, masrafları karşılamak amacıyla yardım toplamaya başlamıştır. Fransızların durumdan şüphelenmemeleri için, yardımlar hayır işleri için toplanıyormuş gibi gösterilmiştir.⁶¹ Herkes durumuna göre yardımda bulunmuştur. Toplanan yardımlarla silah temin edilmiştir. Silah temininin bir başka yolu da Fransızların Antep ve İslâhiye'den Maraş'a getirmekte oldukları cephane, silah ve erzakın yapılan baskınlar sonucunda ele geçirilmesidir. Buna ilaveten Fransızların, şehri top ateşine tuttukları bir esnada, hükümet dairesindeki 600 silah da yağma edilmiştir.

Diğer taraftan, Maraş Kuvâ-yı Milliyesi, Pazarcık ve Elbistan civarı ile sağlam bir irtibat teşkil etmiştir. Telgraf telleri Ermeniler tarafından kesilmiş olmasına rağmen, günü gününe her tarafa bilgi yetiştirilmekte idi. Bunun için hususi haber merkezleri kurulmuştur.⁶² 9 Şubat 1920'de Fransız kuvvetleri şehri bombardımana devam etmişlerdir. Türk kuvvetlerinin bir kısmı dağılmıştır. Kalanlar müdafaayı sürdürmüşlerdir.⁶³

V. MARAŞ'IN KURTULUŞU VE ŞEHRE İSTİKLAL MADALYASININ VERİLMESİ

22 gün süren Maraş savaşlarından sonra, 11 Şubat 1920'de Fransızlar Maraş'ı boşaltmışlardır. 12 Şubat'ta Kılıç Ali Bey, Arslan Bey ve Yörük Selim Bey buluşarak, Ermenilerin silahlarının teslimi için bir heyet seçmişlerdir. Heyette Jandarma Teğmeni Ramazan Bey, Karaküçük Hacı Mustafa Fatmalı, Derviş Efendi, Vezir Hoca Efendi, Ali Rıza Pişkini Bey ve Efe Hasan Bey bulunuyordu. Amerikalı Dr. Wilson ve Mister Laymen de ellerinde beyaz bayrakla, Heyet-i Merkeziye'ye gelerek Ermeniler hakkında af dilediler. Teslim alınan Ermeniler 14 Şubat günü Amerikalılara devredildiler.⁶⁴

---

⁶¹ Sezai Kurtaran, *Kurtuluşun Günlüğü*, s. 38.

⁶² Akbıyık, a.g.e., s. 199.

⁶³ a.g.e., s. 201.

⁶⁴ Karadağ, a.g.e., s. 55.

Diğer taraftan, Meclis-i Mebusuna, Maraş faciaları hakkında bir takrir verildi. Maraş, Urfa, Antep ve çevresinde, Fransız kuvvetleri içindeki Ermeniler, halka çeşitli mezalimde bulundu. Maraş'ın, Fransızlar ve Ermeniler tarafından, top ve mitralyöz ateşine tutularak, Türklerden pek çok kişi şehit düştü ve şehir yakıldı. Bu hale acilen bir son verilmesi için, hükümetin teşebbüste bulunması istendi.

Maraş'ta çarpışmalar sürerken, Mustafa Kemal Paşa, 10 Şubat 1920 tarihli yayınladığı bir tamimde şöyle diyordu: "*İnsaniyetin tüylerini ürpertecek zulümlere maruz kalan Maraşlı kardeşlerimizin, ihtiyacını karşılamak ve imdatlarına yetişen kahraman Kuvâ-yı Milliye fertlerinin, zaruri masraflarına medar olmak üzere toplanacak yardımların Maraş Müdafaa-i Hukuk Heyet-i Merkeziyesi emrine ödenmek üzere, Ziraat Bankası Elbistan Şubesi'ne gönderilmesi rica olunuyor*".⁶⁵

Sonuçta Maraş'ın yarısı yanmış, büyük bölümü de tahrip olmuş ve harabeye dönüşmüştü. Çarpışmalarda sayısı iki yüzü aşkın Müslüman olmak üzere beş yüzden fazla kişi de yaralanmıştır. Fransızlar ve Ermeniler, Maraş'ta büyük bir katliam yapmışlardı. Bu katliam ve mezalim, yurdun dört bir yanından gönderilen telgraflarla kınamıştı. Maraş'ta kazanılan zaferde halkın sebatı ve direnmesi büyük rol oynamıştır. Halk şehri terk etmemiş, teşkilatlanmış ve işgale karşı koymuştur. Bu zaferle Sivas, Malatya, Elbistan ve Diyarbakır gibi merkezlerin işgali önlenmiştir. Şehir, Türkiye Büyük Millet Meclisi (T.B.M.M.) tarafından, istiklâl madalyasıyla ödüllendirilmiştir.⁶⁶ Maraş böylece kendini kurtaran şehir unvanını almıştır. Maraşlıların bu kahramanlıklarından dolayı 1925 yılında, T.B.M.M.'nin kararı ve Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın da onayı ile şehre İstiklal Madalyası verildi.

7 Şubat 1973'te de Maraş'a "kahramanlık" unvanının da verilmesiyle şehir Kahramanmaraş adını aldı.

Ali Sezai Kurtaran bir şiirinde Maraşlıya şöyle seslenmektedir:

*"Ey Maraş'ın has evladı, sevindirdin sen ecdadı.
Fransızların ah-ı feryadı, tarihe geçti bu adı.
Sen ders verdin elhak, o mağrur oldu müstahak.
Ne cesaret yokken bir hak, zümrüt yurda girsin ahmak.*

⁶⁵ Akbıyık, a.g.e., ss. 255-256.

⁶⁶ a.g.e., ss. 304-305.

*Kalemize çekilsin sancak, sükût eder bunu ancak
Gayreti yok birkaç korkak, hayır, bizde yoktur alçak.
Varsa mahkûm millete bak, yandı çıramız daim yanacak.
Türkün alnı her demde ak, ati ile hal pek parlak.
Kahramandır Türk ahfadı, cihan duydu hep bu adı.
Alkışlarım bu cihadı, çok yaşasın Türk evladı."⁶⁷*

Cumhuriyetin 11. yılında ise Ali Sezai Efendi'nin halka sunduğu bir bildiri şöyledir:

"Saygıdeğer dinleyicilerim! Ey milletin göz bebeği zabitan ve askerler. Ey milletin ümidi, istikbali ve genç ve dinç evlatları! Şu mutlu günümüz şerefine, burada söylemek istediğim sözleri, candan dinlemek lütfunda bulunuyorsunuz. Sevimli yurdumuzun düşman baskısından kurtulması yolunda, bizlere başlıca kılavuzluk yaptığı, birçok yararlılık gösterdiği için yüksek saygı ve duygularını beslemekte olduğumuz Cumhur reisimiz Büyük Gazi Kemal Paşa Hazretleri'nin, gayur, cesur, halaskar arkadaşları ile kazandıkları zaferler ve pek değerli eserler her an şayan-ı şükrandır. Ecnebi işgaline karşı "Anadolu ve Rumeli Müdafaa Hukuk Cemiyeti" adıyla 4 Eylül 1919 'da Sivas'ta toplanan kongrenin, biz Türkleri uyandıran, göz ve kulaklarını açtıran, üzerine yurt ve milletimizi istiklalimizi kurtarmak ve korumak azmiyle Hz. Allah'ın yardımına güvenerek, milli müdafaa safhalarında düşmanların azgınlıklarına rağmen, çok hatırlı ve değerli ilk adımlarını atan, geceyi gündüze katıp gizlice milli teşkilat yapıp kurtuluş ve zafer yollarını gösteren kahraman, fedakâr ve ünlü Maraş halkının gönüllerinden coşan duygu ve saygılarını almak ve Cumhuriyetimizin 11.yıldönümünü kutlamak şerefiyle arz eyler ve mücadele anlarındaki coşku ve heyecanların asla sönmemesini dilerim. Öteden beri, anayurt ve milleti kurtarmak için, düşmanın sayısız top, mitralyöz, bomba, silah ateşlerine göğüs gererek, bir de saldırma, savaşlar ve hava boşluğunda, tayyarelerle müdafaaı ileriye ikdam-ı hareket esnasında, yüksek şehitlik rütbesine kavuşan yiğitlerimizle, milletimizden saadette, terk-i hayat idenler ruhlarına, Cenabı Feyyaz ve Rahman devamlı feyz ve rahmetler ihsan eyleye. Yaşasın Asil Türk Milleti, Var olsun Büyük Gazimizle orduları. Yaşasın Cumhuriyet ve hakimiyetimizin Koruyucuları."⁶⁸

VI. KURTULUŞ SONRASINDAKİ OLAYLAR

Atama ile göreve getirilen, zamanın belediye başkanı Hasan Sükuti Tükel, aslı vakıf olan, Şeyh Adil mezarlığındaki- sahiplerinin kendi harcamalarıyla, ölülerinin başına diktirmiş oldukları- üzerinde manevi nitelik taşıyan yazıların yer aldığı mezar taşlarını, balyozlarla kırdırıp, taşıtarak, şehrin açıktan akan, lağımları üzerine döşetmekte idi. Bu

⁶⁷ Sezai Kurtaran, **Kurtuluşun Günlüğü**, s. 96.

⁶⁸ Alparslan-Yakar, a.g.e., s. 69; Yazının orijinali Kuşçuoğlu Vakfında çerçeve içerisinde asılı bulunmaktadır.

durumu tenkit eden Ali Sezai Efendi, belediye Reisi tarafından uyarılmışsa da tenkitinden geri durmamıştır.⁶⁹

Bu belediye Reisine, Ali Sezai Efendi'nin, vaktiyle kendisi için hazırlanmış olduğu mezara rastlandığı bilgisi ulaştırılmıştı. Bunu vesile bilerek, harf inkılâbı aleyhine, halkı irticai bir ayaklanmaya sürüklemek amacıyla, Arap harfleriyle kendi adına mezar taşı diktirmiş olduğu gerekçesiyle, hakkında kovuşturma yapılması için, savcılığa yazılı ihbarda bulunmuştu. Bu girişim üzerine, emniyete sorgulanması için çağrıldı. Ancak, bu sıralarda Ali Sezai Efendi, kalbinden rahatsız olarak yatmakta bulunduğu için, bu çağrıya gitmesinin mümkün olmadığı, ailesi tarafından açıklanmıştı. O zamanın hükümet tabipliğine, halkın Aliko adını verdiği belediye doktoru, muayenesine gönderilerek, emniyete götürülmesinde sakınca bulunmadığına dair rapor tanzim etti. Bunun üzerine, kendisi valiliğin makam aracı gönderilerek emniyete götürülmüş, akşam da bırakılmayarak, yatağı da emniyete taşınmıştı.

Bir kamyonla, evine gönderilen polisler de Ali Sezai Efendiye ait, bütün evrak ve kitapları çuvala doldurup, kamyona yükleyerek, bunları emniyete taşımışlardır. Bu arada, mezar taşı da sökülerek emniyete taşınmış bulunuyordu. Taşın üzerinde "*Allahumme edhilne'l cennete bi hurmeti lailahe illallah*" ibaresi yer almaktaydı. Taşın her halinden, eskiden yazılı olduğu belli olmakta idi. Yani harf inkılâbından yıllar önce (ifadeye göre 1918 de) yapıldığı halde, tasarlanan kovuşturma sürdürülmüştür.

Ali Sezai Efendi günlerce sorgulanmasına devam edilmiştir. Bir ara Ali Sezai, sorgu amirine: "Bu ne hal? Her gün aynı soruyu soruyor, aynı cevabı alıyorsunuz. Yoksa ben Türkçe konuşmuyor muyum?" demesine karşılık olarak, sorgu amiri. "Efendi size böyle davranmaktan hayâ ediyorum. Ne çare ki yukarıdan aldığım emir gereği, iki elim yağlı kara, size bulaştırmakta zorlanıyorum. Maraş'ta, harf inkılâbına karşı, yapay bir irtica ayaklanması oluşturmakta olduğunu ortaya çıkarmak ve bu ayaklanmaya sizi lider olarak görevlendirmekle, görevlendirilmiş bulunuyorum." demesine karşılık, o halde, devam et cevabını vermiştir.⁷⁰

---

⁶⁹ Çoğalan - Kurtaran, a.g.e., s. 54.

⁷⁰ Halit Kurtaran, a.g.m., Tefrika nr., 22, 22 Mayıs, 1957.

Bu arada, Kayseri'ye atanan vali Adli Bayman, emniyete gelerek, kendisinden özür dileyip, bağışlaması dileğinde bulunmuş, ona karşı Ali Sezai Efendi: “Bağışlamak Allaha mahsustur. Benim memlekete yaptığım hizmetin karşılığı, bu haksız iftiranın reva görülerek, ödenmek istendiği meydandadır. Allah büyüktür, Aziz ve intikam sahibidir. Şu yaşımda kimseye minnetim yoktur. Sen yoluna devam et.”⁷¹ cevabını vermişti.

Daha sonra, bir sorgu hâkiminin önüne çıkarılarak tutuklanmasına karar verilir. Yalnız yaşı ve hastalığı sebebiyle, hapishanenin çocuk bölümüne yollanır. Bu arada Maraş'a yeni atanmış olan, Ağır ceza hâkimi Cemil Bey, odasının penceresinden dışarıyı gözetlemekte iken, Ali Sezai Efendi'nin, hapishaneye götürülüşü dikkatini çeker. Hemen savcuyu arayıp: “Biraz önce yaşlı ve muhterem simalı bir zatın, hapishaneye konulduğuna şahit oldum, bu yaşta ve simadaki bir adam, hangi suçtan tutuklanmış olabilir? Merak ettim, hemen dosyasını bana getirin.” talimatını verir.⁷² Geç olduğundan dolayı, dosyayı evine götürür. Dosyayı inceleyip ertesi gün mahkemeye gelerek, Ali Sezai Efendi'yi çağırır, birkaç soru sorar ve hemen salıverilmesine karar verir.⁷³

---

⁷¹ a.g.m., Tefrika nr., 22.

⁷² a.g.m., Tefriha nr., 26, 26 Mayıs, 1957.

⁷³ Alpaslan – Yakar, a.g.e., s. 105.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM TASAVVUFİ GÖRÜŞLERİ

Bu bölümde, Ali Sezai Kurtaran'ın eserlerinden yola çıkılarak, bazı tasavvufi konularla ilgili görüşleri incelenecektir. Çalışmamızda yazmış olduğu, ancak basılmayan kitaplarından, aldığı notlarından, tuttuğu günlüklerinden, bu günkü müritleriyle yapılan sohbetlerden ve bu tarikatın günümüzdeki temsilcisi olan, Galip Kuşçuoğlu'nun eserlerinden faydalanarak, tasavvufî görüşlerini ele almaya çalışacağız.

I. DİNİN HAKİKATI

Din tarihin bütün devirlerinde ve bütün toplumlarda daima mevcut olan evrensel ve köklü bir olgudur. İnsana hitap eden ve insan için söz konusu olan din, insanla beraber var olmuş ve tarih boyunca varlığını sürdürmüştür. Dinin fitrî oluşu Kur'an'da şu şekilde belirtilmektedir: Sen yüzünü bir hanîf olarak dine, Allah'ın fitratına çevir ki O, insanları bu fitrat üzerine yaratmıştır. Allah'ın yaratması değiştirilemez.¹

Sulh, selâmet ve huzur bulma anlamına gelen İslam, Allah ve Resulü'nün bildirdiklerine tabi ve teslim olma anlamındadır. İslâm'ı kabul eden, kendi iradesini Allah ve Resulü'nün iradesine tabi kılan kimseye 'Müslim' veya Arapça-Farsça karışımı bir ifade ile 'Müslüman' denir.

Sözlük anlamı: Maddi ve manevi, her türlü lekeden temiz, gevşeklikten ve eğilip bükülmekten salim olmak; barış; hakka taat ve boyun eğmek, halis olmak, doğrudan ayrılmamaktır. Terim olarak İslam; Peygamberin haber verdiği ahkâma, bütün varlığıyla teslim olmak, itaat etmek, boyun eğmek anlamına gelir.² Bunu kabul eden insanlara da 'Müslüman' denir.

---

¹ Rûm, 30/30.

² Ahmet Hamdi Akseki, **İslam**, Hazırlayan, Hasan Tahsin Feyizli, Nur Yayınları, Ankara, 1981, s. 67.

En genel anlamda ‘teslimiyeti’ ifade eden İslam, teslim olanın, kime ve niçin teslim olduğunu bilme şuuruna vardığı teslimiyettir. Bu teslimiyet, canlı cansız her şey ve herkes için geçerlidir. Bu anlamda kâinattaki her şey, temel karakteri itibariyle teslim olmuştur ve kendisini ilahi ahengin işleyiş seyrine bırakmıştır.³

*“İslam, Allah’ın iradesine teslimiyettir. Allah yarattığı her şeyden kulunun istifade etmesini ister. Allah kullarına kendisine karşı ibadet etmek, oruç tutmak, hayır işlemek gibi vazifeler vermek suretiyle, ruh ile beden arasında ahenkli bir denge kurar. İslam bu suretle seçkin bir zümrenin değil, aynı zamanda bütün insanlığın dini olmuştur. İslam, cismanî olduğu kadar, ruhanî bir dindir. İslam, insan hayatının bütününe kapsayan bir sistemdir.”*⁴

İman, sözlükte bir şeye inanmak, bir şeyi tasdik etmek, bir kimsenin söylediğini kabullenmek demektir. Terim olarak iman, mutlak tasdik anlamında yani bir şeyi doğru olarak kabul edip, onun doğruluğuna inanmak anlamında kullanılır. Bu tasdik ise kalp, dil ve fiil ile olur. Bunu kabul edene de ‘mümin’ denir.⁵

İslam âlimlerinin bazıları İman ve İslam kelimelerinin aynı anlama geldiğini savunurken, bazıları da bu iki kelimenin farklı anlamlar ifade ettiğini savunur. Kuran-ı Kerim ve Hadis-i Şeriflerde ‘İman’ ve ‘İslam’ kelimelerinin ayrı ayrı geçmesi bu iki kelimenin ayrı anlamlarda kullanıldığını göstermektedir. Bunun yanında aynı anlamda kullanıldığı yerler de olmuştur.

Sözlük anlamı olarak iman ve İslam kelimeleri arasında fark vardır. İman daha özel, İslam daha genel bir anlam ifade eder. İman, tasdik; İslam, teslimiyettir. Tasdikin bulunduğu yerde, teslimiyet de vardır. Fakat her teslimiyet, tasdik değildir.⁶ Hucurat Suresi 14. ayette iman ve İslam kelimeleri farklı anlamlarda kullanılmıştır.

“Bedeviler: Biz iman ettik, dediler. De ki, Siz iman etmediniz. Ancak siz, Müslüman olduk, deyin. İman henüz kalplerinize girmemiştir...”

³ Teslimiyet, yaratılan her şeyde vardır. Güneş kendine ait yörüngede döner ve Ay’a yetişemez. Bitkiler büyümek ve gelişmek için güneş ışığına ihtiyaç duyar. Bir arı denizde, bir balık da karada yaşayamaz. Her biri, Allah tarafından konulan kanunlara tabi olup, bir teslimiyet içindedirler. İşte bunlar İslam kelimesinin muhtevasının getirdiği hakikatlerdir. Şaban Ali Düzgün, **Din Birey ve Toplum**, Akçağ Yayınları, Ankara, 1997, s. 100.

⁴ Sezai Kurtaran, **Tasavvuf Risalesi**, (Yazma Eser), s. 16.

⁵ a.g.e., s. 16; Hamdi Döndüren, **Delilleriyle İslam İlmihali**, Erkam Yayınları, İstanbul, 1991, s. 63; Günay Tümer- Abdurrahman Küçük, **Dinler Tarihi**, Ocak Yayınları, Ankara, 1997, s. 336; Süleyman Uludağ, **Tasavvuf Terimler Sözlüğü**, Marifet Yayınları, İstanbul, 1999, s. 265.

⁶ Tümer-Küçük, a.g.e., s. 335.

Şerî bakımdan İman ve İslam aynı anlama gelir. İman edenle, Müslüman olan aynı hükümlere tabiidir. Kişi öldüğünde yıkanır, cenaze namazı kılınır, Müslüman mezarlığına gömülür, Müslümanlara varis olur. Yani insanlar mümin olarak, Müslüman olarak ayrılmaz. Bu anlamda sözlük anlamı olarak iman ve İslam arasında fark vardır; fakat şeriat bakımından İslamsız iman, imansız İslam olmaz. Şu halde *İman* ile *İslam* ruh ile beden gibidir. İman ruh, İslam onun bedenidir. Yahut İman asıl ve kök, İslam ise onun dalları ve budakları gibidir.⁷

“Ehl-i iman, Allah (c.c.)’i bilen, ehl-i İslam, Peygamberinin getirdiği şeriata tabii olarak Allah (c.c.)’i bilen demektir. Bu anlamda Allah (c.c.) şu peygamberimi tanımadı, diye zâtını tanıyan kuluna azap etmez. Hz. Âdem’den kıyamete kadar devam edecek dinin adıdır İslam. Bu konuda Kuran-ı Azimüşşan’da ‘Kendisinde hiçbir şekilde şüphe olmayan o kitap, muttakiler için bir hidayet kaynağı ve yol göstericidir. O muttakiler ki gaybe inanırlar, namaz kılarlar, kendilerine verdiğimiz mallardan düşkünlere tasadduk ederler. Yine onlar sana indirilenlere ve senden önce indirilene iman ederler. Ahiret gününe de kesinlikle inanırlar. İşte onlar Rablerinden gelen bir hidayet üzeredirler ve kurtuluşa erenler de ancak onlardır.[Bakara, 2/2-5] buyrulmaktadır.”⁸

“İman ve İslam kelimelerinin, farklı anlamlarda kullanıldığını, İslam’ın daha genel bir kavram iken ‘iman’ın daha özel bir kavram olduğunu söyleyebiliriz. Allah katında din İslam⁹ sa ve Allah’tan başka ilah olmadığına kişi kalbi ile tasdik, dili ile de ikrar ediyorsa bu onun ‘Müslüman’ olduğunun göstergesidir diyebiliriz. İman daha özel bir kavramdır. Yerdeki eziyet veren bir şeyi kaldırmak bile imanın bir göstergesi olarak kabul edildiğine göre, imanın da kendi içerisinde dereceleri vardır. Nitekim tasavvuf ehli imanın yetmiş iki şubesinden bahseder: ‘İman yetmiş küsur şubedir. İmanın en üst seviyesi, ‘Lâ ilâhe illallah’ sözü ve en alt seviyesi ise, eziyet verecek şeyi yoldan kaldırmaktır.’¹⁰ Kişi ilk önce Müslüman olur, imanın kalbe yerleşmesiyle de iman esaslarına göre inanç gerçekleşmiş ve kişi mümin sıfatını kazanmış olur. Bu anlamda her mümin, Müslüman iken; her Müslüman, mümin değildir.”¹¹

Bütün ilâhî dinlerin gelişleri aynı olduğu için, tek görülmelidir. Bir tek ilahi din vardır O da İslamiyet’tir. Âdem (a.s.)’den Hazret-i Muhammed’e(s.a.v) kadar gelip, ayrı gibi görülüp, ayrı ayrı değerlendirilen bütün dinler İslamiyet’tir. Allah katında din İslâmiyet’tir.¹² Ayeti bütün ilahi dinleri kapsar. Lisanı ile kelime-i tevhidi ifade eden herkes Müslüman’dır. Bu ölçü kula göredir, bundan ötesini ölçmeye kulun bilgisi yetmez,

⁷ Sezai Kurtaran, a.g.e., s. 16.

⁸ a.g.e., s. 17.

⁹ Al-i İmran, 3/19.

¹⁰ Müslim, İman, 58.

¹¹ Sezai Kurtaran, a.g.e., s. 17.

¹² Al-i İmran, 3/19.

hatta peygamberler bile böyle bir ölçüye girmemiştir.¹³ Peygamberimiz Kim Lâ ilâhe illallah diyor, Allah'ın dışında ibadet edilenleri inkâr ediyorsa, bu kimsenin kanı ve malı haramdır, bu kulun (diğer) hesabı Allah'a aittir.¹⁴ Buyurmaktadır.

Yine Allah Azimüşşan çeşitli ayetlerde Habibim de ki, ey ehli kitap sizinle bizim aramızda anlamı eşit kelimeye geliniz, Allah'tan başkasına tapmayalım, O'na hiç bir şeyi eş tutmayalım ve Allah'ı bırakıp da kimimiz kimimizi ilahlaştırmasın, eğer onlar yine yüz çevirirlerse işte o zaman bizim Müslüman olduğumuza şahitler olun deyiniz.¹⁵ Allah kendisine şirk koşulmasını bağışlamaz, ancak bunun ötesinde dilediğini bağışlar.¹⁶

Bedevîler dedi ki, biz iman ettik. De ki, siz iman etmediniz. Ve lâkin deyiniz ki, biz İslam'a girdik. Ve henüz iman sizin kalplerinizin içine girmiş değildir. Ve eğer Allah'a ve Resulüne itaat ederseniz sizin amellerinizden hiç bir şeyi sizin için noksan kılmaz. Şüphe yok ki Allah Teâlâ Gafurdur, Rahimdir.¹⁷

Sana da kendinden önceki kitapları doğrulayıcı ve onları kollayıp koruyucu bu kitabı gerçeğe indirdik. Onların aralarında Allah'ın indirdiğiyle hükmet ve sana gelen gerçekten ayrılıp onların keyfine uyma. Sizden her biriniz için bir şeriat ve yol belirledik. Allah isteseydi hepinizi bir tek ümmet yapardı. Fakat size verdiklerinde sizi sınamak istedi. Öyleyse hayır işlerinde koşun. Hepinizin dönüşü Allah'adır. O size ayrılığa düştüğünüz şeylerin hakikatini haber verecektir.¹⁸

Şüphesiz, iman edenler, (Müslümanlar) ve Yahudiler, Hıristiyan ve Sabiilerden kim Allah'a ve ahiret gününe inanır, iyi bir iş yaparsa, elbette onlara Rablerinden mükâfat vardır, onlara korku yoktur ve onlar üzülmeyecektir.¹⁹

Ben insanlarla onlar Lâ ilâhe illallah diyinceye kadar onlarla mücadele ile emr olundum.²⁰ İfadeleri buna işaret etmektedir.

“Bu türlü açık Kur'ân Kerim ayetleri olmasına rağmen, dünya Müslümanlarının, çeşitli davranışlarından dolayı kâfirlik ve imansızlıkla nitelendirilmeleri yanlıştır.

¹³ Sezai Kurtaran, **Nasihah Risalesi** (Yazma Eser), s. 46. 1934.

¹⁴ Müslim, İman.

¹⁵ Al-i İmran, 3/64.

¹⁶ Nisa, 4/48.

¹⁷ Hucurat, 49/14.

¹⁸ Maide, 5/48.

¹⁹ Bakara, 2/62.

²⁰ Mücadele, 58/22.

*En açık manasıyla, bütün suhuf lar ve kitap ların manası, 'la ilahe illallah'tır. Bunu söyleyen de Müslüman'dır. Beşeri ölçüler, kişinin diğer yönünü ölçmeye muktedir değildir. Özellikle de iki rekât namaz kılar ken kişiyi görmek, o kimsenin Müslüman olduğuna şahadeti gerektirir."*²¹

Kelime-i tevhidin anlamını ruhumuzda ve bedenimizde yaşadığımız zaman bariz görülür ki, yaratılışın sırrı, semavi dinlerin özü, dört kitabın ve suhufun ihtiva ettiği mananın aslı tevhittir. Tevhidin dört mertebesi vardır: Kelime-i tevhit, tevhidi-i sıfat, tevhidi-i efâl, tevhidi-i zat. Bir kimse lisanen kelime-i tevhidi telaffuz ediyorsa, beşere verilen ölçüye göre o kişi Müslüman'dır. Bu ölçü beni Âdem için yeterli olup, Peygamber Efendimi'zin de beyanı bu veçhiledir. Allah'tan başka ilah yok illa Allah vardır, diyorsa bir kul o anda biz acizlerin başka yönlü fikir beyanı muhaldir, tehlikelidir.²²

*"Gerçekleri ölçmek ancak Allah'a mahsustur. Tevhidin anlamına ters düşen hallerini görebiliyorsan, kabiliyetin ve ilmin nispetinde uyardıya çalış, o Âdemi, Allah'ın rahmetinden ümidini kestirmeden, Cennetlik ve Cehennemlik ölçüsü Allah'a mahsus olup, beşer ölçüsü bu kadar ileri gitmemeli. Hüküm ancak Allah'a mahsustur. Beşer bu türlü ilim ve bilgiye muktedir yaratılmadı. Peygamber efendilerimizin de ölçüleri dışındadır. İnsan nereye kadar muktedirdir. Bu rumuzu iyi bilmek lazımdır."*²³

*"Bütün semavi dinler İslamiyet'tir. Peygamber efendilerimizin getirdiği şeriatlarına tabi olanlar da Müslüman'dır. Allah'tan başka ilah yoktur, Allah vardır, diyen her kim ise hangi şeriata tabi olursa olsun Müslüman'dır. Hazret-i Kuran'ı hislerinin esiri ve geçmiş hadiselerin mahkûmu olarak değil, kast-ı ilâhiyi, rahmet-i ilâhiyi bir nebze yaşayarak, bu yönlü zevkini alarak mütalaa edersen, dünyaya ve yaratılan her şeye bakış ve görüşün değişecek, kimseye eza ve zulmü reva görmediğin gibi, Allah'ın rahmetini başka türlü düşünemeyeceksin. Kimseye su-i zan edemeyeceksin. Yaratılışın sırrının rahmet, yine rahmet olduğunu iyi anlayacaksın."*²⁴

*"Cemi insanların, Allah'ın emirleri karşısında ittifak etmelerini sağlamak güç olmayacaktır. İnanan kesim yeter ki, mutmain olsun. O zaman bütün insanlar İslam'ın ne olduğunu anlayacaklar. Bütün semavi din salikleri şu halde Allah'tan başka ilah yoktur ben de Müslümanım diyecektir. Beşerin ölçüsü kelime-i tevhidi ölçmeye yeterli değildir. Rahmet gözü ile bakabiliyorsan görürsün. "Müminin ferasetinden kaçının. Onlar Allah'ın nuru ile bakar." Buyruldu. Hangi lisandan olur ise olsun, aynı manayı ifade ediyor ise beşerin ölçüsüne göre Müslümdür. Anlamını yaşıyorsa mümindir. Tevhit dinini kabul etmiyorsa müşriktir. Emr-i ilahiyi kabul etmediğinden kâfirdir. Allah'ın varlığını kabul etmiyorsa gâvurdur. İnanıyormuş gibi görünüp de kasıtlı inanmayanlar münafiktirlar."*²⁵

²¹ Sezai Kurtaran, **Nasihat Risalesi**, s. 49.

²² a.g.e., s. 51.

²³ a.g.e., s. 53.

²⁴ a.g.e., s. 57.

²⁵ a.g.e., s. 59.

Şüphe yok ki iman edenler, Yahudiler, Nasranî ve Sabiilerden kim Allah'a, ahiret gününe inanır, bununla beraber salih amelde bulunursa elbette onların Rableri katında ecirleri vardır. Hem onlara korku da yoktur. Onlar mahzun olacak değillerdir.²⁶

Sana da kendinden önceki kitapları doğrulayıcı ve onları kollayıp koruyucu bu kitabı gerçeğe indirdik. Onların aralarında Allah'ın indirdiğiyle hükmet ve sana gelen gerçeğe ayrılmış onların keyfine uyma. Sizden her biriniz için bir şeriat ve yol belirledik. Allah isteseydi hepinizi bir tek ümmet yapardı. Fakat size verdiklerinde sizi sınamak istedi. Öyleyse hayır işlerinde koşun. Hepinizin dönüşü Allah'adır. O size ayrılığa düştüğünüz şeylerin hakikatini haber verecektir.²⁷

Sonra gelen din evvelki dini iptal etmez, daha sonra gelen Allah elçisi evvelki geleni tasdik, sonra geleni müjdeleyici olarak gönderilmiş ve bütün peygamberlerin dini İslam ve tevhit dinidir, bütün semavi dinlerin ortak adı İslâmiyet'tir. Peygamberler kendilerini değil Allah'ın varlığını ispat için gelmişlerdir. Hazret-i Muhammed'e gelen şeriat en mütakâmil insanlara gönderilmiş şeriattır. İslâmiyet doktrindir, sonra gelen şeriata tabi olmak kemâlattır. Daha evvelki şeriatta sebat gösterip Allah'tan başka ilah edinmeyenler de hangi şeriata samimiyetle tabi olur iseler Hazret-i Allah Kur'an-ı Azimü's-Şan'da Maide 48 de şöyle buyuruyor: Onlar için korku yoktur, onlar üzülmeyecekler de.²⁸

II. VELİ

Velilik; yakınlık, sevgi, bir işi üstlenmek, ermiş manalarında kullanılır. Veli, ibadetlere devam eden, günahlardan kaçınan, kalben dünyadan yüz çevirip, ahirete yönelmek suretiyle Allah (c.c.)'ın zat ve sıfatlarını bilendir. Velinin çoğulu evliyadır.²⁹

Makam-ı velayete ulaşanlara veli denir. Çoğulu evliyadır. Evliya, ruhlar âleminde istisnai yaratılmıştır. Allah elçilerinin varisleridirler.³⁰ Haberiniz olsun, Allah'ın

²⁶ Bakara, 2/62.

²⁷ Maide, 5/48.

²⁸ Sezai Kurtaran, **Tasavvuf Risalesi**, s. 58.

²⁹ Ethem Cebecioğlu, **Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü**, Ağaç Kütabevi Yayınları, İstanbul, 2004, s. 697; Sıtkı Güllü, "Velilik ve Keramet", **İlmi Araştırmalar Dergisi**, S. 3, Ocak, 1998, s. 59; Suad El Hakîm, **İbnü'l Arabî Sözlüğü**, çev. Ekrem Demirli, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2005, s. 675; Süleyman Ateş, **İslam Tasavvufu**, Elif Matbaacılık (mat.), Ankara, 1972, s. 114.

³⁰ Kurtaran, **Tasavvuf Risalesi**, a.g.e., s. 59; Mustafa Kara, **Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2006, s. 119.

evliyalarına korku yoktur; onlar üzülmeyecektir de. Onlar iman edip, takvaya erenlerdir.³¹ Ayetinde ifade edildiği gibi Allah, evliyasına özel muamele eder. Allah, kullarından birini velayet makamına erdirdiğinde, ondan korku hali gider ama heybet hali gitmez. Veliler bu hallerde çeşitli derecelerde bulunurlar. Kimi korku halinden haşyet haline götürülür, kiminin hali daha latiftir. Kula Hakk'ın nurlarından bir nur gelir, onun beşeri sıfatlarını yok eder. Kul, tabiatından ve sıfatlarından uzaklaştırılır. Hakk'ın yönetimiyle konuşur, öz gerçekten haber verir.³²

Bu koruma bir Kudsî Hadiste de şöyle geçer: Her kim, benim veli bir kulumu aşağılarsa (incitirse), ona harp açarım.³³ Allah, kendi yolunda olanları korur, muhafaza eder, onların günaha bulaşmasına mâni olur. Takva dairesinde hareket edenlere Cenâb-ı Hakk'ın hususi bir koruması söz konusudur. Onlar iyiyi kötüden ayırt edip günaha girmekten uzak kalabilirler.³⁴

Peygamberler, yaratılışları itibariyle günah işlemeye müsait değillerdir. Masumdurlar, istisnai yaratılmışlardır. Veliler ise masum değildir ama mahfuzdurlar. Yani günah işleyebilirler ama günaha ısrar etmezler. Günahlarında ısrar ederlerse makamlarından aşağı edilirler. Allah, kendi yolunda olanları korur, muhafaza eder, onların günaha bulaşmasına mâni olur ki, bir ayette şöyle denilmektedir: Ey iman edenler! Allah'tan (c.c) sakınırsanız, O size iyiyi kötüden ayırt edecek bir anlayış verir, kötülüklerinizi örter, sizi bağışlar. Allah (c.c) büyük ve bol nimet sahibidir.³⁵

“Veli her an nefsiyle çarpışma durumundadır. Kötü duygular velinin kalbinden geçtiğinde, hemen tövbeye başvurur, şeytandan Allah'a sığınır. İradeleri ve manevi dereceleri nispetinde, nefislerini haramdan korumaya çalışırlar. Araf Suresi'nin 201. ayetinde şöyle buyrulur: 'Takvaya erenler yok mu? Onlara, şeytandan herhangi bir dürtü iliştiği zaman (Allah'ın emir ve yasak ettiği şeyleri) iyice düşünürler. Bir de bakarsın ki onlar (hakikati) görüp bilmişler bile.' Bu ayette Allah Teâlâ takvalarına rağmen evliyalarının şeytanın vesvesesinden kurtulamayacaklarını, fakat iyice düşündüklerinde onun vesvesesini bertaraf edebileceklerini açıklamaktadır.”³⁶

³¹ Yunus, 10/62, 63.

³² Sezai Kurtaran, **Tasavvuf Risalesi**, s. 59; Ebu Abdirrahman Muhammed İbn el -Hüseyn es Sülemi, **Tasavvufun Ana İlkeleri Sülemi'nin Risaleleri**, Tercüme (Ter), Süleyman Ateş, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1981, s. 121.

³³ Sezai Kurtaran, **Tasavvuf Risalesi**, s. 59.

³⁴ a.g.e., s. 59.

³⁵ Enfâl, 8/29.

³⁶ Sezai Kurtaran, a.g.e., s. 60.

“Peygamberler ruhen her zaman mevcuttur. Peygamber Efendilerimiz, diğer dünyaya irtihal etmiş olsalar da ruhen hâlâ peygamberdirler ve Allah tarafından kendilerine geniş manevi tasarruflar verilmiştir. Evliyaların da müminlere, şühedaya tasarrufları vardır. Diğer bir grup, ricâlü'l-gaybtır. Ricâlü'l-gayb, Allah'ın isimlerini kendilerinde toplayan, Allah'ın yardımına vesile kullardır. Ricâlü'l-gayba geniş manevi tasarruflar verilmiştir. Dünya hayatında iken Allah onları manevi olarak hazırlar. Kalp ve beyinlerinde olan kötü düşünceler, manevi ameliyat ile alınır. Bu ameliyatlar, Peygamber'e yapılan ameliyatlara benzer. Ancak Peygamber'inki daha açık olup, maddede ve mânâda zuhuru görülür. Bedenen yeryüzünde olmadıklarından onların vazifelerini üstlenenler, Allah'ın tertibi gereği, zamana uyumlu şer-i şerifi devam ettiren evliyalarlardır. Bu anlamda evliyalar, enbiyaların varisleridir.”³⁷

“Kur'an'ı Kerim'de geçen veli, evliya kelimeleri tercüme edilirken, bu kelimelerin anlamlarını tam karşılamayan ifadeler kullanılmaktadır. Allah Teâlâ Maide suresi 51. ayetinde Ey inananlar, Yahudileri ve Hıristiyanları evliya (veliler) edinmeyin! Onlar, birbirlerinin evliyalarıdır (velileridir). Sizden kim onları kendine evliya (veli) yaparsa, o onlardandır. Şüphesiz Allah, zalim toplumu doğru yola iletmez.”³⁸

Ey inananlar, benim de düşmanım, sizin de düşmanınız olanları evliya (veliler) edinmeyin! Siz onlara karşı sevgi yöneltiyorsunuz; oysa onlar Hak'tan size gelene küfredmişler, Rabbiniz olan Tanrı'ya inanmanızdan dolayı elçiyi de, sizi de (yurtlarınızdan) sürüp çıkarmışlardır. Eğer siz, benim yolumda cihat etmek ve benim rızamı aramak amacıyla çıkmışsanız (nasıl) onlara karşı hala sevgi gizliyorsunuz? Ben, sizin gizlediklerinizi ve açığa vurduklarınızı bilirim. Kim sizden bunu yaparsa, artık o elbette yolun ortasından şaşırıp sapmış olur.³⁹

Allah'ın evliyaları bu dünyada insanlara yol gösterdikleri gibi diğer dünyada da tasarrufları devam eder.

“Evliyanın, peygamberler gibi kendi yerlerine evliya tayin etmeye yetkileri yoktur. İslam dünyasındaki büyük problemlerin gerçek sebebinin burada aramak gerekmektedir. Evliya olmayan kişilerin kendilerine evliyalık süsü vermeleri yanlıştır. Ve bu kişiler ümmetin en şerhileridir. Velilik ise kişinin kendi kesbi gayretiyle elde edilebilecek bir makamdır. Ayrıca kadından evliya, mürşit olamaz.”⁴⁰

“Senden önce de erkeklerden başkasını peygamber olarak göndermedik. Melaike ve kadından da peygamber göndermedik. Melaikeyi ve kadını peygamberlik sıfatına uygun yaratmadık.”⁴¹

³⁷ a.g.e., s. 60.

³⁸ a.g.e., 62.

³⁹ Mümtebine, 60/1.

⁴⁰ Sezai Kurtaran, a.g.e., s. 62.

⁴¹ Nahl, 16/43.

“Peygamberimiz Efendimiz: “İlim beşikten mezara kadardır.”⁴² Buyurdular. Mürşit, dünyaya Allah'ın peygamberlerden sonraki en büyük rahmeti olarak gönderilmiştir. Evliyanın evliyalık makamını şefaath makamından olan bir rahmet olarak anlamış ve peygamberler âlemlere rahmet olarak gönderildi iseler, onların varisleri de âlemlere rahmet olan kişilerdir. Allah'ın rahmeti her zaman mevcuttur. Bu rahmeti peygamberlerin olmadığı yerlerde onların varisleri olan evliyalar temsil ederler.”⁴³

Bu türlü rahmet-i ilahiye müşahade etmek ehline zor değildir. Allah'ın bu sonsuz rahmetini kıyamete kadar devam ettireceğinden kimsenin şüphesi olmasın. Ezel-i ervah diploması taşıyan ehli-i tevhit, ehli-i tasavvuf, ehli-i tarik olan Allah'ın sadık kullarını, gene Allah'ın vazifelendirdiği Varüs'ün-Nebi, nedim-i ilahi olan irşat vazifeli, Peygamber Efendimiz'e biat vecibesini naçiz şahsında taşıyan bu vazifeli zevat, kıyamete kadar yeryüzünde mevcuttur. Hazret-i Allah sahtelerin şerlerinden cümle kullarını korusun, âmin.⁴⁴

“Tasvip edilen evliya her devirde mevcuttur. Bu türlü rahmet-i ilahiye temsil eden evliyalar olmadığı zaman kıyamet kopacaktır. Ayrıca herhangi bir zamanda, mürşit olmadığını iddia eden kişiler küfür işlemiş olurlar. Varisü'n Nebi olan evliyasını kullarına her devirde ihsan eyleyip, cümle kullarını mahrum etmeyen Rabbimiz, rahmeti ve merhameti ile bu türlü rahmetini mevcut kılmiştir. Her hangi bir zamanı kastederek, bu zamanda mürşit yoktur, demek küfürdür. Rabbine zulmü reva gördüğünden bu türlü bilgisizliğini şahide ihtiyaç duymadan kanıtlamış olur.”⁴⁵

Elâ inne evliyaallahî havfun aleyhim ve lâ hümm yahzenun⁴⁶ ayetinde Allah'ın hitabı çok açık ve sarîh: İyi anlayın ve iyi bilin ki, evliyam için korku yoktur onlar üzülmecekler de. Âdem'in terakkiyyâtı için Halik-i Zül'celal rahmetini arza namütenâhî yaymış, kullarım derecelerini yüceltsin, diye.

Allah, ruhlara imanları ve ibadet taatları ile kavisi tamamlayıp, daha yüksek dereceler elde etme imkânı bahşedilmiş olduğundan, dünya kazanç yeridir, çok kıymetlidir ve onun ehli onun kadrini bilendir. Bilemeyenler için, İsrâ Suresi 110. Ayette Hazret-i Halik ikaz ediyor kullarını: “De ki: İster Allah deyin, ister Rahman deyin, hangisini deseniz olur. Çünkü en güzel isimler O'na hastır. Namazında yüksek sesle okuma. Onda sesini fazla da kısma, ikisinin arası bir yol tut.”⁴⁷

⁴² İbn. Mace, Mukaddime, 17.

⁴³ Sezai Kurtaran, a.g.e., s. 60.

⁴⁴ a.g.e., s. 72.

⁴⁵ a.g.e., s. 72.

⁴⁶ Yunus, 10/62.

⁴⁷ Sezai Kurtaran, a.g.e., s. 68.

III. ZİKİR

Zikir, konuşmak, anlatmak, bir şeyi unutmayıp zihinde tutmak, ezberlemek, sena ve övgü, bir şeyi unuttuktan sonra hatırlamak, yükseklik ve şeref gibi anlamlara gelir. Zikredene zâkir, zikredilene mezkûr denilmektedir. Allah'ı anmak ve hatırlamak onu unutmamak (nisyan) ve geflet hlinde olmamak , “La ilahe illallah” cümlesini söylemek, belli kelime ve ibareleri belli zamanlarda düzenli olarak söylemek de zikir olarak değerlendirilir.⁴⁸ Tasavvufta zikir denilince “Allah'ın anılması” özel anlamı anlaşılır. Hz. Peygamber'in hadislerine baktığımızda bu anlamda hadisleri⁴⁹ görmekteyiz. Hz. Aişe'den (r.a.) rivayet edildiğine göre: “Rasulullah (s.a.v.) her durumda Allah'ı anardı.”⁵⁰

Kur'an-ı Kerim'in çeşitli ayetleri, müminleri Hakk'ı zikre davet eder. Kur'an'da 268 defa geçen zikir kavramı tevhit, vahiy, Kur'an, dua etmek, nasihat ve bizzat 'zikir' anlamlarında kullanılmıştır.⁵¹ Zikrin en değerlisi, ben ve benden önce gelen nebilerin yaptığı 'La ilahe illallah'tır. Kelime-i Tevhit “La ilahe illallah” kelimesi, kelimelerin en büyüğü ve kalelerin en yükseğidir. Sadece dil ile değil, kalp ile de söylenmelidir. Sadece kelime-i tevhit değil birçok dua ve ayet de zikir ifadesi olarak söylenebilir. Bir müminin, sabahleyin yatağından kalkarken, sokağa çıkarken ve işine başlarken besmele çekmesi bile en tabii birer zikir olarak değerlendirilmiştir.⁵² Ali Sezai Tasavvuf Risalesinde, bazı ayetlere vermiş olduğu anlamlar ve bunların yorumları üzerinde durmuştur. Bunlardan bazıları şunlardır: “Artık beni zikrediniz ki ben de sizi zikredeyim ve bana şükrediniz, bana nankörlükte bulunmayınız.”⁵³

“Hazret-i Allah'ın yalnız Muhammed ümmetine ihsan ettiği, hitab-ı ilahi, biz acizlere merhamet-i ilahi sonsuz rahmetinin zikrullah olduğunu ifade ediyor. Ehline malumdur ki onlar Allah'ın lütfettiği hikmeti bilerek mutmain olurlar. Taklidi imanı, tahkike ulaştıramayan, bu türlü rahmet-i ilahiden mahrumdur.”⁵⁴

⁴⁸ Uludağ, a.g.e., s. 588; Cebecioğlu, **Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü**, s. 728.

⁴⁹ “Nerede bir topluluk toplanır ve Allah'ı anarlarsa melekler onları kuşatıp çevrelerinde dönerler. İlahi rahmet onları kaplar. Yüce Allah kendi yanında bulunanlara onları anlatır.” Müslim, Ebu Hureyre'den rivayet etmiştir. “İçerisinde Allah zikredilen evlerin misali ile içeriside Allah zikredilmeyen evlerin misali, diri ile ölünün misali gibidir.” Buhârî, Daavât, 66; Müslim, Salâtü'l-Müsâfirin, 211.

⁵⁰ Müslim, Kitabul Hayz, 373.

⁵¹ Kurtaran, a.g.e., s. 69; Geniş bilgi için Bkz., İsmail Karagöz, **Kur'an'da Zikir Kavramı ve Allah'ı Zikir**, DİBY, Ankara, 2007, s. 15; Selçuk Eraydın, **Tasavvuf ve Edebiyat Yazıları**, Mavi Yayıncılık, İstanbul, 1997, s. 126.

⁵² Sezai Kurtaran, a.g.e., s.65.

⁵³ Bakara, 2/152.

⁵⁴ Sezai Kurtaran, a.g.e., s. 72.

Zekeriya: Rabbim! (oğlum olacağına dair) bana bir alamet göster, dedi. Allah buyurdu ki: Senin için alamet, insanlara üç gün işaretten başka söz söylememendir. Ayrıca Rabbini çok zikret; sabah, akşam tespih et.⁵⁵

“Beşerin alışageldiği ölçüler dışında harikulade hallerin peygamberlerde zuhuru, unutulmasın diye rahmettir. Allah’ın kullarına vermiş olduğu bu rahmete karşılık, kullarından istediği ve emrettiği, zatının zikredilmesidir. Ehl-i Tasavvuf bu ayeti esas alarak günlük virdlerini sabah ve akşam olarak talim ederler.”⁵⁶

Hacca ait ibadetlerinizi ifa ettiğiniz zaman, babalarınızı zikrettiğiniz gibi veya daha ziyade olarak Allah Teâlâ’yı zikrediniz. İnsanlardan öylesi vardır ki: Ey Rabbimiz bize nasibimizi dünyada ver der. Böyle kimselerin ahirette nasibi yoktur.⁵⁷

“Allah (c.c.) bu ayette kulum senin şahsında rahmetimi gör, zatımı ‘kesir zikret’ demektedir. Çok çok anlamı taşıyan bu kelimedede, kesirin ölçüsü olmayıp, Kur’an’ın pek çok yerinde ‘zikran kesirâ’ buyrulur. Savaş meydanlarında hasmı sindirmek için şecereyi söylemek hasmın moralini bozar. Cesaretini kırar. Şecerenizi bağırarak söylediğiniz gibi daha yüksek bir sesle Allah’ı zikredin. Allah, hacda sadık kullarına bahşettiği rahmetini, diğer kulları için de ihsan etmiştir. Bu anlamda Allah, rahmetimi gör, zatımı, şedit, bütün gücünle zikret demektedir.”⁵⁸

Allâh’ın mescidlerinde, Allâh’ın adının anılmasına engel olan ve onların harap olmasına çalışandan daha zâlim kim vardır? Bunların, oralara korka korka girmeleri gerekir (başka türlü girmeğe hakları yoktur). Bunlar için dünyada rezillik, âhirette de büyük azab vardır.⁵⁹

“Allah kullarını ihya etmek için zikrullahı lutfetmiştir. İmanlı ve Muhammedi şeriata bağlı olmayanlar, Allah’ın isminin anılmasına vesile olan bu yerlere insanları teşvik etmeleri gerekirken, aksine men etmişlerdir.”⁶⁰

Görmedin mi göklerde ve yerde olan kimseler, kanatlarını çırparak uçan kuşlar Allah’ı tespih ederler? Her biri kendi duasını ve tespihini bilmiştir. Allah da onların ne yaptıklarını bilmektedir.⁶¹

Zikir, tasavvuf ıstılahında bazı kelimelerle Allah’ı anmak demektir. Sufilerin esas gayesi, Allah’ın sıfatlarında ve zatında fani olmaktır. Allah’ta fani olmak için ilk vasıta aşktır. Zikir, aşkı celbeder, kalbi kötülüklerden temizler. Bunun için zikir sufilerce

⁵⁵ Al-i İmran, 3/41.

⁵⁶ Sezai Kurtaran, a.g.e., s. 72.

⁵⁷ Bakara, 2/200.

⁵⁸ Sezai Kurtaran, a.g.e., s.72.

⁵⁹ Bakara, 2/114.

⁶⁰ Sezai Kurtaran, a.g.e., s.73.

⁶¹ Nûr, 24/41.

tasavvuf yolundaki en önemli ilerleme basamağıdır.⁶² Sufilerin çoğunluğuna göre zikir, kalp ve dil ile olur. Kalbin daimi zikrine lisan zikri ile ulaşılır. Tesirli olan kalp zikridir. Kul hem dil, hem kalp zikriyle kemale ulaşır.⁶³

Zikir, kulun huzuru için gereklidir. İnsanın huzura ermesini engelleyen unsurlar vardır. Zikir, müminin miracıdır. Allah'a yakınlaşmaya vesiledir. Kul Allah'a yakınlaştıkça O'na âşık olur. Tasavvufun ulaşmak istediği de budur. Allah Teâlâ tarafından indirilen kitapların birinde; kulum üzerinde galip olan hâl zikrim oldu mu, o bana âşık olur, ben de ona, diye yazılmıştır.⁶⁴

İbadetlerde hem dil, hem beden, hem de kalp zikir halindedir. Dil anarak, kalp O'nu düşünerek, beden ise O'na boyun eğerek bunu yapar. İbadetlerin yeri, zamanı, adedi belirlenmiştir. Ama zikrin yeri, zamanı, adedi belirlenmeyip, 'ayakta, oturarak, yatarak'⁶⁵ ifadeleriyle insanın her durumda zikredebileceği bildirilmiştir. Bir diğer nokta da en şerefli varlık olarak yaratılan insanın ve diğer bütün mahlûkatın ortak ibadetleri zikirdir.⁶⁶

*"Namazı bitirdiğiniz zaman ayakta, oturarak ve yanlarınız üzerinde (uzanarak) Allah'ı anın; güvene kavuştuğunuzda namazı (tam) kılın. Çünkü namaz, müminlere vakitli olarak farz kılınmıştır."*⁶⁷ Bu ayette Allah namazı ayrı, zikri ayrı olarak beyan etmiştir. Namazın farz olduğu ve vaktinde kılınmasının müminler üzerine Allah'ın emri olduğu ifade edilmiştir. Allah'ı zikreden mümin kulların, huzura kavuşacağı ve namazı da ancak onların dosdoğru kılacakları bildirilmiştir.⁶⁸ Peygamberimiz dört arkadaşı Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali'ye farklı zamanlarda birer münasebetle zikri tarif etmiştir. Tarif etmiş olduğu zikir telkini daha sonraki tarikatların bu usullere göre zikretmelerine sebep olmuştur. Tarikatlar esasen ikiye ayrılmıştır. Bunlar Hz. Ali'den dolayı Alevi, Hz. Ebubekir'den dolayı Bekrî olarak ifade edilirler. Yalnız Nakşibendî tariki Bekri, diğer bütün tarikler Alevî olarak belirtilmişlerdir. Bununla beraber bir salık hem Bekri hem de Alevi olabilir. Zira iki yolun da sonu birdir.⁶⁹

⁶² Süleyman Ateş, **Sülemi ve Tasavvufi Tefsiri**, Sönmez Yayınları, İstanbul, 1969, s. 210.

⁶³ Ebubekir Muhammed el-Kelâbâzî, **Ta'arruf**, Hazırlayan, Süleyman Uludağ, Dergah Yayınları, İstanbul, 1992, s. 157.

⁶⁴ Sezai Kurtaran, a.g.e., s. 72.

⁶⁵ Nisa, 4/103.

⁶⁶ Sezai Kurtaran, a.g.e., s. 74; İhsan Kahveci, Kur'an'da Zikir Kavramı ve Boyutları, MÜSBE, TİB, Tefsir Bilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 1995, s. 61.

⁶⁷ Nisa, 4/103.

⁶⁸ Sezai Kurtaran, a.g.e., s. 74.

⁶⁹ a.g.e., s. 74; Ebu Nasr Serrac Tusi, **el-Lüma; İslam Tasavvufu Tasavvufla İlgili Sorular Cevaplar**, çev. Hasan Kamil Yılmaz, Altınoluk Yayınları, Ankara, 1996, s. 499; Mehmet Ali Aynî, **Tasavvuf Tarihi**, Haz. Hüseyin Rahmi Yamanlı, İstanbul, 1992, s. 242, 243; Mustafa Kara, **Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1988, s. 201.

Hiz. Ali Peygamber'den "Allah'a en yakın kulların ve kullara en kolay olan yolun gösterilmesini istemiş, Hiz. Peygamber de kendi huzurunda Ali'ye diz çöktürüp, gözlerini yumdurmuşlar. La ilahe illallah cümlesini üç kere zikretmişler. Hiz. Ali dinlemiş. Sonra da Hiz. Ali bu cümleyi üç kere zikretmiş, Peygamberimiz dinlemişler. Zikrin ilk öğretim ve öğrenme üslubu bu şekilde olmuştur. Hiz. Ebubekir Sevr Mağarası'nda Allah Resulünden: Mahzun olma Allah bizimle beraberdir.⁷⁰ Ayetiyle hafî zikri ve Allah ile birliktelik telkinini almıştı. İslam ile müşerref olan Hiz. Ömer'e ilk tevhit zikrini telkin eden de Allah Resulüdür.⁷¹

"Allah'ın kullarına en büyük hediyesi, imanın göstergesi Allah'ı zikretmektir."⁷² Ben kulumu zikretmezsem, kulum beni zikredemez. Hitabı, Allah'ın kuluyla kurduğu iletişimde, zikri vesile kıldığının da bir göstergesidir. Zikir, dervişin en büyük zenginliğidir."⁷³

IV. AŞK

Aşk, aşırı derecedeki sevgi, muhabbet, yakınlık anlamlarına gelir. Sevene âşık, muhib; sevgiliye habib ve mahbûb denir.⁷⁴ Kur'an ve hadiste de bu iki kavramın kullanıldığını görmekteyiz.⁷⁵ Tasavvufta aşka, Allah'a vuslat yolunda, salikin elde etmesi gereken en önemli makam gözüyle bakılır.⁷⁶

Sufiler, aşkı, Allah'ın yaratma dürtüsü olarak gösterirler. Onlara göre aşk, tanımlanamaz. Ancak aşkın etkilerini anlatmak mümkündür. Kâinatın sırrı aşktır. Allah sevgisini uyandıran şey, her şeyden önce Allah'ın insanlara karşı duyduğu sevgidir. Eğer Allah, insanları zaten sevmemiş olsaydı, onların O'nu sevmeleri mümkün olmazdı. Allah insanları onlara olan sevgisinden yaratmıştır.⁷⁷

Allah'ı bilen O'nu sever. O'nun hakkındaki bilgisi arttıkça, sevgisi de artar. Sevginin kuvvetli olanına da aşk denir. Aşkın anlamı aşırı derecede sevgi demektir. Bu

⁷⁰ Tövbe, 9/40.

⁷¹ Sezai Kurtaran, a.g.e., s. 70.

⁷² Peygamber Efendimiz 'Cennet bahçelerini gördüğünüz zaman orada yiyiniz, içiniz ve istifade ediniz,' buyurmuştur. Cennet bahçeleri nedir? Sorusuna, Zikir meclisleri, diye cevap vermiştir." Tirmizî, Daavât, 82; İbn Hanbel, 150.

⁷³ Sezai Kurtaran, a.g.e., s. 70.

⁷⁴ a.g.e., s. 18.

⁷⁵ Maide, 5/54; Âl-i İmrân, 3/31.

⁷⁶ Mustafa Kara, **Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2006, s. 137.

⁷⁷ Sezai Kurtaran, **Nasihât Risalesi**, s. 18; "O onları sever, onlar da O'nu severler". Maide, 5/54.

sebeple Hz. Peygamber'e müşrikler, Hira Mağarası'na sık sık gitmesi ve ibadet etmesi sebebiyle "Muhammed (kendi) Rabbine âşık oldu." ifadesini kullanmışlardı.⁷⁸

Allah Teâlâ'yı seven tevhit emrine uyar, O'nun emir ve yasaklarına sıkıca bağlanır ve hükmüne teslim olur. Allah'ın kullarıyla kurduğu bağ, kulların Allah'a besledikleri muhabbetle farklı şekillerde oluşmaktadır.⁷⁹

Allah aşkı (sevgisi), bütün hal ve makamlara sirayet eder. Allah aşkı, en son makam ve en üstün derecedir. Hak kendisini aşkla nitelemiş ve 'Vedûd' diye isimlendirmiştir.⁸⁰ Bu muhabbet makamına erişildikten sonra diğer makamlara ulaşmamak diye bir şey olmaz. Çünkü şevk, ünsiyet, rıza ve bu gibi makamlar muhabbetin meyvelerindedir. Muhabbetten önce gelen her makam (tövbe, sabır ve zühd) ise, muhabbetin ancak başlangıçlarından biridir.⁸¹

Muhabbete (aşka) ulaşan kişide hayret, dehşet ve şahsi nitelikleri kaybetme vardır.⁸²

"Kulun kalbine doğan saygı hissi Allah sevgisinin alametidir. Allah aşkının alametlerinden biri de sevgiliyi çok zikretmektir. İki insan arasında yaşanan Mecazi aşkta bile sevgiliyi düşünme, anma, görme istekleri oldukça yoğun yaşanır. Zikrullah, Allah Teâlâ'nın kulunu sevdiğinin bir delilidir. O, Allah'ın kuluna yaptığı en büyük lütuflardan biridir."⁸³

"Kulun Allah (c.c.)'i sevdiğinin alametleri ve halleri kişiden kişiye değişebilir ve farklı anlamlarla, tezahürlerle ortaya çıkabilir. Allah'ın kuluna olan muhabbeti ise kuluna hayır dilemesi ve rahmet etmesiyle gerçekleşir. Allah sevdiği kuluna her türlü nimeti ihsan eder, dünya ve ahiret sevabı verir, Cehennemden onu emin kılar, gûnahtan korur, yüce haller ve yüksek makamlar ihsan eder."⁸⁴

"Aşk ilâhidir. Mecazisi varsa da bu mecazi aşk vuslatla bittiği için hiç bir önem ve kıymeti yoktur. Aşk-ı ilâhi ise vuslatla arttığı için dünyadaki en kıymetli şeydir. Aşk-ı ilâhîyi elde etme yolunu ifade eden pek çok sözü mevcuttur. Bunlardan ikisi şöyledir: Ya Rabbi ezel-i bezminde bir damla ilim vermiştin. O damlayı ulaşmak için yanıp tutuştuğu ummana sen eriştin. Allah'tan aşkını isteyin. Kuru odun gibi olmayın. Allah'a aşk, Allah'a kulluk yapmadan elde edilmez Allah'a kulluk yapmadan ben Allah'a âşığım diyorsa bir kişi; onun âşık olduğu, Allah değildir."⁸⁵

⁷⁸ Sezai Kurtaran, a.g.e., s. 18.

⁷⁹ a.g.e., s. 22.

⁸⁰ Uludağ, a.g.e., s. 60.

⁸¹ Sezai Kurtaran, a.g.e., s. 17.

⁸² a.g.e., s.21; Ferîdüddîn Attâr, **Tezkiretü'l Evliya**, Erkam Yayınları, İstanbul, 2007, s. 248-257.

⁸³ Sezai Kurtaran, **Tasavvuf Risalesi**, s. 73.

⁸⁴ Sezai Kurtaran, **Nasihah Risalesi**, s. 19.

⁸⁵ Sezai Kurtaran, **Tasavvuf Risalesi**, s. 77.

Bu dünyaya gelmeden önce insan; Allah'a büyük bir bağlılıkla Allah'ın; elestü bi-rabbiküm hitabına *bela* demiş, ilk muhabbet hâsıl olmuştur ve O'nu sevmiştir. Aşk-ı ilâhiyi elde etmek, Allah'a ibadetle vuku bulur. Bunun dışındaki âşıklık iddiaları kuru bir sözden başka bir şey değildir. İlâhi bir aşk vardır. Aşk ilâhidir, Allah'a olan hayranlıktır aşk, O'nu idrak etmektir aşk, O'ndan korkmak, emri üzere yaşamaktır aşk, o anıldığı zaman, iç âleminden yaşlar fişkırmasıdır aşk. İç âleminden dışarıya bazen vurur bazen vurmaz, çok zaman vurmaz. O gözyaşları pek sızmaz, pek enderdir, Allah orada da korur, riya olur diye göstermez gözyaşlarını, içine akıtır. İşte sonsuz rahmet-i ilâhi. Aşk, aşk-ı ilâhi, başka aşk yok.⁸⁶

V. RABİTA

Kelime anlamı bağ, ilgi, birlik ve cemiyet olan rabita, tasavvuf düşüncesinde müridin dünya ve dünya ile ilgili şeyleri kalbinden çıkarıp, şeyhinin şahsını gönül gözünün önüne getirmesi, kalbini ona bağlaması demektir.⁸⁷ Şeyhin suret ve şeklini zihinde tahayyül ve tasavvur ederek, o suretten kalbe feyiz geleceğine inanmak anlamı verilir. Rabita-i muhabbet, şeyhi severek hatırlamak, rabita-i telebüs; sıkışık zamanlarda şeyhten yardım istemek, nerede olursa olsun şeyhin imdada koşacağına inanıp 'yetiş ya pir'denilmesidir.⁸⁸

Rabıtada esas olan, Allah'ın sevdiklerinin anılmasıyla, O'nun rahmetinin celbedilmek istenmesidir.⁸⁹ Sizi Allah'a ulaştıracak bir vesile arayınız⁹⁰ daki hikmet aslında budur. Yine, Ey iman edenler, Allahtan korkun ve doğrularla beraber olun.⁹¹ Rablerine (yaklaşmak için) bir vesile arıyorlar. O'nun rahmetini umuyorlar ve azabından korkuyorlar. Şüphesiz senin Rabbinin azabı korkunçtur.⁹² Ayetleri de buna işaret eder.⁹³

⁸⁶ Sezai Kurtaran, **Nasihah Risalesi**, s. 25.

⁸⁷ Kara, **Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi**, s. 186.

⁸⁸ a.g.e., s. 238.

⁸⁹ Sezai Kurtaran, **Tasavvuf Risalesi**, s. 52.

⁹⁰ Maide, 5/35.

⁹¹ Tevbe, 9/119.

⁹² İsrâ, /57.

⁹³ Sezai Kurtaran, a.g.e., s. 53.

Rabita Allaha ulaşmanın başlıca giriş kapısıdır. Müridin, kalben şeyhiyle beraber olmasıdır. Bu yolla şeyhinde fani olmadan, Rabbe vuslat olması mümkün değildir.⁹⁴ Rabita imanın tezahürlerinden biri olup, tasavvufun titizlikle üzerinde durduğu yegâne araçtır.⁹⁵

Günlük yaşamda sevgi, sevgilinin hayalini, güzelliğini, hal ve hareketlerini düşünerek, kalbi sevgiliye bağlamak demekse, rabita da, salikin mürşidine sevgiyle gönülden bağlanmasıdır. Rabitaya ‘sevgiyle bağlanmak’ anlamı dışında ‘aynileşme’ anlamı da verilir. Şöyle ki, tasavvufta hedeflenen insanın, kâmil bir insan olmasıdır. Bu düşünceyle müridin gönlüne kâmil bir model konur ki bu da şeyhidir. Mürit onunla aynileşmeye çalışır.⁹⁶ Rabita, Allah’a layık kulların gönül kapısı, aşk mihengi, mürşide rabt olmak, iman tecellisi, kula bahşedilen rahmet terazisidir.⁹⁷

“İslam’ın gönül boyutunu idrak etmiş kimseler, rabitanın hakikatini anlayabilir. İnsan şeytanın tahrikiyle karşılaştığı zaman, bunu kendi iradesiyle izale edemezse, Allah’ı zikrederek aczini itiraf ederek rabita yapar. Allah’ın zati sıfatı olan “mühalefetün lil hâvadis (yarattığı hiçbir şeye benzemeyen) ile Rabbini bir şekilde tahayyül edemeyeceğinden, rabita ederek Allah’a iltica eder. Rabita esasen Allah’a müracaat kastı ile Hz. Peygamber’in sureti tahayyül edilerek, peygambere yapılır. Ama insanlar doğrudan peygamberle kalbi bir bağ kurmada acze düştüğü için, onun verasetini taşıyan mürşidi düşünerek rabita ederler. Bu anlamda rabita aslında Allah’ın kuluna ilahi bir rahmeti olup, kulun ferahlaması için ihsan edilmiştir.”⁹⁸

Rabitada esas olan samimiyettir. Samimiyetle yapılan rabita reddolunmaz. Kişi bunun usulünü çok bilmeseye bile samimiyetle yapılması yeterlidir. Çünkü Allah için önemli olan ihlâstır, samimiyettir. Yeter ki rabita edilen mürşitte isabet edilsin. Müride düşen esas vazife Mürşidinde isabet ettirebilmesidir.⁹⁹

“Rabitaya karşı çıkanlar, rabita ile Allah’tan başka birisine sığınılıyormuş anlamını çıkarmışlardır. Bu tamamen zorlamalı bir çıkarımdır. Ya da art niyetli nasipsizlerin yorumlarıdır ki bu tür yorumlara kimse kulak asmasın. Aksi halde bu yolculuk ona yükten başka bir anlam ifade etmez, mürid nasiplenemez. Sadıklarla, şahitlerle, doğrularla ve sadıklarla beraber olmak Kur’ân-ı Kerim’in tavsiyeleri arasındadır. Hazret-i peygamber (s.a.v.), Allah’ın rahmet tecellisi, vahy-i ilâhînin geliş yolu, onun duası, müminler için bir sekine ise, o insanların içinde iken azap olunmayacakları müjdesi verilmişken, onu düşünmek, Allah’tan bir hacet konusunda ona manevi olarak müracaat etmenin sakıncası ne olabilir ki. Onu veya

⁹⁴ a.g.e., s. 53.

⁹⁵ a.g.e., s. 54.

⁹⁶ a.g.e., s. 55.

⁹⁷ Sezai Kurtaran, **Nasihat Risalesi**, s. 54.

⁹⁸ a.g.e., s. 56.

⁹⁹ a.g.e., s. 52.

onun verasetini taşıyan birisini düşünerek oradan beklemek, dinen ne sakınca taşır ki? ”¹⁰⁰

“Kim de, burada kör ise ahrette de kördür. Yol bakımından da daha sapıktır.” [İsra, 17/72] Ayetini idrak etmiş bahtiyarlardır onlar. Onlar şeytandan tahrik geldiği zaman, kendi iradeleri ile izale edemezlerse Allah'ı zikrederek, aczini itiraf ederek rabıta yaparlar. Allah'a iltica ederler. Zati sıfatı olan "muhalefet ün li'l-havadis" (yarattığı hiç bir şeye benzemeyen) Rabbini bir şekilde tahayyül etmeden rabıta edemeyeceğinden rahmet-i ilahi olarak kuluna ferahlık ihsan etmiş. Şeriatıyla yükümlü olduğu Allah'ın elçisi Peygamber Efendimiz ahirete yürümüşse hayatta olan varisini Allah'a müracaat etmesi için Resul-i Ekrem ve Nebiy-yi muhterem (s.a.v.), Efendimizin talimi üzere rabıta yapar. Allah'a müracaat kastı ile şeriatına tabi olduğu, Peygamber Efendisinin suretini tahayyül ederek, o sureti tahayyül edemiyorsa, veraset taşıyan müşidini bir an müracaat kastı ile düşünmesi ve mutmain olmaması düşünülemez. Samimiyetle yapılan rabıta reddolunmaz. Yeter ki müşidi sahte olmasın. Müşidin bir ölçüsü de rabıtaadır. İbadet ve taat anında şeytan engellemek ister. İşte o an, kastın Allah olarak rabıta yaptığın an, bir anda o engelin imha olduğunu göreceksin. ”¹⁰¹

Ehil olmayanlar, rabıtayı bilmediği için küfür zanneder. Kesinlikle bilelim ki, imandır. Amentü'ye küll olarak iman edenlerin, kitab-ı ilahiyi, Peygamber Efendimizin tebliğ ettiği şeriatı kabul edenlerin, Allah'ın lütf-u olan tertibi, tanzim-i ilahiyi kabul etmesi ile yaşayabilen bahtiyarların yoludur bu. Tasavvufur, tarikattır. İhlâs, takva, vera bu yolda yaşanır. Rahmeti olarak üzerinde titizlikle durulan ehl-i tasavvufun yegâne silahıdır. La ilahe illallah'ın manasını yaşayıp ehl-i tevhidin, ehl-i aşkın yegâne ümidi, dayanağı Hazret-i Allah'tır.

Eba Hureyre (r.a.)'dan rivayet edilen hadis-i şerifte: Zikir meclislerini arayan melaikeler vardır. Zira melaikelerin gıdası zikrullahıdır. Hadis-i Şerifin nihayetinde melaikelerinin sualine cevaben: Ey melaikelerim, sizleri şahit kılarım ki, o mecliste bulunanları korktuklarından emin, umduklarına nail eyledim. Onlar öyle kemâlâtlı kullarımdır ki, onların yanına şaki gelmez. Onu da affettim." diye buyurdu, Hazret-i Allah(c.c.).”¹⁰²

VI. KADIN

İslam'dan önce kadın, hak ve özgürlükler konusunda kısıtlamalar yaşamıştır. İslam ile birlikte, pek çok hakka sahip olmuştur. Kur'an, birçok yerde, mümin ve Müslüman

¹⁰⁰ a.g.e., s. 56.

¹⁰¹ a.g.e., s. 47.

¹⁰² a.g.e., s. 55.

erkeklerden, onlar ile aynı dini mükellefiyetleri paylaşan mümüne ve Müslime lerden de bahseder.¹⁰³

“Tarih boyunca kadın bir hizmetçi, bir köle olarak görülmüş, bir eşya gibi alınıp satılmış, mülkiyet, miras gibi temel hak ve hürriyetlerden mahrum bırakılmış, insanca yaşamasına ve gelişmesine önem verilmemiştir. Oysa kadın bir taraftan annelik vasfıyla insan varlığına sebep olan, eş sıfatıyla dünya hayatının iniş ve çıkışlarında erkeğe yol arkadaşlığı yapandır. Kadınlar İslam dini ile tarih boyunca kavuşamadıkları hak ve özgürlüklere kavuşmuşlardır. İslam kadın hakları konusunda pek çok yenilik getirmiş, kadına hak ettiği değeri vermiştir. Sadece birkaç tanesini sayacak olursak; Yüce Allah Bakara 187. Ayette, Onlar sizin elbisenizdir, siz de onların elbisesisiniz buyurarak bu konuyu oldukça açık kılmıştır. Zira Allah katında kadın ile erkek eşittir, kadın ve erkek bir bütünün iki parçası gibidir. Erkeklerin kadınlara sevgi ve şefkat göstermeleri emredilmiş, kadınların da erkekler gibi ilim öğrenmeleri farz olarak görülmüştür.”¹⁰⁴

İslam tasavvufunun başlangıcına gidecek olursak, Rabiâtü’l-Adeviyye ilk karşımıza çıkacak olan sufidir. Allah korkusunun ve zühdün yoğun bir şekilde yaşandığı dönemde, Allah aşkını ve ümidi ilk dillendiren sufi, Rabia’dır.¹⁰⁵

Örtünme ile ilgili ayetler,¹⁰⁶ toplumda kadının korunması, incitilmemesi ve neslin devamının sağlanabilmesi için bir gerekliliktir. İnsanların huzurlu bir şekilde yaşayabilmeleri ve aile kavramının devam edebilmesi için kadın ve erkeğin örtünme ile ilgili hükümlere riayet etmesi gerekir. Bu ayetler insanların maddi ve manevi menfaatlerini sağlamayı amaçlar. Kadınların haklarını kısıtlamayın.¹⁰⁷

“Kadın hürmete ve sevgiye lâyık kılınmıştır. Erkek gibi bazı hallere mukavim ve tahammülü olamaz. Allah emrinin hilafına hareket etmedikçe, kadınlarla alakalı olarak müstakil bir bölüm açmıştır. Rahmet-i ilahi kadınlar için daha hoşgörülü, ferahlatılmış ihsan edilmiş olup, erkeklerin hayatlarında maddi ve manevi ilahi imtihanları kadınlara tanınan müsamahalı teklifata eş değer olmayıp, kadın maddi ve manevi yapısı ile erkeğe eşdeğer yaratılmamıştır. Kadınlara bahşedilen rahmet-i ilahi, erkeğe nazaran daha iltimaslı kılınmıştır. Fakat her şey maksada ve hikmete mebnî yaratıldığı değeri taşır. Noksanlık gibi görmemek gerekli olup, yaratılan her şey yaratıldığı değeri ile değerlidir. Birini diğerine karıştırma zulüm olur. Bu hikmeti bilmek kadına karşı vazifemizi idrak, Hazret-i Allah'a karşı edeptir. Tertib-i tanzim-i ilâhiyi, kulluk vecibesini yerine getirmek kastı ile bilmek edeptir.”¹⁰⁸

“Kadının en yüksek makamı hatunluktur. Kadından şeyh olmaz. Kadından şeyh olamayacağı meselesi, kadının değerinin tartışılmasıyla ilgili değildir. Kadın muhteremdir, hatundur. Kadının öyle durumları vardır ki ona da, erkek varamaz.

¹⁰³ a.g.e., s. 47; Tevbe, 9/71.

¹⁰⁴ Sezai Kurtaran, a.g.e., s. 47.

¹⁰⁵ a.g.e., s. 47.

¹⁰⁶ Nur, 24/31, 60; Ahzâb, 33/33, 59.

¹⁰⁷ Sezai Kurtaran, a.g.e., s. 49.

¹⁰⁸ a.g.e., s. 46.

Kadını makam-ı velayette imiş gibi muameleye tabi kılmak kadına ezadır. Kadın cemaate namaz kaldırmak için imam olamaz. Az çok inanan insan kerahetli icraata iltifat etmez. Peygamberimiz Efendimizi hanımlarından, Efendimizin manevi vazifesine ve yaşantısına herkesten daha çok vâkıf, ilmi, irfanı müsait, Hazret-i Aişe (r.a.) validemiz, çok müşkül durumda kaldığı halde, imamet iddiasında bulunamadı. Zira manevi vazifeler; rical-i gayb ve kırklar meclisi ricalden müteşekkil olup, kadın bu mecliste vazifeli olmamıştır."¹⁰⁹

VII. TESBİHAT

Tesbih; Hakk'ı takdis ve tenzih etmek, onun her türlü kusurdan arınmış olduğunu dile getirmektir. Bu maksatla Sübhanellah (Allahım seni tenzih ve takdis ediyorum) demektir. Tesbih, eşyanın Allah'ı zikir ve tesbih etmelerini işitme makamıdır.¹¹⁰

"Peygamber Efendimiz Muhammed Mustafa (s.a.v), cümle peygamberan-i izam ve Resul-i Kiram Hazeratının ruhları için, çar-ı yar-ı Ba'safa Ebubekir Sıddık, Ömerü'l Faruk, Osman-ı Zinnureyn, Aliyel Murtaza Radiyallahüanhüm efendilerimizin, ehl-i beytin, âl-i beytin, evlad-ı Resulellah'ın, Ashab-ı Resullahın, Sababe-yi Kiram, Sahabe-yi Güzinin, Muhacirinin, Ensarin, Tabiin, teba-a Tabiin ve Müçtehidî İzam Efendilerimizin ba husus pirimiz sultanımız Gavsul Azam Seyyid Abdülkadir Geylani, Seyyid Ahmedel Kebir Rifai. Seyyid Ahmedel Bedevi. Seyyid İbrahim Düssuki, Şeyh ebul Hasan Ali Şazili, Şahı Nakşibend Muhammed Bahaddin Hazretlerinin, şeyhimiz üstadımız Seyyid Ali Sezai Efendi ervahı kudsiyerine Turuk-ı Aliyye'den ahirete irtihal etmiş cümle Meşayih-ı izam Efendilerimizin ve Derviş kardeşlerimizin ehli iman ve ehli İslam'ın akrabayı taallukatımızın ruhları için Fatiha, ma as Salâvat (3 İhlas, 1 Fatiha)."¹¹¹

Mezkûr Tesbihat:

51 - Bir adedi bin bir sebebe Bismillahirrahmanirrahim.

100- Ya Rabbi verdiğin nimetlere çok şükür elhamdülillah.

100- Hasbünallahü Veniğmel vekil.

100- Allahümme salli ala Seyyidina Muhammedin ve ala âli Seyyidina Muhammed ve sahibi ve sellim.

100- Estağfirullah el azim min külli zenbin ve etübü ileyh.

500- Lailahe illallah.

500- Allah (Ya Allah c.c. deyip başlanacak 500 sonunda c.c. ile bitecek).¹¹²

¹⁰⁹ a.g.e., s. 48.

¹¹⁰ Uludağ, a.g.e., s. 526.

¹¹¹ Sezai Kurtaran, **Tasavvuf Risalesi**, s. 23.

¹¹² a.g.e., s. 23.

VIII. RÜYA VE İSTİHARE

Düş, uyku halinde zihinde beliren düşünceler ve olaylardır. Rüya üç çeşittir: Allahtan olan rüya, melekten olan rüya, şeytandan olan rüya.¹¹³ Tasavvufi menkıbelerin çoğu rüyalara dayanır. Şeyhler rüya yoluyla, ölen insanların ahiretteki durumları hakkında da bilgi verirler.¹¹⁴

Kur'an ve hadislerde üzerinde durulan bir hadise olan rüyaya, mutasavvıflar büyük önem verir. Kur'an, ilk altı ay Hz. Muhammed'e rüya yoluyla vahyolunmuştur. Dolayısıyla rüya, peygamberliğin kırk altıda biri olarak kabul edilir. Nübüvvet gibi, velilik hali de rüya ile başlar.¹¹⁵ Sufiler rüyaları tasdik ederler. Müminler için rüyanın bir mesaj, bir ikaz ve bir tevfiik (durdurma, kötü şeylerden vazgeçirme) olduğunu söylerler. Aynı zamanda rüya, salikin nefis mertebesini gösteren bir işaret olarak kabul edilmiştir.¹¹⁶

İslam'da rüya konusu ayetlerde yer bulduğu gibi hadiste de konuyla ilgili pek çok bilgiye ulaşılır. Hz. Peygamber'in: Müminin rüyası, nübüvvetin kırk altıda biridir.¹¹⁷ sözü bunlardan biridir. Peygamberlerin, rüya/vahiy yoluyla Allah'tan aldıkları bilgileri Mü'minler, rüya/ilham ile alırlar. Hz. Peygamber, mü'minin gelecekle ilgili gördüğü rüyayı mübeşşire/müjde veren, şeklinde niteliyor. Bununla mü'minin rüyada gelecekle ilgili olumlu işaretler alacağını, iyimser ve ümitli olacağını anlatıyor. Hadiste: Bir Müslüman'ın rüyasını tabir ettiğinizde, onu hayra yorum.¹¹⁸ Hz. Peygamber, rüyanın mahiyeti ve çeşitleri hakkında, ashabına bilgi verdiği gibi kendi rüyalarını ve başkalarının rüyalarını da tabir etmiş, bazen de kendi rüyasını Hz. Ebubekir'e tabir ettirmiştir.¹¹⁹

Rüyanın görülmesi ile alakalı olarak ruh, bedene hapsedilmiştir. Kişi uyanık olduğu müddetçe, ruhun hapsedilmiş hali devam eder. Kişi uyuduğunda kutsi ruh da asli vatanına, ilahi kaynağa gider. Gayb ve mânâ âlemini tanımanın, ruhlarla birlikte olmanın verdiği

---

¹¹³ Uludağ, a.g.e., s. 443.

¹¹⁴ a.g.e., s. 444.

¹¹⁵ a.g.e., s. 444; Kur'an'da rüya ifadesi 14 ayette geçmektedir.

¹¹⁶ Kelâbâzî, a.g.e., s. 89.

¹¹⁷ Riyazü's Salihîn, C.2, s. 210 (839. hadis); Buhari, Tabir, 3,4.

¹¹⁸ Süleyman Uludağ, **Tasavvufun Dili III**, Mavi yayınları, İstanbul, 2007, s. 193.

¹¹⁹ Sert, a.g.e., s. 93.

huzurla dinlenir. Melekût âlemine gittiğinde, burayı şahadet âlemindeki misalleriyle görür. İşte rüya burada gerçekleşir.¹²⁰

“Rüyalar üçe ayrılırlar: Bunlar rahmanî (sadık), nefsanî ve şeytanî rüyalardır. Rahmanî (sadık); gelecekte haber veren, insanı bir konuda irşat eden rüyalardır. Uyanık veya yarı uyanık iken, pek çok insan yine bu âlemlerle münasebete geçip, bu âleme ait manzaraları müşahade edebilir. Nefsanî rüyalar; nefsin telkinleri ve fikirlerin çağrışımları sonucu görülen rüyalardır. Şeytanî rüyalar korkunç, çirkin ve İslamî ölçülere ters düşen, şeytanın telkinleri ile görülen rüyalardır. Bir kimse derviş olma rüyaları görürse, bu rüyasını yorumlaması için bir şeyhe gidebilir. İnsanlar şeyhlerden farklı dünyevî-uhrevî beklentiler içerisinde olabilirler.”¹²¹

“Rüyalar, insanın hayatında oldukça önemlidir. Rüya, her tarikat için önemli konulardan biridir. Biz de rüyaya büyük önem veririz. Dervişliğe yeni adım atmış olan bir kişi, çocuğun annesinden süt emdiği gibi, iki yıl boyunca müridin gözetimi altındadır. Bu süreç ilerleyen yıllarda da devam eder. Fakat ilk yıllardaki kadar olmaz. Derviş, bu süreçte şeyhi ve kendisiyle ilgili görmüş olduğu rüyaları şeyhine anlatır. Şeyhi rüyayı tabir eder. Tabir etmezse, tabir etmesi için ısrar edilmez. Rüyalar, dervişin uyarılması veya müjdelenmesi şeklinde olabilir. Rüya tabirini Allah Celle celalühü (c.c.), ehil kıldığı kullarına verir. Verasetle ilgilidir. Tasavvufta tâlib şeyhe intisap etmek üzere geldiğinde, şeyhin ona ilk vereceği şey istiharedir. İstihare yapmadan da şeyh müridin kalbinin mutmain olduğunu ve talibin de sadık bulunduğunu görürse bu da istihare yerine geçer. İstihareye gerek kalmadan tarikatı telkin edebilir.”¹²²

Bir şeyhe intisap etmeden önce istihare yapmak o derviş için hayati bir önem taşır. İstihare yapan kişinin şahsına cevap verilmeden, bir şeyhten vazife alınmamalıdır. Müracaatının cevabını ömrünün sonuna kadar da olsa, sabırla beklemelidir. Kişinin bu süreçte ümidini kesmeden, ilahi tertibe saygılı olarak beklemesi, tefekkür etmesi de ayrı bir imtihandır esasında.¹²³ Aslında şeyhe intisap etme konusunda olduğu gibi her konuda istihare yapılabilir.¹²⁴ Allah’a müracaatın bir ismi olan istihare, hayırlı olanı yalnız Rab’den istemek demektir. İstihare, Peygamber Efendimiz’in tavsiyesidir. İstihare, kişinin kendi hakkında hayırlı olanı Allah’tan istemesidir. “Siz bilmezsiniz Allah bilir.”¹²⁵ Ayetince kulun, aczini Allah’a sunmasıdır. Kişi istihare yaptığı konuda, cevabını alana kadar devam etmelidir.¹²⁶

¹²⁰ Necmüddin Kübra, **Usûlu Aşere, Risâle ile’l-Hâim Fevâihu’l-Cemâl Tasavvufi Hayat**, haz. Mustafa Kara, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1980, s. 89.

¹²¹ Sezai Kurtaran, a.g.e., s. 37.

¹²² a.g.e., s. 38.

¹²³ a.g.e., s. 38.

¹²⁴ a.g.e., s. 38.

¹²⁵ Bakara, 2/232.

¹²⁶ Sezai Kurtaran, a.g.e., s. 38.

“İstihare yapmak için sıhhatli olacaksın. Yatma zamanı abdestin varsa dahi yeniden abdest alacaksın. İki rekât istihare namazına niyet ederek, Fatiha’dan sonra İhlâs ve Kafirun sureleri okumak tavsiye edilir. Selamdan sonra 3 İhlâs, 1 Fatiha Peygamberimiz Efendimiz Hazret-i Muhammed Mustafa (s.a.v.) Efendimize, cümle peygamberan-i izam ve rasül-i kiram hazeratının ruhlarına hediye edeceksin. Tekrar 3 İhlâs, 1 Fatiha, çar-ı yar-i güzin efendilerimizin ruhlarına, Gavsü’l-A’zam Seyyit Abdulkadir Geylani, Seyyit Ahmet er-Rufai, Şah-ı Nakşibend Muhammed Bahaddin Hazretlerinin ve cümle evliyaullahın ruhlarına hediye edilecek. 3 istiğfar (estağfirullah el-azim), 3 salâvat-ı şerife (Allahümme salli ala Muhammed), 11 İhlâs, 10 Fatiha, tekrar 3 salâvat-ı şerifeyi okuyup, ne için istihare yaptığını Allah’a arz edeceksin. Mesela: Ya Rabbi! Rahmetine daha yakın olmak ihlâs, takva, vera, ehl-i zikir, ehl-i şükür, ehl-i tarik, derviş olmak istiyorum. Bu yolda senin rızana uygun vazifelendirdiğin, senin rızana vesile kıldığın, üstat, kâmil, mürşidi lütfunla ihsan et ve göster. Ya Rabbi, o kuluna tabi olayım. Acizim, açık lütfeyle, Ya Rabbi, diye. Buna benzer müracaatlar yapılabilir. Abdestli olarak sağ tarafına, sağ avuç içine başını koy; Ya Fettah, diye yat. Daima niyazlar; Ya Fettah olacaktır. Çünkü Allah’ın Fettah isminin zuhuru en büyük fetihtir. Cüz’i iradeni kullanıp, eşi benzeri olmayan yaratandan istemektir. İmanın ve samimiyetin derecesinde haber verilir. Şüphe mahrumiyettir. Şöyle de müracaat edebilirsin: Tasvip ettiğin bir mürşit tanyorsun ama yine de Allah’a sormak istiyorsun. Tabii, bu mühim konuyu Allah’a sormayacaksın da başka kime soracaksın. Ya Rabbi! Falan kuluna müntesip olur, evrat ve ezkarımı onun tarifi üzere yaparsam, benden razı olur musun? Diye de tazarru ve niyazla yakarabilirsin. Şüphesiz, samimi yapılan müracaat, cevapsız kalmaz, inşallah”.¹²⁷

İstiharede beyaz, yeşil, siyah gibi renklerden ziyade açık bir bilgiye ulaşmak önemlidir. İstiharenin cevabı ısrarla beklenmelidir. Kişi istiharesine cevap almadan bir yere intisap etmemelidir. Allah’a bir dilekçe sundun, merciine müracaat edip, cevap almadan vazife almakla Gayretullah’a dokunursun.¹²⁸

Hız. Peygamber, istihare duasını ayet ezberletir gibi ashabına ezberletmiş ve siz bilmediğiniz önemli şeyleri Allah’a sorunuz, buyurmuşlardır. İstihare hakikatleri yaşama noktasında bir rahmettir. Samimi olarak yapılan istihare cevapsız kalmaz. İstihare, Allah’a müracaattır. Çeşitli şekillerde yapılan istihare duaları vardır.¹²⁹ Kişi bunları yapamazsa, istihare namazını kılar ve Allah’tan ister. Kişinin nasibi varsa, Allah samimiyetinden dolayı kula istediğini bahşeder.¹³⁰

¹²⁷ a.g.e., s. 38.

¹²⁸ a.g.e., s. 38.

¹²⁹ a.g.e., s. 40.

¹³⁰ a.g.e., s. 39.

SONSÖZ

Dinin ahlaki boyutuyla ilgilenen tasavvuf ilmi ve onun öğretmenleri olan mutasavvıflar, zamanı aşan duygu ve düşünceleri ile hep önde olmuşlardır. Bugün asırlar öncesinde yaşamış Mevlana, Yunus Emre, Hacı Bektaşî Veli hâlâ hatırlanıyor ve seviliyorsa, sebebi İslam'ı evrensel yapan değerleri söylemiş ve yaşamış olmalarıdır. Mutasavvıfların geneli, evrensel ahlak ilkelerinin kurucuları ve savunucuları olmuşlardır.

Ali Sezai Efendi, tasavvufi görüşlerini: 'Yetmiş iki milleti bir gözle görmeyen, halka müderris olsa dahi isyandadır.' Sözünde ifade edildiği gibi, evrensel bir bakış açısıyla temellendirir. Tevhidin özünü yaşamak, kâinatı Allah'ın insan için yarattığı bir feyiz kaynağı olarak görmek, insanın Allah'ın zikriyle yücelebileceği, onun ana düşüncesidir. Bir mutasavvıf olarak, toplumda oluşmuş düşüncelerin aksine, 'bir lokma, bir hırka' düşüncesinde değildir. Ona göre insan, hem dünyası hem ahireti için maddi ve manevi kazanç yeri olan dünyayı iyi yaşamalıdır. Allah'ın koyduğu ölçülerin dışına çıkmadan, zamanın şartlarına göre yaşamak, giyinmek, helal kazanıp, helal harcamak gerekir. İnsan, yaşarken ilahi nazargâh olan gönlü ihmal etmemelidir. Kalp ne zaman sevgi ile donanırsa, ismi gönül olur. Seçenek gönül olursa, rahmete giden yol kısılır.

Ali Sezai Efendi, 'söz uçar yazı kalır' prensibinden hareketle, konuşmaları en ince ayrıntılarına kadar yazmış ve sonrakilerin de bunlardan haberdar olmasına imkân sağlamıştır. Hutbelerinin pek çoğu bugün de hem konu hem de muhteva olarak güncelliğini korumaktadır. Zamanına göre hem dini ilimler yönünden donanımlı, hem de aktüel konulara ve toplumsal meselelere karşı ilgili, ileri görüşlü, aydın bir din adamıydı. Milli mücadeleyi yaşamış bir kişi olarak, vatan sevgisine ve korunmasına her hutbesinde temas etmiştir. Maraş'taki Hıristiyan ve Yahudi din adamları ile iyi bir diyalog içinde olmuştur.

Sezai Efendinin birçok eseri savaş sırasında yandığı için ancak günümüze ulaşabilen bazı yazma eserlerinden Tasavvuf Risalesi, Nasihat Risalesi ve savaş süresince tuttuğu, Kurtuluşun Günlüğü isimli günlüğünden büyük oranda faydalanıldı. Ali Sezai Efendi 11 Haziran 1937 yılında Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur.

KAYNAKLAR

- AKBIYIK Yaşar, **Millî Mücadelede Güney Cephesi (Maraş)**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1990.
- AKSEKİ Ahmet Hamdi, **İslam**, Hazırlayan, Hasan Tahsin Feyizli, Nur Yayınları, Ankara, 1981.
- ALPARSLAN Yaşar-YAKAR Serdar, **İstiklal Savaşında Maraş**, Ukde Yayınları, Kahramanmaraş, 2008.
- ATEŞ Süleyman, **Sülemî ve Tasavvufî Tefsiri**, Sönmez Yayınları, İstanbul, 1969.
- ..... **İslam Tasavvufu**, Elif Matbaacılık, Ankara, 1972.
- ATTAR Ferîdüddîn, **Tezkiretü'l Evliya**, Tercüme, Süleyman Uludağ, Mavi Yayıncılık, İstanbul, 2002.
- BAĞDATLIOĞLU Adil, **İstiklâl Harbinde Kahraman Maraş**, Toker Matbaası, İstanbul, 1974.
- CAHİT Burhan, **Gazinin Dört Süvarisi**, İstanbul, 1932.
- CEBECİOĞLU Ethem, **Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü**, Ağaç Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2004.
- CHITTICK William, **Tasavvuf**, Tercüme, Turan Koç, İz Yayınları, İstanbul, 2003.
- ÇELİK Recep, **Millî Mücadelede Din Adamları, c. II**, Emre Yayınları, İstanbul, 1999.
- ÇOĞALAN Celal- KURTARAN Halit, **Her Yönüyle Maraş**, İstanbul, 1963.
- ÇOLAK İsmail, **Kuvayi İlmiye**, Nesil Yayınları, İstanbul, 2008.
- DAVARCIOĞLU Mehmet, Emir Abdulcelilzade Ali Sezai Efendinin Hayatı ve Hizmetleri, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, (Yayımlanmamış Lisans Tezi), Ankara, 2002.
- DOĞAN Orhan, “Kahramanlığa Giden Yolda Maraş Mücadelesi”, Sütçü İmam Üniversitesi, Sempozyum, 28-30 Nisan, 2011.
- DOĞDU Zeki, “Kahramanmaraş Nasıl Kurtuldu”, **Silahlı Kuvvetler Dergisi**, S. 257, Mart 1976.

- DÖNDÜREN Hamdi, **Delilleriyle İslam İlmihali**, Erkam Yayınları, İstanbul, 1991.
- DÜZGÜN Şaban Ali, **Din Birey ve Toplum**, Akçağ Yayınları, Ankara, 1997.
- ERAYDIN Selçuk, **Tasavvuf ve Edebiyat Yazıları**, Mavi Yayınları, İstanbul, 1997.
- EVLİYA Nedim, “Maraşın Kurtuluşu”, **Aylık Ansiklopedi**, Maraş, 1946.
- EYİCİL Ahmet, **Makaleler**, Ukde Yayınları, Kahramanmaraş, 2009.
- ..... “Maraş Mücadelesinde Atatürk”, **AAMD**, S. 47, C.XVI, Temmuz 2000.
- GOLOĞLU Mahmut, **Üçüncü Meşrutiyet, Milli Mücadele Tarihi**, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2010.
- GÖNEN Cengiz, **Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın İlk Kahramanı Maraş**, Lazer Ofset, Ankara, 2005.
- GÜLLE Sıtkı, **Velilik ve Keramet**, Kur'an Mesajı İlmî Araştırmalar Dergisi, S. 3, Ocak 1998.
- HAKÎM, Suad, İbnü'l Arabî Sözlüğü, Çeviren, Ekrem Demirli, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2005.
- İZ Mahir, **Tasavvuf**, Rahle Yayınları, İstanbul, 1969.
- KAHVECİ İhsan, Kur'an'da Zikir Kavramı ve Boyutları, MÜSBE, TİB, Tefsir Bilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 1995.
- KARA Mustafa, **Metinlerle Günümüz Tasavvuf Hareketleri**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2003.
- ..... **Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1988.
- KARADAĞ Hüsamettin, **İstiklâl Savaşında Maraş**, Mersin, 1943.
- KARAGÖZ İsmail, **Kur'an'da Zikir Kavramı ve Allah'ı Zikir**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2007.
- KELEBÂZî Ebubekir Muhammed el-Kelâbâzî, **Ta'arruf**, Hazırlayan, Süleyman Uludağ, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1992.
- KÖPRÜLÜ Fuat, **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2003.
- KURTARAN Halit, “Türk İstiklal Savaşı'nda Maraş Milli Mücadelesine Ait Tarihçe”, **Hizmet Gazetesi**, 1957.
- KURTARAN Ali Sezai, **Kurtuluşun Günlüğü**, (Yazma Eser) “Yaşar Alparslan'ın Özel Kütüphanesi”.
- ..... **Tasavvuf Risalesi**, (Yazma Eser) “Yaşar Alparslan'ın Özel Kütüphanesi”.

- ..... **Nasihat Risalesi**, (Yazma Eser) “Yaşar Alparslan’ın Özel Kütüphanesi”.
- KUŞÇUOĞLU Hasan Galip, **Tasavvuf ve Zikrullah**, Kuşçuoğlu Eğitim – Bilim- Kültür ve Yardım Vakfı Yayınları, Ankara, 1998.
- KUTAY Cemal, **Kurtuluşun ve Cumhuriyet’in Manevi Mimarları**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1972.
- KUTLUSOY M. Nedim, “Milli Mücadele’den Bir Yaprak, Maraş Destanı”, **Kuva-yı Milliye Dergisi**, S. 23, Şubat 1960.
- MARDİN Şerif, **Türkiye’de Din ve Siyaset**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007.
- ..... **Din ve İdeoloji**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1969.
- OCAK Ahmet Yaşar, **Osmanlı İmparatorluğu’nda Marjinal Sûfilik: Kalenderîler**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1999.
- ÖNGÖREN Reşat, **Osmanlı’da Sufilerin Farklı Toplum Kesimleriyle İlişki Tarzları, Tasavvuf Kitabı**, Hazırlayan, Cemil Çiftçi, Kitabevi, İstanbul, 2003.
- ÖZALP Yalçın, **Gazilerin Dilinden Milli Mücadelemiz**, Semih Ofset. Ankara, 1986.
- ..... **Milli Mücadele’nin İlk Zaferi**, Kahramanmaraş Belediyesi Yayınları, Ankara, 1984.
- ÖZTÜRK Yaşar Nuri, **Kutsal Gönüllü Veli Kuşadalı İbrahim Halveti**, Fatih Yayınevi, İstanbul, 1982.
- SANDAL Ahmet, **Milli Mücadelede Maraş Cephesinde Müderris Hocalar**, Kahramanmaraş Belediyesi Yayınları, Ankara, 2009.
- SARIKOYUNCU Ali, “Mustafa Kemal ve Milli Mücadelede Din Adamları”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, S. 39, C. XIII, Kasım 1997.
- ..... **Milli Mücadele’de Din Adamları I**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayını. Ankara, 1985.
- SELEK Sabahattin, **Milli Mücadele Ulusal Kurtuluş Savaşı**, Örgün Yayınevi, İstanbul, 1970.
- SERRÂC Ebu Nasr, **el- Lüma: İslam Tasavvufu Tasavvufla İlgili Sorular Cevaplar**, Çeviren, Hasan Kamil Yılmaz, Altınoluk Yayınları, Ankara, 1996.
- SERT Üsame, Galibi Piri Hasan Galib Kuşçuoğlu Hayatı Eserleri ve Fikirleri, UÜİF, Tasavvuf Anabilim Dalı (Yayımlanmamış Lisans Tezi), 2001.
- SERTOĞLU Murat, “Kendini Kurtaran Şehir Kahramanmaraş’ın Destanı”, **Tercüman Gazetesi**, 19 Mart 1970, S. 3025.

- ŞAMİL Feridun, “Çalamam Ağam Bu Din Bahsidir”, **İrfan Mektebi Dergisi**, S. 27, İstanbul, 19.10.2009.
- ŞENER Cemal, **Türkiye’de Yaşayan Etnik ve Dinsel Gruplar**, Etik Yayıncılık, İstanbul, 2006.
- TANKUT Hasan Reşit, **Maraş Yollarında**, Recep Ulusoglu Basımevi, Ankara, 1944.
- T.C.Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Belgelerinde Ermeni-Fransız ilişkileri (1920-1922) c.3. Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Yayın Nu: 66, Ankara, 2003.
- TOSUN Cengiz, Ali Rıza Erhan’ın Hayatı, Edebi Şahsiyeti ve Divânı’nın İncelenmesi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Afyon KÜSBE, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2006.
- TÜMER Günay- KÜÇÜK, Abdurrahman, **Dinler Tarihi**, Ocak Yayınları, Ankara, 1997.
- ULUDAĞ Süleyman, **Tasavvuf Terimleri Sözlüğü**, Marifet Yayıncılık, İstanbul, 1999.
- ..... **Tasavvufun Dili, III**, Mavi Yayıncılık, İstanbul, 2007.
- YALÇI İsa, Şeyh Galip Kuşçuoğlu'nun Hayatı ve Tasavvufi Görüşleri, Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, (Yayımlanmamış Lisans Tezi), Van, 1997.
- YAMAN Muzaffer, Son Dönem Kadiri Şeyhlerinden Mustafa Yardımedici ve Tasavvuf Anlayışı, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, (Yayımlanmamış Lisans Tezi), Ankara, 1993.
- YAVUZ Selim, “Kahramanmaraş İşgali ve Mücadele Günlüğü”, **Tarihi Uzunluk Dergisi**, S.22, S.12 Şubat, 2010.
- YAZIR Elmalılı Hamdi, **Hak Dîni Kur’an Dili**, Akçağ Yayınları, C. 1, Ankara, 2006.
- ZİNCİRKIRAN Mustafa, “Seyyid Ali Sezai Kurtaran Efendi”, **Memleket Gazetesi**, Kahramanmaraş, 11- 12, Haziran, 2003.
- ..... “Seyyid Ali Sezai”, **Tarihi Uzunluk Dergisi**, 12, Şubat, 2005.
- ..... “Ölümünün 72. Yıl Dönümünde Maraşlı Şeyh Ali Sezai Kurtaran”, **Manşet Gazetesi**, Kahramanmaraş, 11-12 Haziran, 2009.

EKLER

Kurtuluş Savaşının Manevi Mimarları

Mustafa Kemal Atatürk'ün Gaziantep Ziyareti

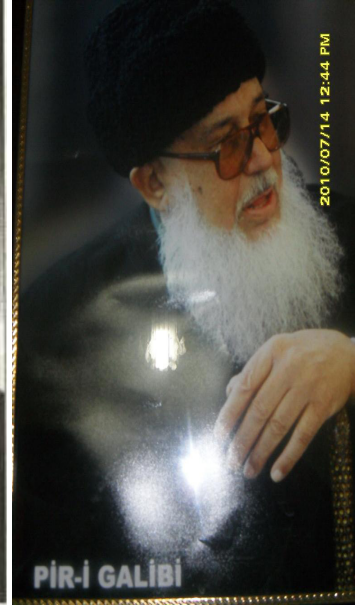
Ali Sezai Kurtaran (1867-1937)

Mustafa Yardımedici

Sofu Ökkeş Maraşlıoğlu

Hasan Galip Kuşcuoğlu

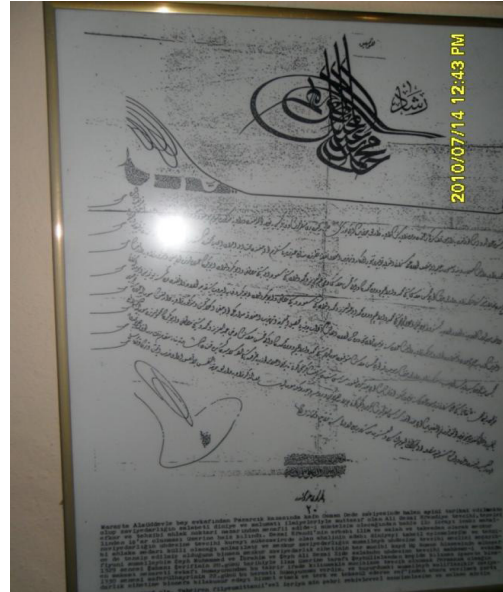

(Sezai Efendinin Tekkesi, Şu An Galibi Vakfına Devredilmiş Durumdadır.)
Galibi Vakfının Duvarından Bir Resim

Ali Sezai Efendinin Çile Hanesi

1912 Yılında Sultan Reşat Tuğralı Berat ile Zaviyedarlık
Ali Sezai Efendiye verilmiştir.

Şeyh Adil Kabristanlığı, Ali Sezai Kurtaran'ın Aile Mezarlığı

Şehre Verilen Kahramanlık Beratı

Kahramanlık Madalyası ve Milli Mücadelede Kahramanlık Sergileyenlerin Figürleri

Kahramanmaraş En büyük Caddelerden Birine Ali Sezai Efendi Caddesi İsmi verildi.

ÖZGEÇMİŞ

Adı, Soyadı	Erol USTA		
Doğum Yeri ve Yılı	Trabzon /23.12.1966		
Bildiği Yabancı Diller	Fransızca		
ve Düzeyi	Orta düzey		
Eğitim Durumu	Başlama - Bitirme Yılı	Kurum Adı	
Lise	1979	1986	Trabzon İmam Hatip Lisesi
Lisans	1989	1995	Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Yüksek Lisans	2009		Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Doktora			
Çalıştığı Kurum (lar)	Başlama-Ayrılma Yılı	Çalışılan Kurumun Adı	
1.	1996	2004	Gülpınar Yatılı İlköğretim Bölge Okulu Ayvacık / Çanakkale
2.	2004	2009	Vali M.Orhan Taşanlar İlköğretim Okulu Yıldırım / Bursa
3.	2009		Yıldırım Beyazıt Anadolu Lisesi Yıldırım /Bursa
Üye Olduğu Bilimsel ve Mesleki Kuruluşlar			
Katıldığı Proje ve Toplantılar			
Yayınlar:			
Diğer:			
İletişim (e-posta):	erolusta1453@hotmail.com		
		12.01.2012 Erol Usta	